

STOCKHOLMS UNIVERSITET
Centrum för Barnkulturforskning
Magisterkurs i Barnkultur, 20 p
VT 2006
Examinator: Karin Helander

”Alla kunde se att jag är här”

Elva barns tankar och synpunkter på sitt eget deltagande i olika barnprogram i TV

Ylva Ågren

ABSTRACT

Centrum för barnkulturforskning, Historiska institutionen
Stockholms Universitet
106 91 Stockholm
08-16 20 00 (vx.)

”Alla kunde se att jag är här”

Elva barns tankar och synpunkter på sitt eget deltagande i olika barnprogram i TV

Magisteruppsats i barnkultur
Författare: Ylva Ågren
Handledare: Karin Helander
Examinator: Karin Helander
Ventileringsstermin: VT 2006

Syftet med denna uppsats är att medelst intervjuer lyfta fram vad barn och ungdomar som har medverkat i olika barnprogram i SVT har för synpunkter och tankar på sitt deltagande. Genom nio intervjuer med elva informanter i åldrarna 8-17 år belyses aspekter såsom inflytande, känsla av delaktighet och möjligheter till påverkan, betydelsen av att få medverka i TV samt tankar om kändisskap och att bli sedd. Nämnade aspekter sätts sedan i relation till barnrättskonventionen samt till olika barndomsdiskurser och föreställningar om barndom.

Studiens teoretiska utgångspunkter har makt som övergripande tema och berör tre områden. Först belyses begreppen makt och diskurser, därefter diskuteras hur kulturstudier har försökt synliggöra de maktstrukturer som produceras i samhället genom bland annat media och slutligen presenteras teorier från barndomsforskning där maktordningen mellan barn och vuxna problematiseras.

Genom intervjuerna framgår att ett vuxet förhandsarbete präglar TV-produktionerna och att de deltagande barnen har liten eller ingen möjlighet att göra några större förändringar i sitt deltagande. Vuxnas planerande av barnens agerande, utseende och repliker kan sägas gå stick i stäv med barnrättskonventionen. Barnen är därmed styrda och kan ses som symboler, eller representanter för en barndom som vuxna anser viktig att förmedla. Det är diskursen om det naturliga, oskuldsfulla barnet tillsammans med diskursen om det kompetenta, duktiga barnet och barnet med rättigheter som ska förmedlas genom rutan, medan de diskurser som kan urskiljas genom informanternas berättelser är diskursen om barnet som symbol eller representant för en passande barndom och diskursen om det onaturligt naturliga barnet. Informanterna bekräftar ett vuxet förhandsarbete men anser inte det vara något problem. De menar att det finns möjligheter att påverka produktionen och ser sig som jämlikar till de vuxna, men förmedlar implicit sin underordnade ställning och vuxnas makt och tolkningsföreträde. Vad informanterna framförallt belyser som centralt är den uppmärksamhet och känslan av kändisskap som följer i spåren av att ha medverkat i TV. Även om ett synliggörande av barn kan vara ett steg i rätt riktning mot jämlikhet mellan barn och vuxna krävs ett vidare arbete med reflektioner över varför barnen ska delta, hur de ska delta och att barnen själva ges möjlighet att komma till tals och delges information och beslut. Annars riskerar barnen att bli till rekvisita och statister i sina egna barnprogram.

Nyckelord: Makt, delaktighet, inflytande, barndomsdiskurser, TV, barnprogram, media, synliggörande, kändisskap och barnets rättigheter.

TACK!

Jag vill rikta ett stort och varmt tack till de elva informanter som jag fick intervjua och som på ett öppen hjärtigt vis delgav mig sina tankar och funderingar. Även informanternas föräldrar som hjälpte till med allt från att arrangera intervjuer och ställa upp som chaufförer till att bjuda på middag ges ett hjärtligt tack. Slutligen vill jag tacka Gabriella Wessman och Monica Åhlén på SVT samt Lotta Bäcker på Jarowskij för hjälp med att distribuera brev till de deltagande barnen.

Ylva Ågren

INNEHÅLL

INLEDNING	1
<i>Bakgrund</i>	1
<i>Syfte och frågeställningar</i>	1
<i>Frågeställningar</i>	2
<i>Disposition</i>	2
TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	3
<i>Makt och Diskurs</i>	3
<i>Barndomsdiskurser</i>	5
<i>Kulturstudier</i>	6
<i>Finkultur kontra populärkultur</i>	8
<i>Ny barndomsforskning</i>	10
<i>Utveckling och socialisation</i>	11
<i>Barndom som social konstruktion</i>	12
<i>Barnet som social aktör</i>	14
<i>Paradigmet utvecklas</i>	15
FORSKNINGSÖVERSIKT	18
<i>Rätten till deltagande</i>	18
<i>Barn i TV-förekomst och funktion</i>	20
<i>Skräpkultur och mediepanik</i>	24
<i>A winner, a loser and a quitter</i>	27
METOD OCH GENOMFÖRANDE	29
<i>Barns perspektiv</i>	29
<i>Urval och tillvägagångssätt</i>	30
<i>Intervjuerna</i>	31
<i>Transkribering</i>	32
<i>Tolkning</i>	33
BARNNS RÖSTER FRÅN TRE OLIKA TV-PROGRAM	35
<i>REA</i>	35
<i>Informanterna</i>	35
<i>Makt – eller vem bestämmer?</i>	36
<i>Att vara med i TV</i>	39
<i>Barn i TV?</i>	42
<i>Lilla Aktuellt</i>	43
<i>Makt – eller vem bestämmer?</i>	44
<i>Att vara med i TV</i>	45
<i>Lilla Melodifestivalen</i>	47
<i>Informanterna</i>	48
<i>Makt - eller vem bestämmer?</i>	48
<i>Att vara med i TV</i>	52
<i>Tävling</i>	55
<i>Barn i TV?</i>	58
ANALYS OCH SAMMANFATTANDE REFLEKTIONER	61
<i>Att vara är att synas</i>	61
<i>Makt och deltagande</i>	63
<i>TV som arena för föreställningar om barndom</i>	67

AVSLUTANDE DISKUSSION	70
OMRÅDEN FÖR FRAMTIDA PROBLEMATISERING	73
REFERENSER och BILAGOR	74

INLEDNING

Bakgrund

FNs konvention om barnets rättigheter antogs 1989 och ratificerades av Sverige 1990.¹ Hur dokumentet bör läsas eller tolkas är dock ingalunda självklart. Tvärtom väcks en mängd problematiska frågor om dess tillämpning då synen på barndom och vad som kännetecknar ett barn kan variera åtskilligt mellan de länder som har ratificerat barnrättskonventionen.² Den rymmer därtill flera tänjbara formuleringar, vilket skapar olika tolkningsmöjligheter och ställningsstaganden.³

Jag vill undersöka hur och om marknadsorienterad kultur skapad av vuxna för barn (i mitt fall TV) kan verka för att barnrättskonventionen ges möjlighet att träda i kraft. Mitt fokus kretsar då kring tre artiklar:

Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.⁴

Barnet skall ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, motta och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer.⁵

Konventionsstaterna skall respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och skall uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet samt för rekreations – och fritidsverksamhet.⁶

Barn har alltså rätt att bli hörda, rätt att yttra sig och rätt att få delta. Vad det i praktiken kan innebära att delta, komma till tals och yttra sig kommer att diskuteras under uppsatsens gång, då jag vill belysa de tre artiklarnas olika tolkningsmöjligheter och infallsvinklar.

Syfte och frågeställning

Syftet är att lyfta fram vad barn och ungdomar som har medverkat i olika barnprogram i TV har för synpunkter och tankar på sitt deltagande. Jag avser att belysa deras upplevelser utifrån aspekter såsom inflytande, känsla av delaktighet och möjligheter till påverkan, betydelsen av att få medverka i TV samt tankar om kändisskap och att bli sedd. Nämnade aspekter sätts sedan

¹ Fortsättningsvis refererar jag till FNs konvention om barnets rättigheter som barnrättskonventionen.

² Norman, Karin. *Kulturella föreställningar om barn. Ett socialantropologiskt perspektiv*. Stockholm. Rädda Barnen. 1996. s. 32.

³ Hartman, Sven. "Barnets rätt och barns tankevärld" ur: Mathiasson (red.) *Janusz Korczak och barnens värld*. Lund. Studentlitteratur. 2004. s. 115.

⁴ *Konventionen om barnets rättigheter*. Förenta Nationerna. Artikel 12, punkt 1.

⁵ *Konventionen om barnets rättigheter*. Förenta Nationerna. Artikel 13, punkt 1.

⁶ *Konventionen om barnets rättigheter*. Förenta Nationerna. Artikel 31, punkt 2.

i relation till barnrättskonventionens artiklar 12, punkt 1, artikel 13, punkt 1 samt artikel 31, punkt 2 samt till olika barndomsdiskurser och föreställningar om barndom.

Frågeställningar

Vilka aspekter av ett medverkande i TV lyfter informanterna fram som centrala och vad har de för synpunkter på sitt deltagande?

Bidrar Sveriges Television till barns rätt att bli hörda, yttra sig och delta och vilken betydelse har detta för de medverkande barnen?

Vilka barndomsdiskurser och vilka föreställningar om barndom går att urskilja genom informanternas berättelser om de olika TV-programmen?

Disposition

Uppsatsen är indelad i sex avsnitt. Efter inledande presentation av syfte och frågeställning följer en genomgång av mina teoretiska utgångspunkter. Dessa bygger på Foucaults diskursbegrepp och teorier om makt, kulturstudier samt modernare barndomsforskning. Därefter följer en forskningsöversikt i vilken forskning av relevans för studien presenteras. Följande kapitel ger en beskrivning av valet av metod och studiens genomförande. Där diskuteras även tolkningsprocessen samt vad det innebär att utgå från barns perspektiv i sitt arbete. Därpå presenteras informanternas berättelser och tankar, indelade efter program och olika teman. En kort beskrivning av varje program ges även. Vidare följer en djupare analys och reflektion av informanternas tankar varpå uppsatsen avslutas med en diskussion som knyter an till syfte och frågeställningar och som berör nya infallsvinklar på ämnet. En längre presentation av varje kapitels innehåll ges vid dess inledning.

TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

När man skriver om barns rätt att få komma till tals inom en vuxendominerad arena (som TV) så blir ordet makt oundvikligen ett centralt begrepp. Det är vuxna som formulerar och definierar innebörden av att vara barn och vuxna gör sig till språkrör för barns behov och rättigheter. Även jag som forskare besitter makt gentemot mina informanter, då jag tolkar deras utsagor och väljer i materialet vad som ska belysas. Likaså har informanterna en maktposition gentemot mig då de väljer vad de vill berätta, och vad de vill utelämna. Studiens teoretiska utgångspunkter kommer därför att beröra tre områden som alla behandlar maktaspekten på olika vis. Först refererar jag till Michel Foucaults diskussion kring makt, kunskap och sanning. Jag belyser också hans diskursbegrepp samt redogör för definitionen av begreppet barndomsdiskurser. Därefter diskuterar jag hur man inom forskningsinriktningen kulturstudier har försökt synliggöra de maktstrukturer som produceras i samhället genom bland annat media. Slutligen presenterar jag teorier från modernare barndomsforskning där en ny syn på barn och barndom också blottlägger maktordningen mellan barn och vuxna.

Makt och Diskurs

Enligt Michel Foucault är begreppet makt inte något som vissa individer eller grupper i samhället besitter, utan en inneboende egenskap hos alla samhällen.⁷ Makt existerar när den utövas, men är alltså inte ett privilegium eller en resurs som ägs, utan dynamiska relationer som ständigt används och reproduceras av alla i samhället.⁸ Foucault menar att varje samhälle skapar sin "sanningsregim", det vill säga sin "sanning" och "kunskap" kring vad som är möjligt att tänka och säga.⁹ Foucault säger vidare att dessa sanningsregimer verkar som självuppfyllande profetior.¹⁰ Han menar att kunskap sålunda kan liera sig med andra maktapparater och bidra till att skapa den ordning där kunskapen blir sann. Ett läkarbesök bygger exempelvis på att patienten tilldelar läkaren makt, då det som denne säger tolkas för sanning.¹¹ På liknande vis kan sättet att se och tänka om barndom sammansmälta med ett institutionaliserat arbete med att skapa självmedvetna subjekt såsom lärare, föräldrar och barn, vilka tänker och känner om sig själva genom de termer som finns tillgängliga. "Sanningen"

⁷ Johansson, Barbro. *Kom och ät! Jag ska bara dö först*. (diss) Göteborg. Etnologiska föreningen i Västsverige. 2000. s. 46.

⁸ Helander, Karin. *Barndramatik och barndomsdiskurser*. Lund. Studentlitteratur. 2003. s. 7f.

⁹ Johansson. s. 46.

¹⁰ Prout, Alan & James, Allison. "A New Paradigm for the Sociology of Childhood? Provenance, Promise and Problems" ur: James & Prout (ed.) *Constructing and Reconstructing Childhood. Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. London/ New York. Routledge Falmer, second edition. 1997. s. 23.

¹¹ Sunesson Sune. "Inledning" ur: *Övervakning och straff*. M. Foucault. Lund. Arkiv Förlag. 1987. s. xv.

om dem själva och deras situation är därmed självbegränsande.¹² Helene Brembeck skriver att det alltid pågår en kamp, ett samtal, kring vad som anses vara sant och att det som ses som sanning och kunskap är något som aktivt måste produceras. Människor agerar ständigt för att exkludera viss kunskap som möjlig sanning och istället legitimera sin egen kunskap.¹³ I förlängningen kan det leda till att den samtida kontexten påverkas och nya ”sanningar” konstitueras.¹⁴ Fanny Ambjörnsson refererar i sin avhandling om gymnasietjejeers förhållande till genus, klass och sexualitet till Foucault. Han menar att den maktutövning som kommit att karakterisera länder i västvärlden, förändrats väsentligt sedan upplysningstiden. Från att tidigare ha utövats genom vapen, skrämelse och materiella inskränkningar, verkar makt i våra dagar genom att individer självmant anpassar sig till normer. Denna anpassning sker inte genom hot, utan istället med uppmaningen att man därigenom blir lyckligare. Under en sådan ordning verkar alltså makten framför allt genom självövervakning och självdisciplinering.¹⁵

Foucault använder begreppet diskurs för att beteckna meningsbärande yttranden eller texter.¹⁶ Diskurser kan liknas vid de grupper av idéer och yttranden i en social kontext som på olika sätt begränsas, präglas och styrs av denna kontext. Diskurser fungerar alltså med hjälp av praktiker för uteslutning. Det som är möjligt att säga framstår som självklart och naturligt. Men denna naturlighet är en konstruktion och bygger alltid på ett annat sätt att tala och tänka uteslutits och därmed också blivit i det närmsta otänkbara och osägbara.¹⁷ Flera diskurser kan vara rådande samtidigt, men Barbro Johansson skriver att ”diskurser existerar i hegemoniska fält där vissa diskurser är kraftfulla och dominerande och andra befinner sig i marginalen.”¹⁸ Anne-Li Lindgren definierar diskursbegreppet och skildrar tydligt det pågående maktspelet mellan diskurserna och mellan diskurser och individer.

Diskurs är de texter, symboler och bilder som flyter runt i samhället. Dessa kan sorteras och ges mening genom att fogas ihop kring till exempel ett specifikt ämne som sedan i sin tur kan sorteras i underkategorier eller genrer. Såväl en diskurs ämne som hur diskursen är konstituerad, dvs. hur kunskapen kring ämnet är organiserad, säger något om hur de individer som lever i diskurserna förstår och tolkar sin omgivning. Individerna påverkar således diskurserna samtidigt som diskurserna bestämmer hur individer uppfattar sig själva och sin omgivning.¹⁹

¹² Prout & James. s. 23.

¹³ Brembeck, Helene (red) *Det konsumerande barnet*. Göteborg. Etnologiska föreningen i Västsverige. 2001. s. 13f.

¹⁴ Prout & James. s. 21f.

¹⁵ Ambjörnsson, Fanny. *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejeer*. (diss) Stockholm. Ordfront. 2004. s. 21.

¹⁶ Johansson. s. 46.

¹⁷ Brembeck. s. 13.

¹⁸ Johansson. s. 47.

¹⁹ Lindgren, Anne-Li. ”Att ha fokus på barns aktivitet. Hur förskolan blev norm i välfärdsstaten” ur *Barnets Bästa. En antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering*. Sandin, Bengt & Halldén, Gunilla (red) Stockholm. Symposion. 2003. s. 180.

Barndomsdiskurser

Inom barndomsforskningen använder man sig ofta av barndomsdiskurser för att tydliggöra förändringar och variationer av våra konstruktioner av barndom.²⁰ David Buckingham menar att definitionen av barndom stödjer sig på två dominanta diskurser om barndom. Den ena rymmer diskursen om barndom som producerats av vuxna i första hand för vuxna. Den andra, och för studien mest intressanta, kategorin diskurser producerar vuxna för barn. Hit hör en stor del av barnkulturen, däribland barnprogram på TV. Barnkulturen skapas alltså på vuxenvärldens villkor.²¹ Barbro Johansson menar att de som definieras som barn i ett samhälle upplever sig själva och sin omgivning utifrån de diskurser kring barn och barndom som är rådande. Vidare kan diskurser om barndom göra barn till symboler för det förflutna och för framtiden, men mer sällan för nutiden.²² På liknande vis skriver Buckingham att det inte finns någon beskrivning av barn eller barndom som är neutral. De åsikter och representationer som finns kring barndom är ofta ett försök att få kontroll över barn och barndom och är genomsyrad av en barndomsideologi som bekräftar eller utmanar den befintliga maktrelationen mellan barn och vuxna.²³ Johansson menar också att varje diskurs frambringar en maktrelation. Vuxnas tolkningsföreträde och definitionsrätt finns inskrivna i själva begreppet barndom, där ”barn” står i underordnad relation till ”vuxen” och mycket tydligt markerar ”det andra”. Kategorierna är därmed inte jämlika.²⁴ Johansson hänvisar till Foucault som har visat hur den mest effektiva makten inte utövas genom ett synligt förtryck, utan genom makten över definitionerna och ett naturliggörande av rådande tillstånd. Då bidrar både maktinnehavare och maktlösa till att upprätthålla rådande maktrelationer, eftersom föreställningarna om hur verkligheten är beskaffad accepteras och görs till norm.²⁵

Karin Helander skriver att det inte finns någon generell eller entydig barndomsdiskurs utan att flera diskurser kan verka samtidigt och att många av dem dessutom överlappar eller förstärker varandra. Idéer och tankar kring barndomens mening och betydelse förändras och omförhandlas ständigt genom de för tillfället rådande barndomsdiskurserna, menar hon.²⁶ Både Johansson och Helander gör en historisk exposé över olika barndomsdiskurser som

²⁰ Helander. s. 7.

²¹ Buckingham, David. *After the death of the childhood. Growing up in the age of electronic media*. Cambridge. Polity Press. 2000. s. 8.

²² Johansson. s. 149f.

²³ Buckingham. s. 11.

²⁴ Johansson. s. 150.

²⁵ Johansson, Barbro. *Barn i konsumtionssamhället*. Stockholm. Norstedts Akademiska Förlag. 2005. s. 53.

²⁶ Helander. s. 7-15.

samspelat eller varit motstridiga.²⁷ För studien relevanta barndomsdiskurser kommer att redovisas och förklaras löpande i text.

Kulturstudier

Begreppet kulturstudier kan sägas fungera som ett samlingsnamn för ett stort antal olika teorier och praktiker inom humaniora och samhällsvetenskap. Denna tvärvetenskapliga tradition, med en komplexitet och mångfald av discipliner, är till sin karaktär svårdefinierad och gränsöverskridande, vilket ses som ett av dess kännetecken. Förenande är intresset för hur kulturella företeelser (såsom TV) påverkar, ger avtryck och skapas i samhället.²⁸ Graeme Turner refererar till den internationella tidskriften *Cultural Studies* som ger följande definition: ”the field is dedicated to the notion that the study of cultural processes, and especially of popular culture, is important, complex and both theoretically and politically rewarding.”²⁹ Populärkultur och media är de områden inom kulturstudier som denna studie ämnar belysa.

Forskningsinriktningens begynnelse brukar dateras till 1958, då Richard Hoggart och Raymond Williams gav ut *The Use of Literature* respektive *Culture and Society*. Dessa två teoretiker var, tillsammans med Paul Willis och Stuart Hall, under 60-talet aktiva inom den brittiska s.k. Birminghamskolan, vilken förknippas med kulturstudiernas ursprung och etablering.³⁰

I *British Cultural Studies. An Introduction* ger Turner en presentation av influenserna till och utvecklingen av kulturstudier och pekar då bl.a. på semiotikens betydelse och hur studiet av betydelsebärande tecken blivit en användbar metod för kulturstudier av t ex TV och film.³¹

Två huvudlinjer inom kulturstudiernas medieforskning har varit studiet av texten och publiken menar Turner. Inom studiet av text har man gått från att se texten och dess budskap som dominerande i relation till publikens tolkningsmöjligheter, till ett ökat intresse av hur texten används av mottagaren. Texten ses inte längre som innehållande en absolut betydelse utan text och läsare skapar mening i relation till varandra och i specifika kontexter. Studiet av publiken har också genomgått en utveckling och en publik betraktas numer som aktiv och inte

²⁷ Johansson. 2000. s. 145ff. & Helander. s. 11ff.

²⁸ Miegel, Fredrik & Johansson, Thomas. *Kultursociologi*. Lund. Studentlitteratur. 2003. s. 241ff.

²⁹ Turner, Graeme. *British Cultural Studies. An Introduction*. London/ New York. Routledge, third edition. 2003. s. 1.

³⁰ Miegel & Johansson. s. 242- 254.

³¹ Turner. s. 13 – 24.

bara som passiva mottagare.³² Exempelvis skriver David Buckingham in sig i en tradition av kulturstudier och den inriktning av receptionsstudier som finns där, då han studerar hur barn brukar TVn i sin egen kultur.³³

Stuart Hall har med sin artikel *Encoding and Decoding in Television Discourse* (1973) blivit en viktig influens för många mediestudier. Han diskuterar där förhållandet mellan produktion och reception och framför kritik mot amerikansk medieforskning vilken såg kommunikation som en oproblematiserad förmedling av ett budskap till en mottagare. Hall menar att både produktion och reception påverkas av olika faktorer såsom vilket medium som används samt i vilket sammanhang budskapet utformas respektive mottas. Ett budskap tolkas alltid av den som konstruerar och sänder det, liksom att det även tolkas av mottagaren. Viktigt att inse är att tolkningarna inte alltid stämmer överens. Dock menar Hall att risken för feltolkningar är begränsade genom att våra kommunikationssystem så att säga är kodade i förväg. Olika typer av budskap är kodade på olika sätt, vilket gör att vi lätt kan skilja på exempelvis ett reklamslag eller en nyhetssändning. Detta kallar Hall för encoding. Han menar vidare att många av dessa koder har blivit inlärade i så tidig ålder, och är så vanligt förekommande i språket, att de ses som naturliga, snarare än som något konstruerat. Varje samhälle har en dominerande kulturell ordning och meningar, men genom att tolka ett visst budskap på ett annat sätt kan man göra motstånd mot de dominerande meningarna. Ett sådant motstånd kallar Hall för decoding.³⁴

Halls definition av begreppen encoding och decoding skulle kunna liknas vid Michel Foucaults diskursbegrepp som beskrivits ovan. Foucaults diskursbegrepp har också starkt präglat kulturstudier.³⁵ Fredrik Miegel och Thomas Johansson skriver att diskurser i Foucaults tänkande har uppenbara ideologiska funktioner då de kan sägas utgöra de sätt på vilka kunskap organiseras för att tjäna olika typer av makt.³⁶ Ideologi är också en mycket viktig kategori inom kulturstudier menar Turner och han namnger flera av upphovsmännen till olika teoretiska influenser inom traditionen såsom Lévi-Strauss, Barthes, Gramsci m fl.³⁷ Just Gramsci har bidragit till att utveckla en ideologianalys som gränsar till diskursanalys, där man inte talar om konkreta sociala grupper, utan om positioner. Gramsci menade att ideologi handlar om att konstruera en politik som tilltalar

³² Ibid. s. 16-32.

³³ Sparrman, Anna. *Visuell kultur i barns vardagsliv: bilder, medier och praktiker*. (diss) Tema Barn. Linköpings universitet. 2002. s. 18.

³⁴ Miegel & Johansson. s. 250.

³⁵ Turner. s. 166.

³⁶ Miegel & Johansson. s. 213.

³⁷ Turner. s. 168.

stora delar av befolkningen. Han använder sig av begreppet hegemoni, dvs. ett ekonomiskt, kulturellt, politiskt och ideologiskt ledarskap, för att visa hur olika sociala grupper kan alliera sig med varandra och utveckla en hegemonisk position. Därmed menade han att det råder en ständig maktkamp om hegemoni mellan olika klasser och att ideologi skapas i den kampen. Gramscis version av ideologi är inte längre knuten till en social gruppering utan snarare en kulturell världsbild som appellerar till flera olika sociala grupperingar.³⁸ Turner menar vidare att termen ideologi blivit något omodern sedan mitten av 1990-talet och att man nu alltmer använder sig av Foucaults diskursbegrepp, vilket alltså ligger nära Gramscis definition av hegemoni.³⁹ Billy Ehn och Orvar Löfgren skriver att diskursbegreppet har fått ett brett genomslag i kulturanalysen. De menar att många undersökningar behandlar hur vardagslivet präglas av ideologiska diskurser som via media, politik, kommersialism och tidsanda formar människors handlande och tänkande.⁴⁰ Det går alltså helt klart att skönja en politisk dimension i forskningen. Exempelvis har det klassperspektiv som inledningsvis präglade traditionen förskjutits till ett ökat intresse för marginaliserande sociala grupper såsom barn, invandrare och kvinnor etc.⁴¹

Miegel och Johansson menar att kulturstudiernas starka framväxt i västvärlden måste ses mot bakgrund av kulturella och samhälleliga förändringar. Utvecklingen och expansionen av olika medier och medieinnehåll, med debatter om påverkan, effekter och användningsområden i dess kölvatten, ser de som en betydelsefull anledning till det stora intresset för media inom traditionen. De påpekar också att mycket forskning som går under beteckningen kulturstudier även äger rum inom medieforskningen.⁴²

Finkultur kontra populärkultur

Inom Cultural Studies intresserade man sig tidigt för den folkliga populär- och masskulturen, i huvudsak de avvikande ungdomsgrupper, eller sub – och motkulturer som dök upp i efterkrigstidens Storbritannien. Samtidigt riktades kritik mot den elitistiska så kallade hög – eller finkulturen vilken bildade kanon.⁴³ Kulturstudier har dock senare kritiserats för att näst intill utesluta högkulturen.⁴⁴

³⁸ Miegel & Johansson. s. 110ff.

³⁹ Turner. s. 166.

⁴⁰ Ehn, Billy & Löfgren, Orvar. *Kulturanalysen*. Malmö. Gleerups. 2001. s. 13.

⁴¹ Miegel, & Johansson. s. 244- 251.

⁴² Ibid. s. 261.

⁴³ Ibid. s. 250f.

⁴⁴ Turner. s. 33ff.

Distinktionen mellan fin – och populärkultur kan sammankopplas med kulturforskaren Pierre Bourdieu. Han har bland annat intresserat sig för förhållandet mellan kultur och smak och har utvecklat en fältteori för att synliggöra hur smak och stil definieras inom olika arenor. Begreppet fält beskrivs som ”ett system av relationer mellan positioner besatta av människor och institutioner som strider om något för dem gemensamt”.⁴⁵ Bourdieu menar att både dominanten, som redan vunnit en maktposition och den oppositionella pretendenten som vill kullkasta rådande värdehierarkier, kämpar på samma fält. Den gemensamma tron på fältets värde utgör således det nav som förenar de stridandes skilda meningar. I det kulturella fältet pågår kampen för vad som ska klassas som god smak och högklassig kultur.⁴⁶ Vidare begrepp som är centrala i vad som brukar kallas Bourdieus ”verktygslåda” är kapital (kulturellt, socialt, ekonomiskt och symboliskt), strategier och habitus. Kapital är de materiella och symboliska tillgångar vilka dominanten och pretendenten har till sitt förfogande i kampen om den härskande positionen på fältet. Strategier är de sätt, på vilka agenterna söker värna sitt kapital och förbättra eller försvara sin position.⁴⁷ Habitus menar Bourdieu är något som grundläggs genom fostran och genom de vanor som införlivas i familj och institutioner och som sedan verkar som ett omedvetet handlingsmönster. Genom kroppsliga och språkliga uttryck visas vilken plats och tillhörighet man har i den sociala världen. Människors habitus styr sålunda även deras smakpreferenser beroende på uppväxt, ideologi och levnadssätt.⁴⁸ Enligt Miegel & Johansson är Bourdieus analyser av kulturens centrala roll i återskapandet av sociala strukturer ett av hans viktigaste teman. Bourdieu menar att makt – och statusförhållanden i samhället upprätthålls och reproduceras genom alla mänskliga praktiker det vill säga allt mänskligt handlande som man vanligtvis tar för givet eller inte ifrågasätter. Makten ligger sålunda dold i de allmänt vedertagna sätt på vilka människor förstår och uppfattar världen.⁴⁹ För uppsatsen intressanta infallsvinklar är hur striden inom det barnkulturella fältet rörande barns deltagande i TV tar sig uttryck samt hur definitionen av kulturellt kapital och smak skiljer sig i relationen mellan barn och vuxna.

Magnus Persson menar att populärkulturen för de flesta är intimt förknippad med massmedierna. Han skriver att medierna ofta blir slagträn i en debatt som egentligen handlar om sekularisering och normupplösning, en osäkerhet för vart samhället är på väg, varpå i stort sett varje nytt massmedium åtföljts av en moralisk panik, eller en mediepanik som

⁴⁵ Broady, Donald. (red.) *Kulturens fält*. Göteborg. Daidalos. 1998. s. 11.

⁴⁶ Bourdieu, Pierre. *Kultursociologiska texter*. Stockholm. Brutus Östlings Bokförlag Symposion. 1994. s. 87-99.

⁴⁷ Broady. s. 13.

⁴⁸ Bourdieu. s. 298ff.

⁴⁹ Miegel & Johansson. s. 271f.

medieforskaren Kirsten Drotner kallar det. Framförallt är det barn och unga som anses vara i behov av skydd och vägledning mot den hotande populärkulturen.⁵⁰

John Fiske är den företrädare för kulturstudier som är mest positiv till massmedia och populärkultur. Han menar att all användning av populärkultur innehåller ett inslag av kreativitet. Då han anser att alla människors liv rymmer maktrelationer i termer av klass, kön, ålder och etnicitet, kan användandet av populärkultur bli ett sätt för individen att hantera dessa maktstrukturer och öka känslan av att själv utöva makt.⁵¹ Margareta Rönnerberg skriver att Fiske menar att de underordnade i samhället (som själva inte har medel att producera egna TV-program) kan opponera sig mot eller förhålla sig förhandlande till den dominerande ideologins försök att inordna och upprätthålla rådande identiteter mellan människor genom att dessa motläser den levererade texten, det vill säga tolkar den på ett annat sätt än avsett eller skrattar åt beskrivningar av den egna gruppen. Rönnerberg tar själv avstamp i Fiskes teorier om motstånd men tillämpar dem då på barnkulturen.⁵²

Distinktionen mellan fin – och populärkultur, vardag och konst, anser Arthur Asa Berger tenderar att suddas ut genom postmodernismens inträde varpå den hierarkiska ordningen dem emellan försvinner.⁵³ När det gäller barnkultur menar dock Anna Sparrman att dikotomierna mellan fin – och populärkultur fortfarande är aktuella, något som kommer att problematiseras vidare i arbetets forskningsöversikt.⁵⁴

Ny barndomsforskning

Under de senaste decennierna har ett nytt synsätt på barn och barndom växt fram inom primärt sociologi och antropologi och det talas om ett nytt barndomsparadigm.⁵⁵ Huvuddragen i detta nya barndomsparadigm formulerades av socialantropologen Alison James och sociologen Alan Prout. De menar att barndom formas som en specifik strukturell och kulturell komponent i många samhällen, varpå barndom varken är en naturlig eller universell kategori, bortsett från den biologiska nivån. Vidare menar de att begreppet barndom är en variabel som inte kan separeras från andra variabler såsom klass, kön och etnicitet. Det finns en rikedom och variation av barndomar vilka ingår i en social kontext som

⁵⁰ Persson, Magnus. "Populärkultur i skolan: Traditioner och perspektiv" ur: Persson (red) *Populärkulturen och skolan*. Lund. Studentlitteratur. 2000. s. 22ff.

⁵¹ Miegel & Johansson. s. 253.

⁵² Rönnerberg, Margareta. "Nya medier" - men samma gamla barnkultur? Uppsala. Filmförlaget. 2006. s. 249f.

⁵³ Berger, Arthur Asa. *Kulturstudier. Nyckelbegrepp för nybörjare*. Lund. Studentlitteratur. 2004. s. 35f.

⁵⁴ Sparrman. s. 12.

⁵⁵ Kjær, Bjørg. *Børn og barndom på fritidshjem. Et folkloristisk studie av fortolkning og forhandling om barnlig identitet*. Etnologiska institutionen, Göteborgs universitet. 2005. s. 32.

ständigt skapas och omformas. Barndom är därför att betrakta som en social konstruktion. Barn är inte passiva objekt i denna konstruktion utan måste ses som aktivt involverade i konstruktionen av sina egna och andras sociala liv och i de samhällen de lever i. Framförallt är barns sociala relationer och kulturer värda att studera för sin egen skull, oavsett vuxenvärldens perspektiv och villkor.⁵⁶

Det nyare synsättet på barn och barndom ger utrymme för större tolkningsmöjligheter och perspektiv och Johansson menar att det inom samhälls – och kulturvetenskaplig forskning idag råder stor enighet om att barndom är att betrakta som en social konstruktion.⁵⁷ Detta till trots poängterar James & Prout att ett paradigmskifte tar tid och att begreppen *utveckling* och *socialisation*, vilka länge dominerat förståelsen av barn och barndom inom olika forskningsdiscipliner, fortfarande sätter sin prägel.⁵⁸

Utveckling och socialisation

Utvecklingspsykologin tar avstamp i antagandet av barndomen som ett naturligt fenomen snarare än ett socialt. Från att först vara späda varelser, genomgår vi alla en stigande utveckling, en process av mognad och tillblivelse mot vuxenhet. Denna utveckling ses som minst lika naturlig och nödvändig som barndomen själv och följer ett givet system.⁵⁹ Barbro Johansson menar att vuxnas förståelse av barn, och även barns förståelse av sig själva, är genomsyrad av föreställningen att barndomen är en utvecklingstrappa med i förväg givna steg att beträda. På samma gång får därmed det individuella ge vika för det situationella menar hon, då barn snarare ses som representanter för en viss fas än som en person med unika drag. Barndomen blir därmed något ofullbordad, och barnet förstås i termer av ofullkomlighet och brist, som definieras mot rationalitet och fullkomlighet – vuxenhet. Som individer i vardande och på tillväxt ses barnen som ”human becomings” snarare än ”human beings”.⁶⁰ Sociologen Jens Qvortrop var den som introducerade begreppsparet being – becoming, med syftet att belysa hur barn ofta betraktas och bemöts, inte som medborgare och medmänniskor, ”human beings”, utan som ”human becomings”, d v s blivande och ännu inte färdiga människor.⁶¹ I takt med att även det nya barndomsparadigmet utvecklas och förändras, har begreppsparet fått

⁵⁶ Prout & James. s. 7f.

⁵⁷ Johansson. 2005. s. 15.

⁵⁸ Prout & James. s. 21f.

⁵⁹ James, Jenks & Prout. *Theorizing Childhood*. Cambridge. Polity Press. 1998. s. 17.

⁶⁰ Johansson. 2000. s. 39f.

⁶¹ Johansson. 2005. s. 52 + 128f.

ta emot en del kritik. Alan Prout menar att det inte längre är fruktbart att tala om being och becoming som två dikotomier, något jag diskuterar i slutet av detta kapitel.⁶²

Nära anknutet till utvecklingstanken ligger begreppet socialisation, det vill säga överföringen av samhällets värderingar, normer och kunskaper till individen. Socialisationen kan ses som den process genom vilken det ofullkomliga barnet omformas till färdig vuxen. Processen utmärks både av synen på den (aktiva) vuxne som lär upp det (passiva) barnet via uppfostran och undervisning, men också genom uppfattningen av att allt vad barnet möter, upplever och erfar ses som en del av dess socialisation.⁶³ Kännetecknande för dem bägge är dock synen på barnet som det passiva, sårbara och inkompetenta som bör stödjas och stöttas på sin väg fram till målet som aktiv och ansvarfull samhällsmedborgare.⁶⁴

Barndom som social konstruktion

Synen på barndom som social konstruktion fick sitt genombrott med historikern Philippe Ariès. I boken *Barndomens historia* (1960) betraktar han barnets historia ur ett teoretiskt perspektiv och driver tesen att känslan för barnet är något som vuxit fram successivt.⁶⁵ Vidare menar han att man före den moderna kärnfamiljens uppkomst inte hade någon barndomsuppfattning. Dessförinnan var barndomen ingen avskild period och barnet tillskrevs inga speciella egenskaper utan betraktades som en mindre sorts vuxen.⁶⁶ Ariès analys av barndomen och känslornas utveckling har dock kritiserats inom barnforskningen. Exempelvis menar Marianne Lilieqvist att han drar generella slutsatser från studier som i huvudsak återspeglar överklassens attityder.⁶⁷ Likaså anser David Buckingham att Ariès snarare visar på förändrande attityder inom konsten, än sociala förändringar i realiteten. Buckingham menar vidare att forskare och historiker på senare tid har försökt fånga utvecklingen av vuxnas *idées* om barndom snarare än kunskapen om hur barns faktiska liv har tett sig.⁶⁸ Prout skriver att det ligger närmre till hands att undersöka hur den moderna kärnfamiljen skapade en speciell typ av barndom, vilken skiljde sig från tidigare i flera avseenden, än att utgå ifrån att det inte skulle ha existerat någon barndomsuppfattning alls. Med Prouts synsätt ”uppfann” moderniteten inte barndomen, men transformerade sättet på hur den uppfattades. Prout menar

⁶² Prout Alan. *The future of childhood*. London/ New York. Routledge Falmer. 2005. s. 66.

⁶³ Johansson. 2000. s. 40ff.

⁶⁴ James, Jenks & Prout. s. 23ff.

⁶⁵ Helander. s. 10.

⁶⁶ Lilieqvist, Marianne. *Nybyggarbarn. Barnuppfostran bland nybyggare i Frostvikens, Vilhelmina och Tärna socknar 1850 – 1920*. (diss) Stockholm. Carlsson. 1994. s. 16f.

⁶⁷ Ibid. s. 17.

⁶⁸ Buckingham. s. 34.

att moderniteten konstituerade barnet som ”det andra” i relation till vuxenheten och att synen på barnet sattes i ett ramverk av dikotomier i förhållande till vuxenhet.⁶⁹

Barn	Vuxen
Natur	Kultur
Irrationell	Rationell
Beroende	Oberoende
Passiv	Aktiv
Inkompetent	Kompetent
Lek	Arbete

Det nya barndomsparadigmet har successivt sökt bryta ner dessa dikotomier och barndom ses alltså istället som en konstruktion där barnen är delaktiga både i denna och i konstruktionen av samhället i övrigt. Att betrakta barndom som en konstruktion är dock inte detsamma som att påstå att barndom inte existerar eller förneka de villkor barn lever under. Tvärtom öppnar det möjligheter för barndomsforskningen att uppmärksamma hur konstruktionen av barndom är ett uttryck för samhällsliga dominansmönster där vissa grupper missgynnas samt möjligheter att skapa konkreta förslag på hur dessa förhållanden ska förändras.⁷⁰

Exempel på sådana dominansmönster ger Alan Prout som menar att man under 1900-talet kunnat bevittna en ökad nivå av institutionaliserad kontroll över barn, vilket även avspeglas på barns fritidsaktiviteter som många gånger äger rum på institutioner såsom fritidsgårdar, musikskolor eller idrottsföreningar. ”Within these institutions, but with significant variations according to national policy, it is possible to discern a struggle to tighten the regulation of children and to shape more firmly the outcomes of their activities.”⁷¹ På liknande vis menar David Buckingham att barn definieras som en särskild kategori med särskild karaktäristika, både av sig själva och av vuxenvärlden. De aktuella definitionerna omvandlas till lagar och regelsystem, vilka förkroppsligas i kulturella och sociala praktiker. Dessa bidrar i sin tur sedan att producera och upprätthålla de beteendemönster vilka ses som typiska för barn. Skolan ser Buckingham som en sådan social institution som effektivt befäster och konstruerar innebörden av vad det betyder och förväntas att vara barn i en viss ålder.⁷² Bjørg Kjær menar att uppfattningar om barndomsbegreppet kan jämföras med uppfattningen om kön. Liksom barn och vuxna vet hurdana pojkar och flickor ”är”, vet de

⁶⁹ Prout. s. 10.

⁷⁰ Johansson. 2000. s. 39ff.

⁷¹ Prout. s. 33.

⁷² Buckingham. s. 6f.

också hurdana barn är. Det vill säga att barn, liksom forskare och andra vuxna, väl känner till de diskurser om barn och barndom som verkar omkring dem.⁷³

Jens Qvortrop har kritiserat såväl forskningens som samhällets utestängning, och därmed osynliggörande, av barn som medborgare i samhället.⁷⁴ Han anser att det krävs att man anlägger ett strukturellt perspektiv på barndom för att dessa förhållanden ska förändras. Han menar att barndom då betraktas som en kategori som enskilda barn tillfälligt befolkar, medan kategorin som sådan består.⁷⁵ Med ett sådant makroperspektiv blir det uppenbart att barndom i princip är föremål för samma samhällseliga krafter som vuxendomen vilket gör det möjligt att studera barndom i historiskt och socialt jämförande perspektiv.⁷⁶

Barnet som social aktör

Det nya barndomsparadigmet har alltså banat väg för en ny syn på barn som handlande, tolkande, skapande subjekt. Barnet ses som en social aktör, en samhällsvarelse som både influerar – och blir influerad av sin omvärld. Anna Sparrman menar att studiet av barnet som aktör kan innebära olika saker. I sin avhandling *Visuell kultur i barns vardagsliv: bilder, medier och praktiker* (2002) menas med aktörskap studiet av barns egna handlingar i ett vardagligt perspektiv. Sparrman hänvisar till Alison James, Chris Jenks och James Prout, som menar att aktörskap innebär att barn inte enbart anpassar sig till de strukturer och institutioner de omges av utan att de också blir aktörer i förhållande till rådande diskurser genom tillägnet, transformering och motstånd.⁷⁷

Johansson skriver att medan Foucaults teoretiska arbete fokuserade på mekanismerna inom diskurserna, har flera poststrukturalistiskt inspirerade feminister utarbetat teorier där ett agerande subjekt tar diskurserna i bruk. Varje diskurs anger vissa positioner, sätt att förhålla sig, bete sig och presentera sig, exempelvis ”duktig skolflicka”, ”dataexpert” eller ”fotbollsfan”. Individerna går in i dessa positioner som subjekt, och intar alltså i olika sammanhang skilda subjektpositioner. Subjektpositionen är den individuella tolkningen av en position och olika individer intar samma position på olika sätt. När en individ växlar mellan olika subjektpositioner, växlar också individernas makt.⁷⁸ Ett exempel: Om en polis som lider av artros och därmed haltar, ska förhöra en läkare om misstänkt brott, kan läkaren

⁷³ Kjær. s. 34.

⁷⁴ Ibid. s. 32.

⁷⁵ James, Jenks & Prout. s. 208f.

⁷⁶ Johansson. 2000. s. 43.

⁷⁷ Sparrman. s. 12f.

⁷⁸ Johansson. 2000. s. 47f.

genom att kommentera polisens fysiska situation rubba maktordningen, varpå polisen intar en underordnad roll som patient. Polisen har därmed skiftat position.

Jag ansluter mig till traditionen att betrakta barn som sociala aktörer vilka väljer olika positioner i olika sammanhang och därmed är medskapande till rådande diskurser. Dock kommer studien ej att undersöka vilka positioner som mina informanter anammar och ser som tillgängliga, då det hade krävt ett annat metodiskt tillvägagångssätt som exempelvis deltagande observation. Däremot är jag väl medveten om att mina informanter både under intervjutillfället och i sitt deltagande i TV, intar olika positioner. Dessa finns där som ett filter mellan mig och informanten, mellan de vuxna och de deltagande barnen samt barnen emellan och skapar den växelverkan av makt som ständigt pågår.

Synen på barnet som social aktör har också bidragit till att man lyfter fram diskursen om det kompetenta barnet i allt högre utsträckning. Diskursen om det kompetenta barnet har under 1900-talet rymt synen på barnet som dugligt och kompetent, kapabelt att själv skaffa sig kunskaper och färdigheter och att aktivt delta i sin egen socialisation. Under senare år, och i samspel med nyare barndomssyn, har begreppet barns kompetens utvidgats till att även omfatta barns inflytande i samhället.⁷⁹ Helene Brembeck menar att synen på det kompetenta barnet kan jämföras med Qvortrops varande barn, eller "being", där barnet är en aktiv medskapare här och nu. Brembeck skriver vidare hur barn, framför allt av marknaden, alltmer uppfattas som reflekterande, aktiva, förhandlande individer i paritet med vuxna. Hon menar också att FN:s deklaration om barnets rättigheter kan ses som ett uttryck för att barn inte längre enbart betraktas som individer med psykologiskt och biologiskt givna behov som ska tillgodoses, utan som individer med rättigheter, rättigheter vilka barnet, i viss utsträckning, uppfattas som kapabelt att formulera själv.⁸⁰

Paradigmet utvecklas

Alan Prout finner det värdefullt att se barn som sociala aktörer, vilka konstruerar sin egen barndom, men menar också att risken finns att man därmed bara betraktar barn som kompetenta. Det leder till en förenklad bild av barns liv och marginaliserar möjligheten till fler synvinklar. Vidare säger han att det finns en tendens att upprepa de grundläggande idéerna från paradigmet, såsom "barn ses som sociala aktörer" på ett sätt som om dessa inte redan vunnit erkännande. Det är betydelsefullt att se barn som sociala, men barn, liksom andra levande varelser, är inte bara sociala, utan präglade av kulturella, naturella, biologiska,

⁷⁹ Ibid. s. 148.

⁸⁰ Brembeck. s. 218 f.

teknologiska, mänskliga och icke-mänskliga aspekter i ett heterogent samspel.⁸¹ Prout menar att den numer spridda och allmänt accepterade överenskommelsen att förstå barndom som ett historiskt, socialt och kulturellt fenomen tenderar att stå som motsats till barndomen som naturlig/biologisk. Det går att skönja en benägenhet för att utestänga begreppet natur totalt och göra en radikal skillnad mellan biologi och samhälle (arv och miljö). Det finns en uppenbar risk att begreppet ”society” (miljö) dras för långt och därmed ersätter det tidigare seglivade begreppet ”nature”(arv) menar Prout. Det går inte att hävda att barndomen enbart konstrueras av arv eller miljö, utan gränsen dem emellan måste stå öppen.⁸²

Vidare skriver Prout att betraktelsesättet på barndom som social konstruktion är viktigt och har lett till att många värdefulla och avslöjande analyser har utvecklats. Dock förändras dagens samhälle i rask takt och det som var modernt igår är omodernt idag. Det gäller även teorier och det paradigmskifte som under 1980 – och 90-talet sågs som nydanande, har nått gränsen för sina möjligheter, och blivit något medelålders.⁸³ Exempelvis har gränserna mellan vad som kännetecknar barn, ungdom och vuxna suddats ut. Den ”standardvuxne” som en gång fanns och som vid 25 års ålder hade utbildning, arbete, bostad och familj, finns inte i samma utsträckning, eller med samma självklarhet idag.⁸⁴ Därmed är begreppsparat ”being – becoming” inte längre förtjänstfullt, enligt Prout. Han hänvisar till sociologen Nick Lee som menar att begreppen går att använda ur ett annat perspektiv. Då vi lever i en era där begreppet vuxen är flytande, är vi alla, både barn och vuxna, mer eller mindre ”becomings” såtillvida att vi är i tillblivelse i något avseende. Detta innebär dock inte att vårt värde som ”beings” eller personer, förminskas. Lee menar vidare att genom att betrakta barnet som ”beings in their own right” vilket barndomsforskning gärna gör, riskerar man att bekräfta myten om det autonoma och självständiga barnet. Istället borde forskningen bana väg för en syn på både barn och vuxna som ”becomings” menar han.⁸⁵ Definitionerna har på så sätt helt kastats om och en ”human becoming”, ständigt i utveckling, framåt och öppen för förändringar, är den ideala nutida människan.⁸⁶

I takt med att flera distinktioner i samhället, som den mellan barn och vuxen, blir alltmer osäkra och konturlösa, stöter barndomsparadigmet på teoretiska problem då de analytiska termer som används ofta grundar sig på dikotomier. Prout skriver att det behövs en ny teoretisk ansats, vilken på ett bättre sätt kan synliggöra förändringar och maktstrukturer

⁸¹ Prout. s. 2.

⁸² Ibid. s. 56f + 111.

⁸³ Ibid. s. 67.

⁸⁴ Johansson. 2005. s. 132.

⁸⁵ Prout. s. 67.

⁸⁶ Johansson. 2005. s. 130.

inom barndomen och se bortom dualismerna. Det förslag han själv ger är aktör-nätverksteorin.⁸⁷ Johansson stödjer sig på denna teori i sin bok *Barn i konsumtionssamhället* och menar att aktör-nätverksteorin är ett effektivt redskap för att se bortom de problem vad gäller struktur och individ som human – och samhällsvetenskaperna ofta brottas med. Där utgår man från ett grundläggande motsatsförhållande mellan å ena sidan en styrande struktur och å andra sidan en självständig individ och söker avgöra vilken som är överordnad. Med aktör-nätverksteorin betraktar man istället strukturen och individen som två aktanter inom sammansättningar som också innefattar andra, potentiellt inflytelserika aktanter och där händelsen, skeendet där aktanterna blir till, är det centrala. När jag intervjuar de deltagande barnen kan det förstås som en händelse som inte bara rymmer vårt möte, utan där också TVs organisation, bandspelaren, frågorna jag ställer och rummet vi sitter i, ingår som aktanter i händelsen. De deltagande barnens svar kan genom att förflyttas till min uppsats så småningom också bli nya aktanter i nya sammanhang. På det viset är varje sammansättning dynamisk och makt och aktörskap kan växla skriver Johansson. Subjektet, i detta fall informanterna, skall vidare ses som en sammansättning som kan agera annorlunda i andra sammanhang, varpå det inte finns något autentiskt ”jag”, något ”innerst inne”. Aktör-nätverksteorin erbjuder således ingen generell förklaring, utan intar ett anti-essentialistiskt förhållningssätt där varje situation betraktas som unik och svaren blir olika varje gång. Johansson menar att aktör-nätverksteorin kan vara ett hjälpmedel för barndomsforskare, genom att barns tankar, val och handlingar då inte betraktas som irrationella eller slumpvisa, utan existerande i ett sammanhang som innefattar sociala, ekonomiska, politiska och begreppsliga sammansättningar.⁸⁸

⁸⁷ Prout. s. 70.

⁸⁸ Johansson. 2005. s. 205ff.

FORSKNINGSÖVERSIKT

Forskning om barn och TV är ett digert fält. Dominerande har varit studier av TVs eventuella påverkan samt dess negativa och/eller positiva effekter på barn. Barns TV-vanor, deras val av program och mängden TV-konsumtion kontra andra aktiviteter är andra perspektiv som studerats. Det råder vidare ett stort intresse för hur barnpubliken förstår och tolkar olika TV-program samt forskning om barn som aktörer. I studiet av barn som aktörer ligger fokus på hur barnen brukar TV:n snarare än på TVs påverkan på barnen.⁸⁹ Forskning som belyser barns och ungas upplevelse av deltagande i TV har varit svår att finna och mig veterligen har ingen större studie om barns tankar kring att medverka i TV genomförts.

I nedanstående kapitel presenteras därför forskning som angränsar till studiens syfte och frågeställningar. Inledningsvis ges en introduktion till innebörden av barns rätt till deltagande i TV och generellt, därpå följer en (historisk) översikt av förekomsten av barn i TV samt en presentation av forskning om hur TV kan vara en arena för föreställningar om barndom. Begreppen skräpkultur och mediepanik belyses vidare och kapitlet avslutas med en kort presentation av en artikel skriven av två cypriotiska forskare som har intervjuat tre ungdomar vilka deltagit i olika dokusåpor, eller reality-program. Min studie inriktar sig inte på den typen av program, men jag anser ändå artikeln vara av ett visst intresse, framförallt då studier av detta slag har varit svåra att hitta. Avslutningsvis vill jag poängtera att då floran av litteratur från olika perspektiv och vetenskaper inom ämnet är stor, är min strävan ej att ge en heltäckande översikt över området, utan jag presenterar forskning som är relevant för studien.

Rätten till deltagande

1995 hölls i Australien ett internationellt toppmöte om barn och TV. Syftet var bland annat att höja barnprogramverksamhetens status samt komma överens om en internationell deklaration med riktlinjer för barn-TV. (Bilaga 1) Toppmötet tog stöd från barnrättskonventionen i formulerandet av deklarationen och menade att TV måste betraktas som ett medel vilket försäkrar att barn får komma till tals och att deras åsikter, drömmar och berättelser får höras. Därmed måste barn ges större utrymme i TV samt ha program som presenterar barns synpunkter och som inte undervärderar eller talar ner till dem. Vidare diskuterades vikten av medieutbildning under toppmötet. Genom att låta barn delta i alla led i produktionsprocessen och göra dem till jämlika partners, kan barns upplevelse av delaktighet och samhällstillhörighet stärkas och deras förståelse för och insikt i hur medierna verkar och

⁸⁹ Eckert, Gisela. *Wasting time or having fun? Cultural meanings of children and childhood*. (diss.) Linköping studies in art and science; 226. Linköping. 2001. s. 48ff.

fungerar öka.⁹⁰ Exempel där barn har fått möjlighet att delta i medieproduktion, visar på en ökad känsla av makt och inflytande samt stärkt identitet och stolthet hos barnen då de upplevt att deras röster är värda att lyssnas till.⁹¹

Roger A. Hart skriver att då vi lever i en tid när barns rättigheter att delta och komma till tals har stort fokus är det viktigt att klargöra vad ett deltagande innebär. Med metaforen av en steg åskådliggör Hart hur barn av vuxna ges olika inflytande och delaktighet i samhället (Bilaga 2). Framförallt belyser han vad som inte är att betrakta som ett deltagande.

”Manipulation or Deception”, ”Decoration” och ”Tokenism” är rubrikerna på de tre första stegen nedifrån i Harts steg. ”Manipulation or Deception” innebär att vuxna medvetet använder barns röster för att få ut sina egna budskap eller att vuxna förnekar ett eget deltagande i ett projekt med barn därför att de vill få andra att tro att det helt och fullt är skapat av barn. ”Tokenism” utmärks enligt Hart av vuxna som vill ge barnen en röst, men som ej har börjat fundera självkritiskt och noggrant över varför. Resultatet blir designade projekt där barn tycks ha en röst men där de i själva verket har lite eller ingen möjlighet att påverka ämnet eller framställningen och heller ingen tid att formulera sina egna synpunkter. ”Tokenism” menar Hart, är ett extremt vanligt sätt att involvera barn på. Stegens tre första kliv är således olika nivåer av ett icke-deltagande enligt Hart.

De fem övriga stegen visar på stigande grad av medverkan. Steg sex benämner Hart ”Adult- initiated shared decisions with children” vilket kännetecknas av vuxenskapade projekt men där barnen har ett tydligt medbestämmande. För att verkligen få ett äkta samarbete menar Hart att det är viktigt att låta barnen vara med i hela processen. Ofta involveras barn först när designen redan är klar, och man förutsätter att tekniska detaljer inte ligger i barnens intresse utan ska lämnas åt vuxna. Detta är ett misstag hävdar Hart, ty även om barnen inte kan ha en bestämmanderöst i dessa diskussioner skall de erbjudas en möjlighet att delta för att förstå hur och på vilka grunder beslut fattas. På det viset ges barnen en mer realistisk bild av hur omvärlden är skapad. ”Child-initiated and directed” är rubriken på steg sju. Hart menar att det är svårt att hitta sådana projekt annat än i barns lek. Dock är leken en viktig träningsarena varpå skola och förskola bör skapa förutsättningar för lek och uppmärksamma barnens initiativ till lek samt undvika att styra dem. ”Child-initiated, shared decisions with adults” ligger överst på stegen. Hart menar att målet inte är att få barn att operera helt på egen hand,

⁹⁰ von Feilitzen, Cecilia & Hammarberg, Thomas. – *Om TV: s och barns rättigheter*. Vårdsskildringsrådet nr 16. Stockholm. 1996.

⁹¹ von Feilitzen, Cecilia & Carlsson, Ulla (red.) *Children and Media. Image. Education. Participation*. The UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen. Göteborg. Nordicom. 1999. s. 267-289. Boken ger ett fyrtiotal exempel på barns och ungas deltagande i media, både i Sverige och över världen. Poängteras skall att exemplen inte enbart rör TV.

utan att nå den punkt där barn vågar ta egna initiativ och också kan be vuxna om hjälp därför att de litar på sin roll som medlemmar i ett samhälle och vet att de vuxna inte kommer att köra över dem.⁹²

I likhet med Harts åttonde steg skriver Johanna Schiratzki att det är viktigt att förtydliga att artikel 12, i vilken konventionsstaterna skall tillförsäkra barn som är i stånd att bilda egna åsikter, rätten att uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, inte syftar till att ge barnet rätt till självbestämmande men väl till medbestämmande.⁹³

Margareta Rönnberg skriver att devisen ”barn som deltagare” har fått ett starkt genomslag det senaste decenniet, både inom forskning och för myndigheter. Barns rätt att framföra sina åsikter i frågor som rör dem är dock av barnen sällan valda frågor menar Rönnberg. Det är fortfarande vuxna som avgör när barnet kan anses vara i stånd att bilda sina egna åsikter och hur, på vilka områden och hur mycket barnen tillåts vara delaktiga är också styrt av relationerna mellan barn och vuxna.⁹⁴ Sven Hartman skriver att barnrättskonventionen innehåller flera tänjbara formuleringar vilka skulle kunna användas för att beskära de rättigheter som konventionen förespråkar och han belyser, precis som Rönnberg, den svåra frågan om vem som ska avgöra när ett barn har nått tillräcklig mognad för att bli lyssnad på.⁹⁵

Barn i TV – förekomst och funktion

Cecilia von Feilitzen genomförde i slutet av åttiotalet en undersökning som bland annat studerade barns förekomst i TV (public service). Hennes resultat visade att barn (0-15 år) i barnprogram var väl representerade i förhållande till sin andel i verkligheten eller rentav kraftigt överrepresenterade. Totalt sett var barn dock kraftigt underrepresenterade i TV jämfört med sin andel i verkligheten och ju yngre barnen var desto mer omärkliga var de i programmen.⁹⁶ I en artikel från 2003 presenterar von Feilitzen resultat från en uppföljning av sin första studie. Under nittiotalet har hon, utöver att granska public service kanalerna, även tittat på de kommersiella kanalernas förekomst av barn i programmen. Siffrorna visar att barn fortfarande gestaltas och framställs i bred utsträckning i barnprogrammen men att de är

⁹² Hart, Roger A. *Children's Participation: The Theory and Practice of Involving Young Citizens in Community Development and Environmental Care*. London. Earthscan publications Ltd. UNICEF. 1997. s. 40ff.

⁹³ Schiratzki, Johanna. *Barnrättens grunder*. Lund. Studentlitteratur. 2002. s. 42.

⁹⁴ Rönnberg. 2006. s. 292.

⁹⁵ Hartman. s. 115.

⁹⁶ von Feilitzen, Cecilia. ”Barn, ungdomar, vuxna och äldre i TV” ur: Kjell Nowak m.fl. (red.) *Folket i TV. Demografi och social struktur i televisionens innehåll*. Stockholms Universitet. Centrum för masskommunikationsforskning. Mass. 14. 1989. s. 33ff.

kraftigt underrepresenterade i medieutbudet i sin helhet, och att det t.o.m. ser värre ut idag än på åttiotalet som följd av de kommersiella TV-kanalerna och den ökade konkurrensen.⁹⁷

von Feilitzen menar att en rimlig tolkning av detta återkommande mönster är att det tydligt speglar samhällets maktrelationer och olika befolkningsgruppers samhälleliga värde.⁹⁸

Ingegerd Rydin har studerat hur barn framställts i TV och radio under tiden 1925-1999 och ger en översikt av hur barnprogrammen utvecklats och hur synen på barn och barndom förändrats genom de 75 åren.⁹⁹ I de första barnprogrammen i Sverige använde man sig av dockor som ställföreträdare för barn, vilka interagerade med den vuxna programledaren i en slags mor - barnrelation. Dockorna gavs röst genom en vuxen, vilket ytterligare etablerade bilden av en barndom övervakad av modern. Program kunde dock vinna på att ha charmiga och glada barn i TV då de genom sin naturlighet och spontanitet blev tacksamma underhållningsobjekt för en vuxen publik. Barnen som figurerade i rutan under TVs pionjärtid var sålunda söta och dekorativa och tilltalet till publiken karakteriserades av paternalism. Under sextiotalet började tidigare generationers värderingar och traditioner ifrågasättas skriver Rydin. Kritik riktades mot den idealisering och romantisering som man ansåg präglade barnkulturen. Man ville bryta mot tidigare tabun och föra in samhället i barnens värld. En ny syn på barn och barndom utkristalliserades och barnet sågs som en samhällsmedborgare med rätt att få ta del av information och nyheter, kapabel att påverka sin egen situation, snarare än som oskyldig i behov av vuxenvärldens beskydd. Samhällets inträde i barnprogrammen gjorde dem till föremål för debatter och diskussioner och två ideologier i synen på barn och vad barn behöver kom att stå emot varandra. Den ena riktningen menade att barn behöver insikt och kunskap i vad som händer i samhället, både vad gäller politik och rörande mänskliga relationer. Den andra linjen ansåg att barn ska skyddas från vuxenvärlden och istället få utvecklas genom en barnkultur byggd på saga och fantasi.¹⁰⁰

Diskussionen som hölls under sjuttiotalet är fortfarande aktuell. David Buckingham skriver att barns relation till media idag är starkt präglad av å ena sidan diskursen om det

⁹⁷ von Feilitzen, Cecilia. "Blir barns medieanvändning allt friare" ur: Anne Banér (red) *Barns fritid*. Stockholms universitet. Centrum för barnkulturforskning. Skrift 35. 2003. s. 173ff.

För vidare läsning om barns utrymme i svensk media hänvisar jag till:

Dahlgren, Petra. *Vilken bild ger svenska medier av barn? En granskning av nyhetsflödet i press, radio och TV*. Stockholm. Rädda Barnen. 2001,

Söderlind, Ingrid & Engwall, Kristina. *Var kommer barnen in? Barn i politik, vetenskap och dagspress*. Stockholm. Institutet för Framtidsstudier. 2005.

⁹⁸ von Feilitzen, Cecilia. "Sveriges Television, Sveriges Radio och publikens ålder. Några reflektioner." ur: *Hela Sveriges radio och TV- en antologi om framtidens public serviceuppdrag*. Rapport från utredningen om radio och TV i allmänhetens tjänst. Ku. 1999:08. Stockholm. 1999. s. 84.

⁹⁹ Rydin, Ingegerd. *Barnens röster. Program för barn i Sveriges radio och television 1925-1999*. Etermedierna i Sverige. 2000.

¹⁰⁰ Ibid. 159f.

sårbara och oskuldsfulla barnet i behov av vuxnas skydd och omsorg och att denna löper parallellt med å andra sidan diskursen om barnets som kompetent och självständigt. Buckingham menar att bägge speglar en slags sentimentalitet i sin syn på barn och barndom vilken inte kan erkänna den mångfald och komplexitet som präglar både barndomen idag och barns relation till media. För att vi till fullo skall förstå den förändrade bilden av barn och media, är det inte tillräcklig att antingen hylla eller anklaga mediet i sig självt eller entydigt hävda att barn bara behöver det ena eller andra. Det vore att överskatta medias makt och dessutom att förringa den mängd av olika intryck från kultur och samhälle som barn använder för att skapa mening och sammanhang säger Buckingham.¹⁰¹

Rydin skriver att diskursen om det oskuldsfulla barnet under åttiotalet blev starkt hotad då ett ökat intresse för kropp, sex och samlevnadsfrågor tog plats i barnprogrammen och refererar Vivi Edström:

Idag framstår barnet som det sista tabuområdet i vårt värderingssystem. När alla andra livsområden har lagts under luppen, avslöjats och kritiserats har man tills nu värnat om barnet som uttryck för oskuld och möjligheter.¹⁰²

Barncentreringen ökade under åttio- och nittiotalet. Program som laborerade med barn- och vuxenroller blev vanligare och maktrelationerna dem emellan utmanades. Rydin menar att det kan ses som ett tecken i tiden, då gränserna mellan barn- och vuxenvärld inte längre är lika skarpa. Interaktiviteten med tittarna ökade också successivt och barn fick allt större plats i rutan. Det kompetenta, självständiga barnet föds sålunda fram under 1900-talets sista decennier.

Barnet lyfts fram som en aktör, där den vuxne kommer mer i bakgrunden. De vuxna syns mindre, medan barnen är självständiga och starka och ibland får ta den vuxnes roll. /---/ Ungdomskulturer har trängt ned i åldrarna och vi får TV-program där barn uppträder som fullfjädrade programledare.¹⁰³

Sofia Pitt Nielsen har undersökt danska och svenska barnprogram under 2000-talet, studerat målsättningar samt intervjuat producenter och programledare för dessa program. Hennes syfte är att belysa hur programmen och dess skapare förmedlar rådande föreställningar om barn och barndom och hon driver tesen att det existerar en norm om en barndom som man sålunda förstärker genom att ge den utrymme och plats i rutan.¹⁰⁴ Pitt Niensens undersökning visar, i likhet med Rydin, att diskursen om det kompetenta barnet, vilket agerar programledare och reporter, är dominerande i barnprogrammen. Intressant är

¹⁰¹ Buckingham. s. 57.

¹⁰² Rydin. s. 240.

¹⁰³ Ibid. s. 347.

¹⁰⁴ Pitt Nielsen, Sofia. *Barndomsarenaen. Dansk og svensk børne-tv som skueplads for forestillinger om børn og barndom*. Specialeafhandling på Kommunikation. Roskilde Universitetscenter. 2001. s. 4.

dock hur en annan syn på barnet även träder fram i de intervjuer som Pitt Nielsen har gjort med olika programproducenter. Exempelvis säger redaktören för *Lilla Aktuellt* att det är viktigt att ge barnen en bra värdegrund, genom att i programmet vara tydlig och förmedla vilka regler och normer som är gällande i samhället.¹⁰⁵ Pitt Nielsen menar att detta synsätt präglas av paternalism, trots en strävan efter en slags anti-paternalism i SVTs måldokument. Paternalismen förstärks genom redaktörens bild av det dionysiska, otämjda barnet i behov av viss uppfostran. *Lilla Aktuellt* värjer sig dock inte för att berätta om nyheter eller händelser som kan vara otäcka och skrämmande. Redaktionen anser att det är en del av barnens värld varpå det är bättre att ge dem verktyg som kan hjälpa dem att hantera flödet av information. Som motpol står *Lilla Sportspegelns* redaktör med diskursen om det apolliniska barnet, det vill säga det goda, harmoniska och behärskade barnet som synsätt. Sportprogrammets redaktör anser att barnen ännu är naturliga, oförstörda och befriande okunniga om vuxenvärldens hårda regler och krav. För att upprätthålla den diskursen lägger programmet mindre vikt vid resultat i sina inslag, utan fokuserar på att sprida budskapet om laganda och rörelseglädje. Redaktören för programmet *REA* menar att många vuxna tittare blir provocerade av de kompetenta barnen som proklamerar sina rättigheter.¹⁰⁶ Själv tycker han att programmet är bra, men menar samtidigt att det är synd att samhället har utvecklats på ett sätt som gör att program som *REA* behövs. Pitt Nielsen skriver att redaktören sätter fingret på något centralt, då barns rättigheter många gånger tolkas som rätten till en lycklig barndom vilken symboliseras av det oskuldsfulla barnet fritt från ansvar och arbete. Det oskuldsfulla barnet står i motsats till vuxendom, och bygger sålunda inte på barns kunskaper om sina rättigheter i samhället.¹⁰⁷ Birgitta Qvarsell menar att den svenska diskussionen om barns rättigheter ofta likställs med barns behov. Ett sådant likställande ser Qvarsell som problematiskt, då behoven anses vara generella enligt något slags utvecklingspsykologiskt tänkande och dessutom bestäms av pedagoger, psykologer eller andra som tror sig veta vad barn behöver. Rättigheter däremot, måste även kunna förstås utifrån perspektivet hos den som har rättigheten skriver Qvarsell.¹⁰⁸ Tänkbart är att diskursen om det oskuldsfulla barnet knappast rymmer ett behov av kunskap kring sina rättigheter.

Pitt Nielsen visar på hur det både i svensk och dansk programpolitik eller målsättning, inte sägs så mycket om barns speciella behov och önskningar utan att det snarare är de vuxnas

¹⁰⁵ För en beskrivning av programmet *Lilla Aktuellt* se s. 42.

¹⁰⁶ För en beskrivning av programmet *REA* se s. 34.

¹⁰⁷ Pitt Nielsen. s. 55-61.

¹⁰⁸ Qvarsell, Birgitta. "Barns rätt till kultur – för lek, studier och arbete" ur: Banér (red) *Barns rätt till kultur*. Centrum för barnkulturforskning. Stockholms universitet. Skrift nr. 37. 2005. s. 9.

föreställningar om och ideal för hur barn ska vara/kunna/bliva som dominerar. Hon menar att det blir tydligt att barndom i TV inte konstrueras utifrån barns speciella egenskaper utan genom en kategorisering av barn. Vidare skriver hon att Sveriges Televisions strävan efter att involvera barn så mycket som möjligt i programmen är något typiskt svenskt i förhållande till danska produktioner och hon anser det vara ett fenomen som präglar svenska barnprogram idag. Hennes analys av programmen visar dock på ett stort förhandsarbete av vuxna, något Pitt Nielsen kritiserar då hon menar att risken är stor för att barnen därmed blir statistiker i sina egna program. Hon kopplar barnens deltagande till barnrättskonventionen, vilken både dansk och svensk TV erkänner och säger sig följa, och frågar om man verkligen stödjer barns rättigheter genom att låta dem medverka i en produktion som i hög grad är vuxenkontrollerad.¹⁰⁹ Det är bland annat det som min studie ämnar undersöka.

Skräpkultur och mediepanik

Begreppet skräpkultur myntades av Gunila Ambjörnsson 1968 och åsyftade då populärkultur för barn och unga. Framförallt var det TV som ansågs lida brist på kvalitetskultur, men idag avses istället de kommersiella TV-kanalerna och ”skräpkultur” har döpts om till ”kommersiellt”. Margareta Rönnberg skriver att populärkultur för barn, eller ”den dåliga kulturen” förvånansvärt ofta förknippas med begrepp som mat och ätande. Eländeskulturen säjs vara alltför billig, lättuggad, sirapssliskig eller sockersöt. Vidare beskrivs den inte sällan med termer som förförisk och frestande.¹¹⁰

Ulf Boëthius refererar till medieforskaren Kirsten Drotner som använder sig av begreppet mediepanik för att förklara de reaktioner av ängslan och upprördhet som för det mesta följer i varje nytt massmediums spår och som framförallt fokuserar på barn och unga. Drotner menar att en mediepanik vanligen dyker upp då samhället är i snabb förändring varpå behovet av att klargöra var gränserna ska gå mellan det accepterade och oaccepterade, mellan det rena och det smutsiga ökar. Anledningen till att just barn och unga kopplas till oron för de nya medierna, föreslår Drotner bero på att barn och unga anses vara känsligare och mer formbara för intryck än vuxna, varpå de nya medierna därmed utgör ett hot. Barn och unga ses ofta som förespråkare för nya (medie-) kulturer vilket innebär att kulturella makthavares auktoritet och rådande värdeskalor om vad som ses som god respektive dålig kultur utmanas. Drotner menar vidare att mediepaniker därmed ofta har karaktären av en kultur – eller

¹⁰⁹ Pitt Nielsen. s. 43ff + 66ff.

¹¹⁰ Rönnberg, Margareta. ”Vad är skräp? Nekrolog över skräpkulturbegreppet” ur: Berefelt (red) *Den förförda barnkulturen? Om den kommersiella masskulturen*. Centrum för barnkulturforskning, Stockholms universitet. Skrift nr 13. 1988. s. 109f.

bildningskamp då det många gånger är lärare och andra förvaltare av den traditionella kulturen som går i spetsen för upproret. Boëthius stödjer sig på Drotner när han menar att de nya medierna dessutom medför en kamp om kulturellt kapital då de unga besitter kunskaper som vuxna inte har.¹¹¹

Rönnerberg anser att det är synd att Drotners begrepp mediepanik har ersatt det tidigare använda moralpanik, myntat av Stanley Cohen 1972. Hon skriver att Drotner uppfattar mediepanik huvudsakligen som en fråga om kulturella normer och maktutövning från en elitgrupp i samhället, medan Cohens ursprungliga syn på moralpanik åsyftade mediernas exploatering av känsliga moraliska frågor. Rönnerberg menar att Drotner framförallt inriktar sig på kulturpolitik och ideologi och gränsen mellan kvalitet och skräp varpå den viktiga aspekten rörande moral går förlorad. Rönnerberg anser att det är föreställningen om en hotad moral som är det väsentliga i debatten kring media och hon exemplifierar med 2000-talets oro för att barn ska introduceras till opassande material och allt för tidigt bli varse om vuxenvärldens mörka sidor genom sexualiseringen av det offentliga rummet, uttryckt bland annat i dokusåpor.¹¹²

Rönnerberg menar vidare att etiketterna ”skräp” och ”kommersiell kultur” på barnkulturen är tydliga uttryck för vuxnas maktanspråk. Hon skriver att vuxna bedömare av vuxenproducerade kulturprodukter för barn är färgade av sin egen delkulturs värderingar och normer. Dessa normer görs till en osynlig sanning och ses som neutrala, framförallt om de riktar sig till den egna klassens barn. Man bedömer sålunda en annan kulturs produkter med sin egen kulturs måttstockar, något Rönnerberg ser som ett stort misstag, då det som ses som sant, rätt och skönt troligen inte är detsamma för barn och vuxna.¹¹³ Ett sådant exempel är programmet *Småstjärnorna*, ett TV-program där barn uppträder och härmar kända artister. Från vuxet håll har programmet mött starkt motstånd och kritik har bland annat riktas mot den påstådda sexualiseringen av barn. 2003 skrev Erika Falkenström en debattartikel där hon hävdade att programmet stred mot barnets rättigheter. Detta eftersom hon ansåg att programmet inte främjade barnets bästa eller såg till barnets utveckling och hälsa.¹¹⁴ Rönnerberg menar att barn från hennes studie lyfter fram programmet som ett att få TV-program där barn får höras och synas på ett jämbördigt sätt och att de inte uppfattar programmet som snuskigt.¹¹⁵ Intressant är också att iaktta debatten ur ett klassperspektiv. Anna Sparrman refererar till Valerie Walkerdine som studerat yngre arbetarflickor, sexualitet

¹¹¹ Boëthius, Ulf. ”Ungdomar, medier och moraliska paniker” ur: Fornäs, Boëthius, Reimer (red) *Ungdomar i skilda sfärer*. Fus-rapport nr 5. Stockholm. Brutus Östlings Bokförlag Symposion. 1993. s. 267ff.

¹¹² Rönnerberg, 2006. s. 122f.

¹¹³ Ibid. s. 172f.

¹¹⁴ Falkenström, Erika. (2003-09-22) ”Småstjärnorna offrar barnen”. *Svenska Dagbladet* s. A5.

¹¹⁵ Rönnerberg, 2006. s. 285.

och populärkultur i England och som berör fenomenet *Småstjärnorna*. Walkerdine menar att den engelska skvallerpressen (arbetarklass) framställer ett deltagande i *Småstjärnorna* som möjlighet till ny karriär och nytt liv, medan morgontidningarna (medelklass) skriver om att flickorna sexualiseras.¹¹⁶

En av de senaste debatterna som förts rörande barn och media rör dokusåporna. Leif Furhammar ger en historisk översikt av programformen som framförallt har anammats av de kommersiella kanalerna. De kreativa möjligheterna och gränserna för programmen utvecklas och tänjs ideligen och genererar såväl seriösa programverksamheter som nya tarvligheter skriver Furhammar och menar att det gäller att hitta ett rimligt kritiskt förhållningssätt till genren.¹¹⁷ Carl Hamilton riktar svidande kritik mot dagens dokusåpor och anser att kommersiell TV bidrar till barndomens död och förfall. Han menar att medieforskare missar det väsentliga:

Om barnen bestämmer sig för att personerna på TV eller i tidningar är bra eller dåliga förebilder har mindre betydelse än vad vi tror. Vad som i realiteten sker är att supandet, knullandet, pratandet, intrigerandet normaliseras och blir en accepterad del av barnens miljö.¹¹⁸

Rönnerberg skriver att skildringarna av sexuella relationer och vuxen skamlöshet är det främsta skälet kring uppståndelsen kring dokusåporna. Hon anser dock att barn genom dessa ges en möjlighet att stilla sin sexuella nyfikenhet då skolan eller hemmet inte behandlar detta ämne på ett för ungdomarna tillfredställande sätt. Vidare hänvisar Rönnerberg till Anette Hill, som forskar på området reality-TV och som intervjuat 11-12 åriga flickor rörande dokusåpor. Rönnerberg skriver att flickorna avfärdade ett eventuellt lärande av det efterapande slaget, eftersom dokusåpor är behäftade med så lågt kulturellt kapital. Detta hindrar dock inte att man kan befästa redan grundlagda, sunda värderingar genom att se dem överskridas av märkliga typer i dokusåporna. Man lär sig sålunda att inte lära sig vissa ting från dokusåpor framhärdat Rönnerberg.¹¹⁹ Vad Hill lyfter fram som centralt är att barnen i första hand är ute efter att bli underhållna, inte att bli utbildade. Primärt vill de alltså ha roligt när de ser på dokusåpor. Sekundärt kan barnen indirekt lära sig av de deltagandes beteende och då bland annat hur man inte ska bete sig. Hill säger vidare att barnen kan analysera och dra slutsatser av TV-programmen, något Rönnerberg lyfter fram. Viktigt att poängtera är dock att Hill skriver att de

¹¹⁶ Sparrman. s. 16

¹¹⁷ Furhammar, Leif. *Sex, såpor och svenska krusbär. Television i konkurrens*. Stockholm. Ekerlids förlag och Stiftelsen Etermedia i Sverige. 2006. s. 254.

¹¹⁸ Hamilton, Carl. *Det infantila samhället. Barndomens slut*. Stockholm. Bokförlaget Prisma. 2004. s. 151.

¹¹⁹ Rönnerberg. 2006. s. 263f.

barn som tittar på dokusåpor inte tittar lika mycket på nyheter och andra dokumentärer varpå verktygen för deras analys och kunskapsinhämtande kan variera kraftigt.¹²⁰

Hamilton och Rönnerberg kan ses som motpoler i debatten om dokusåpor. Hamilton diskuterar den stora skadan i att man omedvetet snappar upp ideal, normer och värderingar från TV (jfr reklamdebatten) medan Rönnerberg å sin sida menar att barnen medvetet och intellektuellt kan hantera TV-utbudet och lära sig något av det. Aktionsgruppen för barnkultur har haft i uppdrag av regeringen att utreda hur barnkulturområdet ser ut och kan stärkas för barn och unga. De skriver att de värderingar och ideologier som sprids av dokusåpor och annan populärkultur torde sätta spår i barns och ungas liv. De menar att mycket media uppmuntrar okritisk individualism, passiv konsumtion, ytlighet, förströelse och likriktning och efterlyser en saklig debatt om innehållet och värderingarna i den kultur barn och unga får.¹²¹

A winner, a loser and a quitter

Dokusåpor eller reality-program är enormt populära på Cypern hos ungdomar i ålder 13-24. Ungdomarna är inte bara frekventa tittare, utan kan också tänka sig att själva delta i programmen. Nayia Roussou och Michaella Buck skriver, med referens till medieforskaren Douglas Kellner, att sättet vi uppfattar människor i allt högre utsträckning skapas genom olika mediabilder, något som förklarar varför utseende, stil och image får markant ökande betydelse i konstituerandet av en social identitet. Roussou och Buck frågar sig hur reality-program, där de deltagande tävlar under former som har mer gemensamt med Darwins ”survival of the fittest” än utilitarism, påverkar deltagarnas skapande av en social identitet. De har intervjuat tre ungdomar som medverkat i olika dokusåpor; Stavros, en 19-årig vinnare från *Super-Idol*, Lina, en 26-årig förlorare i *Popstars* samt Marios, en 20-årig avhoppare från programmet *Baren*. Artikelförfattarna skriver att en medverkan i dokusåpor ofta leder till ökad popularitet och uppmärksamhet från media, något som framförallt gäller finalisterna i de olika programmen. De tre informanterna avfärdade dock betydelsen av kändisskap och popularitet och hävdade att det inte påverkade dem nämnvärt. Roussou och Buck å sin sida menar att informanterna gav ”socialt accepterade” svar än några uppriktiga eller objektiva tankar på vad deltagandet har betytt. I själva verket har deras popularitet hos publiken möjliggjort skivkontrakt och turnéer samt försäljning av egna böcker (Marios, avhopparen, skrev en bok

¹²⁰ Hill, Annette. ”The Idea of Learning. Young Viewers of Reality TV in the U.K.” ur: von Feilitzen (red) *Young People, Soap Operas and Reality TV*, Yearbook 2004. Göteborg. Nordicom. 2004. s. 181-187.

¹²¹ SOU 2006: 45. *Tänka framåt men göra nu. Så stärker vi barnkulturen*. s. 211ff.

om sina upplevelser i programmet). Informanterna var också ense i uppfattningen om att den som vinner inte behöver vara bäst, men däremot mest attraktiv för tittarna. De tre deltagarna ansåg vidare att utröstningen av någon medtävlade var ett besvärligt och traumatiskt inslag i programmen. Artikelförfattarna menar att utröstningen och/eller sågningen av en jury, är en av anledningarna till dokusåpornas popularitet, ju värre det är för de tävlande, desto mer publik drar det. Lina, som blev utröstad och kritiserad av en jury, menar att det är vad programmet bygger på; tittarna vill se de tävlande skratta och gråta. Marios som hoppade av programmet *Baren*, anger att de många intrigerna och det dåliga språket blev alltför påfrestande. Buck och Roussou skriver att dokusåporna konstruerar en verklighet som till stor del handlar om psykisk och social press. Tittarna får följa hur de tävlande reagerar på olika vis och programmen spelar på människors rädsla för att bli förödmjukade eller avvisade. De menar att både tittande på, men också förstås deltagandet i en sådan verklighet, borde påverka skapandet av en social identitet, men skriver vidare att det är svårt att sja om vilken bestående betydelse ett deltagande i dokusåpor har för de enskilda individerna. De anser att mer omfattande forskning på deltagares upplevelser och känslor från dokusåpor därmed behövs.¹²²

¹²² Roussou, Nayia & Buck, Michaella. "Reality Shows in Cyprus. New Media 'Fallout'?" ur: von Feilitzen (red) *Young People, Soap Operas and Reality TV*. Yearbook 2004. Göteborg. Nordicom. 2004. s. 199-210.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Under den inledande planeringen av min undersökning vägde jag mellan huruvida jag skulle göra en egen analys av program där barn deltar eller intervju de deltagande barnen. Då det ofta är vuxna som tolkar och gör sig till språkrör för vad de tror är barns önskingar eller behov, bestämde jag mig för det senare. Jag utgår därmed från barns perspektiv i min uppsats. Nedan följer en presentation av begreppet barns perspektiv samt en redogörelse för hur jag har gått tillväga i genomförandet av min studie. Avslutningsvis diskuteras innebörden av ett hermeneutiskt tillvägagångssätt vid tolkning.

Barns perspektiv

Birgitta Qvarsell avser med uttrycket barns perspektiv ”kunskap om barns villkor såsom de själva avgränsar, definierar, uppfattar och använder dem.”¹²³ Qvarsells ambition är således att lyssna på barn och ungdomar, och låta dem komma till tals för att därigenom få kunskap om och insikt i barnens livsvillkor. Hon diskuterar även varför det har blivit så viktigt att betona barns perspektiv just nu. Qvarsell menar att FN:s konvention om barnets rättigheter kan vara ett skäl då ett barnperspektiv kan bli ett sätt att värna en tidigare underprivilegerad grupp.¹²⁴ Gunilla Halldén för ett liknande resonemang då hon menar att begreppet barnperspektiv kan användas och tolkas som ett ideologiskt begrepp. Det handlar då om att synliggöra vilken plats barn ges i vårt samhälle och ett ställningsstagande för barn som underordnad grupp. Vidare drar Halldén en skiljelinje mellan barnperspektiv och barns perspektiv. Hon menar att distinktionen dem emellan kan diskuteras efter samma linjer som den mellan barnkultur och barns kultur. Barnkultur betecknar kultur skapad för barn medan barns kultur är den kultur barnen själva skapar. På liknande vis syftar barnperspektiv på att tillvarata barns villkor och verka för barns bästa medan barns perspektiv handlar om att anlägga ett perspektiv som är barnets, där barnet själv har lämnat sitt bidrag.¹²⁵ Uppsatsens infallsvinkel är alltså att undersöka barnkultur från barns perspektiv.

Barbro Johansson skriver att barns ställning i dagens samhälle innebär att de mera sällan kommer till tals personligen i offentliga sammanhang. Deras intressen tolkas och företräds istället av vuxna. Hennes strävan efter att förmedla barns egna röster och försök att

¹²³ Qvarsell, Birgitta. ”Masskultur från barns perspektiv. Om den kommersialiserade kulturen på barnens fritid och i skolan” ur: Berefelt (red) *Den förförda barnkulturen. Om den kommersiella masskulturen*. Centrum för barnkulturforskning, Stockholms universitet. Skrift nr 13. 1988. s. 10.

¹²⁴ Qvarsell, Birgitta. ”Barns perspektiv och mänskliga rättigheter. Godhetsmaximering eller kunskapsbildning?” ur: *Pedagogisk Forskning i Sverige*. årg. 8. nr 1-2. 2003. s. 101f.

¹²⁵ Halldén, Gunilla. ”Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp” ur: *Pedagogisk Forskning i Sverige*. årg. 8. nr 1-2. 2003. s. 13 f.

åtminstone i viss utsträckning låta barnen själva delta i samtalet, är sålunda ett politiskt, eller emancipatoriskt ställningsstagande.¹²⁶ Halldén menar att barnperspektiv måste innehålla ett barns perspektiv men att detta också tolkas av en vuxen. Hon refererar till Leena Alanen som argumenterar för vikten av att betrakta barn som ett relationellt begrepp. Alanen anser att det inte går att förstå barns situation enbart genom att lyssna till barns utsagor utan att dessa också måste kopplas till de samhällsliga strukturer som är rådande.¹²⁷ Jag följer Johansson och Alanen då min förhoppning är att låta de medverkande barnens röster bli hörda samtidigt som deras svar sätts i en samhällelig kontext.

Urval och tillvägagångssätt

Mitt första urval rörde vilka program jag skulle välja att söka informanter från. Jag ville ha barnprogram där barn själva deltog och som inte var dramatiserade. Genom Mediamätning i Skandinavien (MMS), vilka genomför regelbundna tittarmätningar, fick jag fram en topp fyrtilista på vilka program som hade haft flest tittare det senaste året (september 2004 – september 2005). Efter samspråk med informationschefen på MMS valde jag bara program från SVT 1 & 2 samt TV 4. Detta då många barn i Sverige inte har de digitala kanalerna, varpå mätningen därmed kan bli missvisande. Jag bad om en lista för gruppen barn 7-11 år, samt en för gruppen 12-14 år. De program som fanns med på listan (ett program kunde förekomma flera gånger) och som jag visste var barnprogram där barn medverkade i egenskap av sig själva och inte som skådespelare, var *Junior Eurovision Song Contest*, programmet *Wild Kids* samt *REA*. (*REA* fanns inte med på listan för 12-14-åringar).

Jag bestämde mig för att söka komma i kontakt med deltagare till programmen *Lilla Melodifestivalen* (som inte fanns med på topp fyrtilistan, men som är det program som föranleder ett deltagande i *Junior Eurovision Song Contest*), *Wild Kids* samt *REA* för min studie. Efter en första kontakt med produktionsansvariga för de olika programmen, skrev jag ett brev där jag berättade om vem jag var och mitt syfte med uppsatsen (Bilaga 3). Detta brev skickades därefter av SVT och Jarowskij (produktionsansvarig för *Wild Kids*) ut till de deltagande barnen och deras familjer. Jag fick alltså inte barnens adresser eller andra kontaktuppgifter utan de barn som var intresserade av att medverka i en intervju, fick kontakta mig. På det viset kunde barnen i lugn och ro diskutera ett eventuellt deltagande i min undersökning och behövde inte heller tacka nej, utan kunde då helt enkelt välja att inte svara. Totalt skickades ca 60 brev.

¹²⁶ Johansson. 2000. s. 14ff.

¹²⁷ Halldén. s. 13f.

Vidare hade jag en önskan om att intervjua barn som tidigare deltagit i något program, och därmed kunde tänkas ha en annan och mer distanserad bild av sitt deltagande. Genom kontakter fick jag kännedom om fyra barn som tidigare deltagit i olika program, varav jag ringde hem till två och skickade brev till två. Dessa barn var villiga att ställa upp i en intervju. Ett av dem hade deltagit i nyhetsprogrammet *Lilla Aktuellt* varpå jag bestämde mig för att även involvera det programmet i min uppsats. Av de 60 skickade breven återkom nio barn, fyra stycken från *Lilla Melodifestivalen* och fem stycken från *REA*. Två av informanterna från *REA* ångrade sig dock innan intervjun genomfördes, varav tre stycken återstod. Inga barn från *Wild Kids* återkom.

Sammanlagt hade jag till sist således 11 barn att intervjua, sex stycken från *Lilla Melodifestivalen*, en från *Lilla Aktuellt* och fyra från programmet *REA*. Informanterna kommer i huvudsak från Stockholmstrakten men även från andra delar av landet. De är i åldrarna 8-17 år, men ryms för tiden vid sitt deltagande inom ramen för begreppet "tweens". Barbro Johansson skriver att tweens syftar på tiden mellan (between) barn och tonåring (teen), 8-14 åringar. Begreppet har vunnit mark i England och USA och börjar även figurera i nordiska sammanhang. Framförallt används begreppet inom marknadsföringen då tweens framträder som en ny konsumtionsgrupp eller marknadssegment, med egna tillgångar och egen smak.

En presentation av varje informant ges i nästa kapitel, men beskrivningar av informanternas ålder eller bostadsort ges ej av etiska skäl och av respekt för informanternas integritet. Av samma anledning är alla namn och platser fingerade. Informanterna har själva fått välja sitt fiktiva namn.

Intervjuerna

Då mitt syfte är att lyfta fram vad barn och ungdomar som har medverkat i olika barnprogram i TV har för synpunkter och tankar kring sitt deltagande, syntes en intervju med varje barn vara den bästa metoden. Agnetha Rudh skriver att praktiska arrangemang är angelägna att ta hänsyn till vid barnintervjuer. Hon menar att det är viktigt att barnet känner sig tryggt och hemmastadd under intervjun varav valet av platsen blir väsentligt. Vidare diskuterar Rudh huruvida samtalen bör ske enskilt eller i grupp. Båda har förtjänster och brister menar hon. Informanten hamnar i en mindre utsatt position om denne är tillsammans med någon istället för att möta intervjuaren ensam. Intervjuer i grupp kan också vara fruktbart då barnen kan ge varandra associationer och haka på varandras resonemang. En risk för likriktning i svaren

finns dock, samt att de barn som är mer eftertänksamma eller tysta kan ha svårare att komma till tals.¹²⁸

Då informanterna och deras föräldrar första gången kontaktade mig, bestämdes plats för intervju. Sju intervjuer genomfördes i enskilt samtal med informanterna och under två intervjuer träffade jag två informanter samtidigt. De flesta intervjuerna ägde rum hemma hos informanten, en genomfördes på informantens skola och en på ett café. Föräldrar eller andra anhöriga erbjöds att sitta med men ofta var det barnen själva som sa nej. I de intervjuer som ägde rum i hemmen, satt föräldrarna dock ofta i angränsande rum. Under en intervju satt en förälder bredvid.

Efter inledande kontakt och småprat, inleddes intervjuerna med att jag bad informanterna att berätta om hur de kom med i programmet. Elisabeth Doverborg och Ingrid Pramling Samuelsson skriver att det är bra att växla mellan övergripande och specifika frågor under en intervju.¹²⁹ Jag utgick från en frågelista som såg ungefär likadan ut för alla informanter och strävade efter att vara öppen och lyhörd mot informanternas berättelser. Därmed blev det inte alltid relevant att ställa alla frågor. Jag var också mycket tydlig med att man inte behövde svara på alla frågor och valde, vid tillfällen då jag uppfattade en ovilja från informantens sida, att gå vidare till en annan fråga. Det är svårt att aldrig avbryta eller fråga eller styra ett svar, men successivt lärde jag mig att undvika de mest uppenbara fallgroparna.

Jag använde mig av en MP3 spelare med digital inspelning vid intervjuerna och informanterna erbjöds att lyssna på en del av det inspelade samtalet. Intervjuerna var mellan 45 och 90 minuter långa.

Transkribering

Att transkribera innebär att transformera, att ändra från en form till en annan. En utskrift är alltså en förvandling av en berättarform, från en muntlig diskurs till en skriftlig diskurs menar Steinar Kvale. I ett samtal har man normalt omedelbar tillgång till meningen i vad den andre säger genom att kropp – och ansiktsuttryck samt intonationer förstärker uttalanden. Vid analys av en intervju blir bandinspelningen och den följande utskriften lätt en dunkel skärm mellan forskaren och den ursprungliga situationen. För att kringgå detta menar Kvale att det är viktigt att klargöra för vem intervjun är avsedd för och till vilket sammanhang för att

¹²⁸ Rudh, Agneta. "Att blicka ut i världen genom barnets ögon" – perspektiv och metodik i samtal med barn. Psykologexamensuppsats. Psykologiska institutionen. Stockholms universitet. 2000. s. 18.

¹²⁹ Doverborg, Elisabeth & Pramling Samuelsson, Ingrid. *Att förstå barns tankar. Metodik för barnintervjuer*. Stockholm. Liber. 2000. s. 35.

därefter välja hur mycket av intervjuerna som ska skrivas ut och tydligt redogöra för på vilket sätt det görs.¹³⁰

Jag har valt att transkribera hela intervjuerna. Jag har dock redigerat texten språkligt och tagit bort uttryck såsom ”liksom”, ”alltså”, ”typ” och liknande. Informanternas utsagor förmedlas i huvudsak som citat men också invävt i löpande text. Betoningar i intonation har angetts ibland, då med hjälp av utropstecken (!) eller fetstil för att förstärka det sagda. Emotionella uttryck såsom skratt och suckar anges sparsamt och är då satta i parantes (skratt). När informanterna gjort en paus, tystnat eller reflekterat över något anges det med tre punkter i texten. I texten markerade/---/innebär att ett avsnitt av intervjun inte skrivits ut i citatet. Citattecken i informanternas utsagor hänvisar till hur informanten själv, eller en tredje person yttrat sig.

Eva Johansson menar att barn befinner sig i en underordnad situation då de har små möjligheter att hävda sin integritet och sina egna tolkningar gentemot forskare och andra vuxna som gett sitt tillstånd till att barnen medverkar i forskningen.¹³¹ För att så långt det är möjligt försöka se till att det blir informanternas åsikter som kommer fram, har jag skickat tillbaka de utskrivna intervjuerna till informanterna. De har då haft möjlighet att läsa, kommentera och ändra om de anser att jag har uppfattat dem fel eller gjort en felaktig tolkning vid transkriberingen. Karin Norman menar att om barn får känna sig delaktiga i en studie och inte bara som dess objekt, kan det innebära att de reflekterar mer över sin situation, vilket kan komma både dem själva och forskaren till gagn.¹³²

Tolkning

Jag använder mig av ett hermeneutiskt tillvägagångssätt för att bearbeta och tolka den information jag erhållit genom intervjuerna. Hermeneutik handlar om att tolka och förstå. Vår förståelse pendlar mellan del och helhet i vad som kallas en hermeneutisk spiral. I takt med att kunskapen ökar, förändras vår förståelse. Därmed är spiralen oändlig och tolknings- och förståelseprocessen utan början och slut.¹³³ Vid ett hermeneutiskt förhållningssätt betraktas inte människan, bilden eller texten som ett passivt objekt som ska studeras utan snarare som ett subjekt som talar till forskaren i ett möte.¹³⁴ Gadamer beskriver detta möte som en

¹³⁰ Kvale, Steinar. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund. Studentlitteratur. 1997. s. 151ff.

¹³¹ Johansson, Eva. ”Att närma sig barns perspektiv” ur: *Pedagogisk Forskning i Sverige*. årg. 8. nr 1-2. 2003. s. 45.

¹³² Norman. s. 183.

¹³³ Ödman, Per- Johan. *Tolkning Förståelse Vetande. Hermeneutik i teori och praktik*. Norstedts förlag. Göteborg. 1994. s. 9 + 78ff.

¹³⁴ *Ibid.* s. 18f.

existentiell händelse som öppnar upp ett slags mellanrum där olika tolkningar kan mötas.¹³⁵ Förutsättningen är dock att uttolkaren har en öppenhet gentemot det som studeras och är beredd att låta den iakttagna verkligheten betyda något annat än vad han först förmodade. Gadamer kallar detta för ”det öppna frågandets princip”.¹³⁶ Vidare är det viktigt att förstå att vi är inskrivna i en tradition, att våra egna historiska och kulturella möten färgar vår tolkning. Vi kan inte skala bort eller kliva ur våra egna föreställningar när vi studerar verkligheten. Därmed kan tolkningen aldrig bli objektiv.¹³⁷ De implicita erfarenheter, kunskaper, värderingar vi använder oss av när vi tolkar, kallar Gadamer för förförståelse.¹³⁸

När vuxna gör sig till uttolkare av barns röster framträder alltid en maktrelation. Jag är väl medveten om det tolkningsföreträde som jag som vuxen forskare besitter och att jag gör mig till språkrör för någon annans röst. För att i någon utsträckning påverka detta faktum, lät jag informanterna läsa även den delen i uppsatsen där barnens tankar och synpunkter i huvudsak presenteras. Jag ville att de skulle få kännedom om vad jag lyft fram från intervjuerna och därmed också ges möjlighet att kommentera min framställning. Då de tidigare hade fått de transkriberade intervjuerna, kunde informanterna också se hur jag arbetat med texten samt kontrollera att jag inte skrivit om eller ändrat i intervjumaterialet. Vid utskicket av texterna påpekade jag att det är en tolkning jag gör, men att jag var öppen för diskussion av den om de fann bilden av sig själva missvisande. Tre informanter återkom med önskemål om mindre ändringar vilka jag genomförde. Vidare finner jag det viktigt att poängtera att det som barnen sade i intervjun med mig, inte nödvändigtvis är detsamma som de skulle ha sagt i andra sammanhang eller vid andra frågor, detta i enlighet med aktör-nätverksteorin vilken beskrevs i teorikapitlet. Därmed ska inte heller mina resultat och tolkningar ses som någon generell sanning utan som en unik händelse och ett exempel på hur det kan vara.

¹³⁵ Gadamer, Hans-Georg. *Sanning och metod i urval*. Göteborg. Daidalos. 1997. s. 142.

¹³⁶ Ödman. s. 186.

¹³⁷ Ibid. s. 10.

¹³⁸ Gadamer. s. 137ff.

BARNS RÖSTER FRÅN TRE OLIKA TV- PROGRAM

I detta kapitel står barnens röster huvudsakligen i centrum. Jag har delat in deras berättelser under olika teman som visade sig centrala vid läsning, analys och tolkning. En kortare presentation av varje program samt av informanterna ges inledningsvis. Jag vill åter poängtera att alla namn är fingerade av respekt för barnens integritet.

REA

REA startade hösten 1999 och är ett konsumentprogram där barn testar produkter, granskar reklam och varor samt ställer företag, annonsörer eller myndigheter till svars. Totalt medverkar 25 barn i åldrarna 9-15 i programmet som reportrar och programledare. Inga vuxna finns som presentatörer. ”De enda vuxna som är synliga är dels de som konfronteras, dels de som inkallas som experter, exempelvis konsumentrådgivare.”¹³⁹ Barnen väljs ut genom casting och auditions och förbinder sig genom ett kontrakt att ej medverka i reklamfilmer eller andra program så länge de deltar i *REA*. Sedan den 4 januari 2006 har programmet tagit en längre paus.¹⁴⁰

Informanterna

Jag har träffat fyra barn som har medverkat i *REA* under olika år. De är alla boende i Stockholmstrakten. **Billa** medverkade i *REA* för ca tre år sedan och har sålunda ett något annat perspektiv på sitt deltagande än övriga tre som ännu deltar i programmet. Hon sökte till *REA* genom att skicka in ett brev och hade turen att vara en av dem som fick komma på audition, med intervju och provfilmning. **Pedram** gör sin sista termin i *REA* eftersom han sedan fyller femton och därmed blir för gammal. Han har varit reporter i programmet i dryga tre år. **Carolina** har också deltagit i *REA* under ca tre år. Hon sökte till *REA* när hon var i tioårsåldern men ansågs då vara för liten. Ett drygt år senare kom *REAs* produktionsteam till hennes skola och sökte reportrar. Carolina anmälde då sitt intresse igen och kom med. **Agnes** är den informant som deltagit kortast tid i programmet, ungefär ett år. Precis som Carolina kom hon, och likaså Pedram, med i programmet efter att *REA* hade sökt reportrar ute i skolorna runt om i Stockholm. De fyra informanterna var förvånansvärt samstämmiga i sina synpunkter, tankar och svar.

¹³⁹ Johansson. 2005. s. 75.

¹⁴⁰ www.svt.se/rea. 2006-04-21.

Makt – eller vem bestämmer?

Pitt Nielsen anser att *REAs* största styrka, men också dess största svaghet, är att barnen framstår som programmets verkliga aktörer, som uppsökande och ifrågasättande journalister. Hon menar att det inte verkar särskilt trovärdigt att barn normalt kan tänka och handla så som de gör på *REA* och att deras rappa, slipade repliker och sätt att agera skvallrar om ett vuxet förhandsarbete och regisserande.¹⁴¹ Även journalister, som prisar programmet till idé och helhet, värjer sig mot samtalstonen som beskrivs som "lillgammal" och "hårt regisserad".¹⁴² Informanterna bekräftar ett vuxet förhandsarbete. De får ett manus att följa vid inspelning och är inte delaktiga i det arbete som sker innan varje program, som att köpa in produkter som ska testas, ringa runt till olika företag eller bestämma vad som ska tas upp i programmet. Informanterna ser dock inte detta som något problem, utan förmedlar snarare bilden av det som en tillgång, eller rentav lyx.

Ylva: Berätta, hur går det till en dag när du ska spela in.

Agnes: Det beror på vad vi ska göra. Om vi ska spela in ett studietest t ex, så vet man att vi ska testa det och det, och det vet man redan innan, men så kommer man dit och /---/ sen så säger de att nästa tagning kommer att vara det och det, och då kommer vi att berätta om det och det och de som skall säga är den och den, och här får ni manus. Och så får man läsa på tillsammans om man vill.

Ylva: Vad står det på manuset då? Står det precis vad ni skall säga?

Agnes: Ja, det står precis vad vi ska säga, men så ibland så frågar de ju oss också, att de inte riktigt visste hur... eftersom det riktar sig till folk som är i vår ålder, så kanske de använder ord som vi aldrig skulle använda som antingen är alldeles för... väldigt gammalmodiga, eller väldigt... ord som är väldigt svåra att förstå. Så då ändrar vi orden eller ifall det är nåt som låter jätteknappt, då kan vi också ändra om vi vill.

Pedram ger en liknande beskrivning:

Pedram: Först kommer man dit och då får man vänta på de andra som man ska vara med i TV med. Sen får de ett manus också, eller alla får ett manus och så får man sitta och träna på manuset och de brukar vara mening för mening och är inga sådana här långa kommentarer. Ibland kan det vara långa kommentarer men då får man ta och skriva ner dem och lära sig själv. Sedan så när man har pluggat in det här manuset så säger man det framför TV och sedan är det bara att ta nästa klipp, de klipper och klistrar ihop det.

Ylva: Men hur känns det att få ett manus? Vill man inte säga själv?

Pedram: Det är klart, de skriver ju vilket ämne man ska prata om men sedan är det klart att man själv får bestämma vad man ska säga, så länge man gör sig tydlig, att det är det här vi ska testa t.ex. /---/ Oftast funkar det bra med manus för om vi skulle bestämma själva skulle det bli ganska mycket kaos, man skulle inte få någonting gjort, så jag tycker att det är ganska bra att de skriver manus och att man sedan själv får bestämma hur man ska säga det.

Ylva: Du känner ändå att det är du som pratar och inte någon vuxen genom dig.

¹⁴¹ Pitt Nielsen. Bilaga A. s. 13.

¹⁴² Furhammar, Leif (2005-04-09) "TV-KRÖNIKA: Inställsamt och larvigt. Måste små barn tilltalas som små barn?" *Dagens Nyheter* Arkivet. Hämtad 2005-10-21.

Pedram: Ja, allt de säger är vad man ska göra sig tydlig med och så får man manuset och så kan man sätta upp sina egna ord. Så länge det låter bra i TV.

Informanterna är väl medvetna om att de ingår i en produktion och att det är viktigt att det blir bra TV. På mina frågor om barnen inte hade velat skriva sina egna repliker, vara delaktiga i arbetet bakom kameran eller få bestämma mer förklarar de snällt att det inte vore görligt och ej heller alltid önskvärt. Redan i nuvarande skede tar inspelningen väldigt mycket tid. Agnes beskriver hur mycket det är som ska klicka och hur trött man blir av alla omtagningar. ”Alla tagningar tar jättelång tid och det tar så mycket på energin, så därför är man alltid jättetrött.” Hon berättar också att flera barn har haft svårt att få ledigt från skolan för att de kommer efter så mycket, varpå redaktionen har anställt fler reportrar. Tid är pengar i dagens samhälle. Att detta inte bara gäller vuxna framkommer tydligt.

Carolina: Alltså, vi är 25 stycken! Jag tror att det hade blivit ganska jobbigt om alla sa, om alla bestämde. De minsta barnen kanske inte riktigt vet, de kanske säger andra saker som inte de äldre skulle säga. Så det hade blivit jobbigt, tror jag. /---/Om man kommer en dag och ska spela in, då kan ju inte de säga ”ja, nu får ni säga vad ni vill, eller bestämma vad ni vill säga” för det skulle ju ta jättelång tid att göra, och sedan, det är ju de som har ringt runt och kollat hur mycket allt kostar och så, så då vet ju de vad de ska skriva.

Ylva: Skulle du vilja vara den som ringde runt och kollade priser?

Carolina: Äum...jo...fast jag tror inte att det finns tid för det, ska man spela in en dag så tar ju det all tid, man hinner inte.

Ylva: Om man bortser från tidsbristen, tror du att det skulle vara möjligt?

Carolina: Ja, jag tror att det skulle vara möjligt men jag tror inte att de som... om jag ringer till ett företag tror jag inte att de lyssnar lika mycket, alltså om det är barn som ringer...fast om de vet att det är *REA* så kanske... men jag vet inte.

Ylva: Varför tror du att de inte skulle lyssna för att det är ett barn?

Carolina: De skulle inte ta det lika seriöst. De kanske tänker att ”äh, ni vill bara testa tandborstar” men om det är en vuxen som ringer och säger att de kommer från ett TV program så tar de det mer på allvar. Jag vet inte, men kanske så.

Barbro Johansson skriver att barn och barndom alltid beskrivs med det ”vuxna” som mall, detta oavsett om det är i nedvärderande eller romantiska termer. Barn är de Andra i relation till ”oss”.¹⁴³ Att barn således har en underordnad position i samhällets värdehierarkier, visar Carolina att hon är väl medveten om.

Informanterna säger vidare att de inte hade förväntat sig att få någon makt. De är väl insatta i att de spelar på en vuxen arena och att de där inte har speciellt mycket att säga till om och finner inget konstigt med det. Billa som blickar tillbaka på sitt deltagande i *REA* menar att hon då tyckte att det var ganska skönt att inte behöva bestämma så mycket. Idag kan hon se möjligheter till att de deltagande barnen skulle kunna få lite mer utrymme även bakom själva

¹⁴³ Johansson. 2000. s. 150.

programmet, men hon säger också att hon ibland kände sig ”som en liten stjärna” genom att hon på ett vis fick allt serverat för sig när hon kom till studion.

Billa: Lite kan jag förstå om de som jobbade där ibland kände det som om de var små skitar som bara betjänade oss, för de gjorde ju egentligen skitjobbet för det som jag skulle få stå och skina för, även fast det var ju deras jobb och de hade ju sökt det jobbet. Så ibland kunde det kännas som att jag var den som bestämde. Och det var ju schysst att de gav en den känslan ibland. /---/Det var ganska skönt att man visste exakt vad det var man skulle göra och så var det inte så himla mycket mer med det. Men just det här med att man kanske... det beror ju på vad man gör... men att barnen och redaktionen tillsammans sitter och säger: ”det här kommer vi att ta upp under året, tycker ni att något fattas eller tycker ni att något är helt onödigt” det skulle man kunna göra. Men man behöver inte gå in detaljerat, ”tycker du att du kan säga den här meningen, känns det bra” utan man kan diskutera om man har synpunkter på vad man ska göra under året. /--/Men så värst mycket makt hade man ju inte faktiskt.

Ylva: Hade du velat ha mer makt?

Billa: Till och från. Jag hade nog inte trott att jag skulle ha så mycket makt, även om jag kände att jag hade det bara för att jag fick vara med. Men det är lätt att jag känner att jag får för mycket ansvar om jag får makt. För med makt kommer ansvar och saker att ta ställning till och så. Och det var bra att jag inte hade det tror jag. /---/Jag kände nog att jag var där för att göra det framför kameran och sen tyckte jag att det var rätt skönt att få allt det där grundjobbet gjort, att man fick manus och allt det färdigt bara till mig, så jag var nog ganska nöjd då, med att inte behöva välja och så./---/Alltså barn vill ha struktur, såhär, såhär, såhär är det, då bli man ganska trygg, då vet man vad som gäller. Gör man nåt annat så vet man att det egentligen är fel på nåt sätt. /---/Nu skulle jag nog se det som en möjlighet, för att jag lättare kan tänka ut vad jag skulle göra, men att barn... de vill ha just den här fyrkanten och ramar som att ”det här kan du göra och det”. Sen är det ju självklart som jag sa, att vuxna gör programmen för det känns inte som att det finns någon annan förutsättning att någon annan gör det, eller jobbar med det på det sättet.

Billa belyser också svårigheten med att tidsmässigt lösa programskapandet på något annat sätt än att det är vuxna som gör dem, då barn går i skolan. Pedram lyfter fram samma problematik och anser att det inte är speciellt nödvändigt att låta barnen göra förhandsjobbet. Han är nöjd med den nuvarande insatsen.

Pedram: För att vårt jobb är att vara med i TV, det är det som de fokuserar oss på, att du ska spela in det här avsnittet, okej, det är tillräckligt med jobb för oss. Och vi får skippa skolan för att vara med på det här avsnittet, och det är nog tillräckligt för oss, och då vill de nog inte pressa på genom att säga att nu kan ni ringa runt och fråga det här. Så att vi gör allas jobb och så. Men när vi testar böcker så får vi ta hem boken och läsa ut den, så sådana undantag går ju, men inte ringa runt.

Även om informanterna inte anser att de har speciellt mycket makt, eller bestämmanderätt, upplever de alla att produktionsteamet bemöter dem på ett juste och rakt sätt. Pedram beskriver det som ”att vara en i laget”. Vidare tycker de att de absolut kan säga ifrån om något känns fel eller obehagligt och att de vuxna lyssnar. Dessutom anser alla informanterna att programmet i grunden bestäms av barn, då idéerna och uppslagen till olika reportage och tester kommer från tittarna. Pedram uttrycker det som att ”inslagen kommer ju mest från

barnen så det är ju barnen som bestämmer vad vi ska göra på TV, så de vuxna bara organiserar detta och fixar ett schema”.

Att vara med i TV

Hur känns det att se sig själv på TV? Vilka reaktioner får man av kompisar och familj när man medverkar? Och varför vill man vara med i TV? Det var frågor som jag bar med mig inför mina möten med informanterna. Billa och Carolina har båda medverkat i programmet *Småstjärnorna* i TV4, i vilket barn mimar till sina artister och tävlar om det bästa framträdandet. Därmed har de en relativt stor vana av att delta i TV, åtminstone i förhållande till andra informanter. De tyckte om känslan av att vara med i TV, varpå de sökte sig till fler program.¹⁴⁴ För Carolina är deltagandet i TV dock ingen stor sak. Hon kan tänka sig att vara med i TV igen, men då hellre som skådespelare eller dylikt. Carolinas mamma satt med under intervjun och inflikar att för Carolina är deltagandet i TV nästan ”vardagsmat” varpå Carolina ganska krasst konstaterar att ”ju mer man är med i TV, desto mer jobb får man ju”.

Ylva: Hur var det att se sig själv på TV första gången?

Carolina: Det är annorlunda självklart, med rösten och så. Jag tyckte bara att det var roligt, jag kände inte något speciellt såhär. Det funkar bra.

Ylva: Hur har dina kompisar och klasskamrater bemött dig när du varit med i TV?

Carolina: Jag tror att de tycker att det är kul. Numer bryr de sig inte. Om inte jag kommer till skolan så vet de att jag är på REA. Nu är det ingenting. I början tyckte de att det var kul.

För Billa har TV en större lyskraft och hon berättar med inlevelse om känslan av att vara lite av en kändis:

Billa: Åh, jag har alltid velat var med i TV, alltid. Inte för att vara med, utan för att få... inte för att synas, men för att det har varit nåt som har varit roligt, att jag tänkt mycket på det... sett olika barnprogram och sådär och tänkt att man kan söka och så, men det har känts lite långt bort. Man ser folk på TV och så men vet man inte riktigt hur det går till och om det nånsin skulle kunna funka att få vara med.

Ylva: Skulle du vilja vara med i TV igen?

Billa: Ja! Dels i film, jättegärna, men också ... /---/ Barnprogram skulle jag jättegärna hålla på med, jag gillar det mesta i TV. Skulle hellre göra mer jordnära saker som att få intervjua än att gå i högklackat själv på en scen och tända ett ljus på julafton. Absolut med i TV igen – och snart!

Ylva: Hur var det att se sig själv på TV första gången?

Billa: Jobbigare än vad jag trodde först. Jag tror det var att jag inte kände igen mig själv och att mina uttryck blev så främmande, lite läskigt. Men det vänjer man sig vid. Sen gick jag i sjuan när jag var med i REA och då kom många i skolan fram till mig och nån kille som gick i åttan kunde komma fram och säga att jag såg dig på REA./---/Lite att man kan se att det är jag. Jag är på TV liksom. En gång var jag på Ica-maxi och det var nog första gången jag kände ”Oh, my god, jag är kändis” för en pappa med en dotter

¹⁴⁴ Av utrymmesskäl har jag valt att inte återge Billas och Carolinas upplevelser från *Småstjärnorna*. Då det är en annan kanal, med en annorlunda syn på barns deltagande i TV är det dock i allra högsta grad intressant. Jag återkommer kort till detta i uppsatsens avslutande diskussion.

stod bakom oss i kön och dotter viskade till sin pappa ” Är det inte hon som är med i REA”? Och där stod jag i mina mjukisbyxor och packade in och kände mig som en kändis i mitt privatliv. Och pappan bara: ”Hysch!” Och jag bara, ”ja, det är jag, det är jag...” (skratt)

För Pedrams del har deltagandet i TV inneburit en viss status. Kompisarna undrar hur det är och släkten är stolt. Pedram ger en fin beskrivning av hur det var att se sig själv på TV första gången och menar också att uppmärksamheten man får är en av de centrala delarna till varför man vill vara med i TV.

Pedram: Känslan är ganska obeskrivlig, liksom man är van att se sig själv i spegeln, det är den enda ram man brukar se sig själv i, men så ser man nu det jobb man har gjort, suddigt och klippt och tagit omtagningar och så är man i TV. Man kan inte riktigt förstå det de första sekunderna men man börjar ju bli van vid det. Det är kul.

Ylva: Vad fick du för bemötande av skola, familj och vänner och så när du kom med?

Pedram: Familjen blev ganska stolt: ”vår son är på TV” och jag måste gå och skryta för allihop och ringa till alla släktingar och kompisarna är liksom såhär: ” What!? Är du med i TV? Berätta alltihop, vad händer, vad gör du” osv.

Ylva: Varför tror du att man vill vara med i TV?

Pedram: Man vill få plats i det här kändisskapet, att folk känner en, tror jag nog, att när man går på stan så frågar folk efter autografer, man gillar att få uppmärksamhet.

Uppmärksamheten, det är en nog av de mest centrala anledningarna till varför man vill vara med i TV. Fast sedan är det också vissa som vill ha pengar, och de är mer med för pengarnas skull och de klarar inte uppmärksamheten, ja, det kan bli lite kalabalik. Fast om man vet hur man håller kontroll på både uppmärksamheten och pengarna då har man sig ett kanonjobb.

Ylva: Har du upplevt det, att folk känner igen dig och ber om autografer.

Pedram: Ja, vid vissa tillfällen, när man är med i REA och är ute och filmar så kan det komma fram folk som ber att få vara med eller så, fast det är klart att de inte känner igen alla reportrarna så man blir inte så lätt igenkänd när man är ute på stan eller någon annan stans. /---/När man är med och har på sig overaller och REA-jackor och allt det där, då känner folk igen dig och ser att ”jaha, det där är en REA snubbe”. Och när man inte har det på sig är man bortglömd, eller inte bortglömd, men man smälter in i mängden. Det kan vara så att ett fåtal människor känner igen dig, men det är ganska sällan, väldigt sällan.

Ylva: Så är du med för uppmärksamheten?

Pedram: Både och. Eller pengarna är jag inte... mest uppmärksamheten tycker jag, för pengarna spelar inte så stor roll för mig.

Agnes lyfter framförallt fram hur roligt det är att få en inblick i hur det går till att spela in ett program. Hon belyser inte uppmärksamheten som någon central anledning till att man vill synas i TV, utan menar att det finns flera olika anledningar till att vilja vara med i TV och att uppmärksamhet bara är en av dem. Av sin fröken har hon dock fått positiva kommentarer om sitt deltagande då läraren tycker att Agnes har blivit tryggare när det gäller att tala framför klassen. Reportrarna i *REA* får lön för sina insatser och Agnes beskriver känslan av självständighet som det medför. ”Det är himla skönt, för det känns liksom ja, okej, nu har jobbat, vad kan jag göra för det? Okej, då kan jag köpa två tröjor eller så”. *REA* kan således

jämföras med ett hett eftertraktat sommarjobb. Men är man nyanställd för en kortare period, är man oftast mycket noggrann med att anpassa sig efter arbetsplatsens regler, trots att dessa kanske inte alltid går hand i hand med egna värderingar. Det kan innebära att man behöver utföra sysslor man anser tråkiga eller rentav olustiga. Informanterna är dock beredda att göra saker som kan upplevas som obehagliga eller mindre roliga. Agnes berättar om en episod när de filmade utomhus och reportrarna skulle bära tunna medeltidsliknande kläder. Fastän det var november och riktigt kallt väder, härdade reportrarna ut, eftersom inslaget måste bli klart. Pedram belyser samma tema och kallar det för att ”offra sig”.

Pedram: Nja, alltså vissa grejor... när man säger att man kommer och spelar in det så får man offra sig för vissa grejor och det är något man måste göra ibland.

Ylva: Och det är du beredd att göra?

Pedram: Mmm.

Ylva: Varför då?

Pedram: Jo, det... det är nog för att man vill vara med i TV.

Även Billa konstaterar att det bara är att foga sig i de regler som gäller, även om det inte alltid just i stunden känns så värst roligt.

Billa: Jag kom ihåg en gång när jag kom, så tyckte de att det såg ut som om jag hade smink på mig, typ ögonskugga. Och jag kom ihåg att jag blev så himla... jag vet inte ... att jag kände att jag inte hade någon riktig rätt att tycka att det var fint att få ha kvar det... utan att det var det första... jag kom in och sa ”hej hej” och så sa de, ”vänta, kan vi gå ut” och så fick jag gå ut utanför kontoret och så sa de ”du, har du smink på dig?” Och så sa de att ”du får nog ta bort det”... det var sånt himla påhopp ... jag tyckte ju att det var fint... men det var, jag förstår att de gör det och då måste man dra tydliga gränser...

Ylva: Varför tror du att de gör det?

Billa: För att det ska se så... ja, dels inget smink för att tioåringar som tittar på det inte ska tänka, ”å, hon är med i TV och hon har smink, jag vill också ha smink, då kanske jag också blir som hon”. Dels den aspekten, om man bara tittar på det sjuka ideal vi har idag, det har ju kommit någonstans ifrån ... men också.. för att det ska vara så enkelt som möjligt, så plain, det är inte det som är det viktiga, om jag har smink eller jättesnygg håruppsättning, utan att det är det vi säger och det vi gör som är viktigt och att det andra ska vara ganska enkelt och oviktigt tror jag.

Barnen som medverkar i *REA* får alltså inte ha smink. I följande kapitel kommer jag att diskutera vilka föreställningar om barndom och vilka barndomsdiskurser redaktörer och programmakare vill förmedla genom de medverkande barnen bl a genom att bestämma över barnens utseende och sätt att vara.

Barn i TV?

Vad har då informanterna för synpunkter på att barn deltar i TV? Jag har frågat om det är viktigt att barn får göra egna program eller att få vara med de vuxna i beslutsfattande. Då min utgångspunkt initialt var att diskutera huruvida barn ges en möjlighet att delta och komma till tals genom SVTs barnprogram, något informanterna kände till, upplevde jag att de ibland sade sådant som de trodde att jag ville höra. De säger ofta att det är viktigt med barn i TV, bara för att i nästa mening säga att det inte spelar så stor roll. Alla informanter menar dock att det är bra att barn som tittar får andra barn att identifiera sig med, men själva bestämmandet anser de inte vara så viktigt. Som jag nämnt tidigare ser de sitt deltagande i *REA* som ett jobb på de vuxnas arena. Agnes menar att hon inte ens har funderat i termerna av att det skulle finnas program som nästan helt var gjorda av barn. Hon tror inte att det spelar så stor roll.

Ylva: Tycker du att det är bra att barn är med i TV?

Agnes: Jaa, det är väl kul för barn att se att det finns andra barn, kanske... jag vet inte. Det är väl bra./---/ Vuxna måste alltid vara med, lite grann, eftersom det är vuxna som jobbar på heltid, men däremot tror jag absolut att barn skulle kunna sitta tillsammans med vuxna och säga att det här vill vi ska hända. Men de behöver alltid en vuxen som filmar, för det kan inte... eller ja, det beror ju på hur stor man är i och för sig. Om man var från 13-14 så kanske det skulle gå, men annars tror jag att det är jättesvårt för yngre barn att lära sig hantera en stor kamera.

Carolina resonerar i liknande banor och anser inte heller att barn bör gå in på vuxnas domäner såsom nyhetsuppläsare eller dylikt. Just nyhetsankare tycks kräva en viss dignitet som informanterna är tveksamma till om barn besitter.

Carolina: Om det bara var vuxna på TV, skulle det inte bli lika roligt. Och barnen måste ha några andra barn att kolla på. När jag var liten tyckte jag att det var roligt att se på andra barn i TV. Jag tror att de tycker så nu också.

Ylva: Bör det vara mer barn i TV?

Carolina: Öh, jag vet inte... de program som finns nu tycker jag är bra, men... det är ganska bra. Det kanske borde vara barn istället för vuxna som är programledare, istället för Bolibompa och så. /---/ Det beror ju på hur gamla de är. Det kanske måste finnas lite vuxna också men jag tycker att det borde vara mer barn i de program som redan finns, men annars tycker jag att det är bra som det är. Alltså typ i Rapport och så, där kan det ju inte vara barn.

Ylva: Varför inte då?

Carolina: Jamen, barn som läser nyheter... jag tror inte att de vuxna som kollar tycker att det är så roligt att det är barn som berättar nyheterna. Om den nu verkligen är sådär seriös och berättar såhär bra, då kanske men... det är ändå nyheter.

Billa instämmer med Carolina i synen på barn som nyhetsankare men tycker ändå att barn definitivt borde få mer plats i TV.

Billa: Ja, för barn kan inte göra allt som vuxna gör, alltså på ett sätt, men... oj, nu sa jag nåt dumt... och måste förklara mig... Jamen de kan inte göra allt, de kan inte vara nyhetsankare, även om man ska ha mer barn in i TV så blir det ändå i en smal nisch, de kommer aldrig att kunna göra... Lilla Aktuellt och *REA* har reportrar och det går ju jättebra. Nyhetsankare tror jag är svårt, men konferencier på melodifestivalen, såna

saker tror jag att de kunde vara, kanske inte barn, men tonåringar, nån som själv har varit med innan, Darin eller nån. /---/De (barn) är smarta. De är smartare än vuxna. De ställer enklare frågor, de ställer de frågorna man vill veta. Vuxna vågar aldrig ställa de där frågorna, de går runt det de egentligen vill veta och hoppas att de får veta det ändå, barn kan få ... Jag förstår att man inte har barn vid nyheter, när man ska läsa upp nyheter eller så men mer barn ger en ... ger samhället en bredare ... inte insikt... men att alla i samhället... alla åldrar... borde ju egentligen vara med någorlunda mycket eller vara med överhuvudtaget för att det ska kännas att det är TV för alla.

Bo Reimer skriver om hur medier såsom TV har naturaliserats i hemmen och hur gränserna mellan privat och offentligt suddats ut.¹⁴⁵ På liknande vis menar Billa att TV idag har kommit ”närmre”, att barn kan känna att det faktiskt finns en möjlighet för dem att kunna delta och att nästan alla känner någon som har deltagit i TV idag.

Billa: Jag är ju ganska ung... men när jag var liten, så kände jag inte så många som varit med i TV, eller min bästa kompis pappa var Sven Melander, och det var häftigt för det var ett bevis på att det faktiskt gick att normala människor som bodde på min gata kunde vara med i TV och tom bli kända, men annars känns det ju så långt bort, att allt man ser på TV, det var nog mer en dröm då att faktiskt kunna bli kändis. Mina småsyskon och kusiner berättade för alla att deras kusin var med i REA, för dem blir det ju att folk i deras närhet är med på TV, idag har ju många varit med på nånting, en intervju, eller i Lilla sportspegeln eller så. Innan var TV och film långt borta, nu är det som att det kommer med i samhället och man kan se hur folk står och filmar när man går på stan. Idag ser man det kanske inte som något lika långt bort som jag gjorde. För mig var det en dröm att få vara med i TV, men för mina småsyskon är det mer, jag vill bli som Billa, eller kan Billa kan väl jag, det är inte lika långt bort.

Lilla Aktuellt

Lilla Aktuellt är ett nyhetsprogram för barn och unga. Programmet sänds numer två gånger i veckan och har pågått sedan hösten 1993. I centrum står två vuxna programledare men till redaktionen hör också sex reportrar i åldrarna elva till tolv. ”De unga reportrarna jobbar precis som vilka andra reportrar som helst. De träffar politiker, pop- och idrottsstjärnor, regissörer, författare, djur... you name it! De recenserar och betygsätter biofilmer som har premiär, nya dataspel och böcker som kommer ut i bokhandeln.”¹⁴⁶ Tanken med programmet är att på ett enkelt och lättförståeligt vis ge barn verktyg och förklaringar att hantera det stora medieflödet.¹⁴⁷ Reportrarna får inte lön för sitt deltagande.

Jag har träffat **Klara**, boende i Stockholm, som deltog i *Lilla Aktuellt* för ca tre år sedan. Även om de vuxna programledarna idag är utbytta är redaktören den samma, vilket

¹⁴⁵ Reimer, Bo. ”Senmoderna miljöer. Massmedier och organisationen av det privata och det offentliga”. ur: Fornäs, Boëthius, Reimer. (red) *Ungdomar i skilda sfärer*. FUS-rapport nr 5. Stockholm. Brutus Östlings Bokförlag Symposion. 1993. s. 236ff.

¹⁴⁶ www.svt.se/lillaaktuellt. 2006-04-21.

¹⁴⁷ Pitt Nielsen. s. 54.

torde innebära att flera värderingar och synsätt består. Klara skickade in ett brev till redaktionen efter ett tips från sin mamma, och kom med i programmet efter en audition.

Makt – eller vem bestämmer?

Till skillnad från *REA* ges reportrarna i *Lilla Aktuellt* större delaktighet och möjlighet till egen kreativitet. Klara berättar hur de fick lära sig intervjuteknik och att hon själv skrev ihop frågor eller manus inför en intervju eller recension. De vuxna läste igenom texterna innan sändning men då främst för att granska språket. De fungerade också som bollplank, eller kom med förslag på frågor om fantasin tröt. Dock var det de vuxna som bestämde vilka nyheter som skulle tas upp och som valde bland idéer som tittarna skickat in. Detta var för Klara dock inget märkligt eller något hon då ens funderade på.

Klara: Alltså inslagen som vi skulle göra, de var ju helt de andra som bestämde, men sedan så fick vi ju utforma dem. Sen det som vi fick göra var ju mest att recensera filmer eller träffa kändisar, som de (på redaktionen) tyckte skulle vara roligt för oss att göra. Vi gjorde väldigt mycket själva. Till intervjuerna fick vi skriva egna frågor och när man skulle recensera en film så fick vi ju skriva texten själva, det vi skulle säga och så, och sedan så var det ju så att de fanns där för att hjälpa till om jag t ex inte hade kommit på några frågor alls för att jag inte visste något om ämnet, så hade de ju lite frågor som de kunde ge en, att man kunde fråga det här eller det här. /---/Vi hade en dag där vi gick igenom hur man håller micken och så, och att man helst inte ska ställa ja och nej frågor, och att om man har det så ska man gärna ha en följdfråga och just att det är väldigt viktigt att lyssna på den som svarar så att man inte bara är helt inne i sina frågor, för då kanske den svarar på en fråga som man har och då blir det pinsamt om man ställer om den frågan och får svaret att ”ja, det sa jag ju just”.

Ylva: Det var alltså inte så att ni fick regi och repliker då, utan var det helt fritt?

Klara: Ja. Ibland så hade de ju en tanke om hur man kanske skulle göra saker och ting, att det var ett koncept som man skulle följa. Jag intervjuade West Life en gång t ex och då skulle det inslaget gå över till att en annan tjej recenserade den nya Harry Potter filmen och då ville de att jag skulle trola fram det. /---/Och då var det ju deras ide som jag skulle följa då, men annars var det väldigt fritt.

Ylva: Hade ni några regler?

Klara: Ja, man fick inte svära, och det skulle helst inte vara för mycket ”liksom, typ, ba och sen ba” – alltså talspråk. Men det är ju klart att det kommer för att det är ju talspråk, men inte för mycket sådant. Sedan gällde att tala tydligt./---/Men det var inte så att de sa att såhär får du inte säga, eller att såhär tycker inte vi att du ska säga. Så var det aldrig.

Klara har ljusa minnen från sin tid med *Lilla Aktuellt*. Hon poängterar att det var väldigt roligt att få så pass mycket ansvar och förtroende i utformandet av intervjuer och recensioner och beskriver bemötandet från TV-teamet som positivt och lekfullt.

Klara: De var väldigt lekfulla allihop och det kändes väldigt skönt för det gjorde ju också att vi kände oss mycket mer avslappnade. Och de visade när de gjorde fel, att de också får ta om när de gör saker och så. Vid slutet av varje år hade de en årskrönika som visades på nyårsafton och då tog de med en massa fel, när vi har börjat skratta eller man har ramlat eller så. /---/Jag gjorde fel mycket i början, eller inte att jag gjorde fel, men att jag började skratta mycket. Men det var skönt, de tog det så bra, det var aldrig,

jag minns ett inslag där jag skrattade, jag vet inte hur många gånger jag började skratta och jag fick ta om och ta om, men de var jättesnälla och det var aldrig ens minsta irritation utan sa bara snällt att det här tar vi om igen./---/Och det gjorde det också så mycket roligare för att visa att det inte är pinsamt utan mänskligt och ganska roligt. Och inställningen var ju att vi ska ha roligt. Så det var därför vi fick göra alla, för oss, roliga inslag och inte sitta på presskonferenser och ja, tråkiga saker.

Ylva: Fick du betalt?

Klara: Nä, jag fick inget betalt. Och de kändes också bra, för jag tror att många tom skulle betala för att få göra det, för det var verkligen jätteroligt med roliga uppgifter och det hade känts... vissa av mina kompisar frågade nästan varför jag var med om jag inte fick betalt men det kändes ganska schysst, för det kändes inte som något utnyttjande på något sätt, arbetskraft, utan bara att de försöker göra ett bättre program. En gång varje termin fick vi gå på Gröna Lund med alla dem och de bjöd ju på jättemycket, vi fick nya saker, vi fick böckerna vi recenserade och ja...

Klara berättar att reportrarna inte fick ha smink på sig i inslagen, men tror också att produktionsteamet medvetet kan ha valt barn som var mer naturliga och inte hade en sådan stil.

Klara: De ville också att vi skulle se ganska unga ut, det var därför man bara stannade en termin, just för att de vill ha lite yngre och inte hela fjortiskonceptet med stora urringningar och mycket smink, de vill inte ha fram de i ett sådant nyhetsprogram.

Ylva: Fick ni välja utseende, kläder och håruppsättning själva? Sa de nånsin till er att idag är du för mycket sminkad eller sådana saker?

Klara: Nä, det sa det aldrig. Men å andra sidan var det nog för att vi just var väldigt, ganska naturliga och fattade det själva. Att man inte kan komma i extra ögonskugga och så. Att det inte gick.

Att vara med i TV

För Klara har inte deltagandet i TV haft så stor påverkan. Hon fick positiva reaktioner från vänner och lärare, som förstås tyckte att en nyhetsreporter i klassen var något extra, men hon har inte upplevt något större kändisskap.

Ylva: Hur var det att vara med i TV?

Klara: Det var roligt. Det var kul, det var lite jobbigt. Jag har alltid tänkt om kändisar att det vore kul att bli igenkänd på stan men jag har ju inte riktigt fått den uppmärksamheten, utan det var mer när man gjorde inslag, som när jag hade läst en Harry Potter bok t ex så skulle jag stå i en Akademibokhandeln och göra ett inslag och då var det så himla mycket barn som kom fram och frågade om de också fick vara med på TV och så. Det var lite jobbigt, men det var mest att man ville att de skulle gå därifrån.

Ylva: Vad fick du för reaktioner av vänner och skolkompisar när du var med i programmet?

Klara: Jag fick väldigt bra reaktioner, alla lärare var sådär att de hade sett programmet och så. Och samhällskunskapsläraren var ju självklart sådär att "Åh, ska du göra ett nyhetsinslag, ja så, vad roligt"! Så de tog det bra, och kompisarna också, jag tror inte att de var avundsjuka men även om de var det så visade de inte det.

Klara menar att det är viktigt att barn har andra barn att identifiera sig med, men är inte odelat positiv till att barn är med i TV. Viktigast för henne är att barn får vara med och bestämma

framför att de absolut ska synas i rutan. Klara tror också att det definitivt finns en ökad längtan hos barn och unga att få synas i TV. Hon menar att det delvis beror på mediernas framställning.

Ylva: Tycker du att det är bra att barn är med i TV?

Klara: Det är lite olika. Jag tror att andra barn kan identifiera sig mer när det är just ett barn som gör ett inslag. Det blir kanske roligare att titta på. /---/Jag tycker t ex inte att Småstjärnorna känns så bra, nä, jag vet inte... eller Idol, det känns ju bara helt idiotiskt, Och Fame Factory usch, de är skitäckliga tycker jag. Men samtidigt kan jag ju inte säga så, för jag kollar ju på alla auditions till Idol och skrattar och så, åt alla som gör bort sig. Och det är ju det de spelar på, de får ju pengar för det, och då gör de det. Men det är inte schysst. Även om det är barnen som väljer det själva, så tycker jag att det inte är så trevligt.

Ylva: Tycker du att man inte skulle ha med barn i TV då eller?

Klara: Nja, men jag tycker att program som Lilla Aktuellt och REA är bra, men det är ju ett barnprogram på sätt och vis. Det känns som att de programmen inte skadar barnet på något vis utan att det faktiskt är på barnens villkor. Men att bli utröstad, att en sextonåring ska stå inför en publik och bli utbuad och sedan utröstad, jag menar, hur bra självförtroende man än har så kan det ju inte vara.../---/ Kanske inte direkt att de måste synas, att de måste vara på bild, däremot tycker jag att det är väldigt viktigt att barn får vara med och bestämma, vad som ska visas och så.

Ylva: Varför är det viktigt?

Klara: Därför att det är ju barn som tittar mycket på TV och det tar ju intryck av det på helt andra sätt än vuxna, framförallt lite yngre barn då, och då ska ju det vara anpassat för barn också. Jag tycker att det är idiotiskt när det går skräckfilmer klockan åtta, för då har verkligen inte folk gått och lagt sig. Det är idiotiskt.

Ylva: Tror du att det finns ett ökat sug efter att vara med i TV?

Klara: Ja. Absolut.

Ylva: Vad beror det på?

Klara: Alltså det beror väl på, ja, hur media framställer allting. Att det är så roligt att vara känd, att du får så mycket ut av det. Alla de här programmen *Entertainment Now* och *The Rich and the Famous* m fl är sådant som visar hur fint de är att vara känd och så visar de Paris Hilton och Britney Spears och deras liv och vad de köper och så. Och så ser man de på TV och här i Sverige tänker man kanske att om jag kan vara med i något litet så kan jag bli stor. Som t ex Darin och så. Så det är väl det som gör att folk dras till det, helt enkelt.

Margareta Rönnberg skriver i sin senaste bok att dokusåpor såsom *Fame Factory* hör till barns (från nio år och uppåt) favoritprogram. Hon menar att programmen kan bidra till att man befäster sina egna goda värderingar om hur man inte bör vara. Yttranden om TV-program blir självidentifierande och såväl de medverkande i *REA* som de i *Big Brother* används vid tittarnas identitetskonstruktion, både för att ta efter men lika ofta att ta avstånd ifrån.¹⁴⁸ Klara säger att hon också tittar på program som *Idol* och *Fame Factory* men markerar samtidigt ett tydligt avståndstagande från de ideal som programmen förmedlar. Bourdieus term kulturellt kapital handlar om att man på det kulturella fältet strider om vilken smak som ska vara den dominerande. Som nämnts tidigare pågår det inom det barnkulturella fältet en

¹⁴⁸ Rönnberg, 2006. s. 263f.

kamp mellan fin – och populärkulturen. Distinktionen dem emellan kan kopplas till smakpreferenser. Bourdieu menar att smak har en klassificerande funktion eftersom den förenar dem som har en likartad smak samtidigt som den skiljer ut dem med andra smakomdömen. Smaken blir alltså ett sätt att kategorisera människor på och via sin smak talar en individ om vilken position hon har i den sociala ordningen.¹⁴⁹ Smakpreferenser kan också kopplas samman med distinktionen mellan fin – och populärkultur. Anna Sparrman refererar till Ellen Seiter som menar att distinktionen mellan fin – och populärkultur eller högt och lågt, måste knytas till perspektiv såsom klass, utbildning, genus och etnicitet. Seiter anser att det måste till ett ökat medvetande om att det är medelklassens normer som styr synen på leksaker, reklam och tevetittande.¹⁵⁰ Dokusåpor beskrivs ofta som skräpkultur, d v s kommersiellt, likriktat och fördummande, genom den etablerade medelklassens finkulturella glasögon.¹⁵¹ Utifrån detta sätt att resonera markerar Klara sin position som medelklass. Vidare säger hon att hon inte har ett sådant där jättestort sug efter att vara med i TV igen, skulle chansen uppstå så skulle hon säkert ta den, men det är inget hon längtar efter.

Lilla Melodifestivalen

Lilla Melodifestivalen är en musiktävling som arrangeras av Sveriges television för 8-15 åringar. De tävlande skriver egna bidrag med text och musik som de framför i TV under en kväll. Programmet startade 2002, men gick då under namnet MGP Junior. 2003 bytte man till nuvarande namn. Dryga 1000 bidrag brukar skickas in och av dessa väljer en jurygrupp ut tjugo stycken vilka får komma till Stockholm och sjunga. Tio bidrag väljs därefter ut till programmet. Vinnaren av tävlingen får representera Sverige i Junior Eurovision Song Contest (JESC). De sökande får besked om de har blivit uttagna till tävlingen under våren, men förbinder sig genom ett kontrakt till tystnadsplikt fram till det offentliggörs på den presskonferens som i regel hålls i början av september. De tävlande spelar också in sina låtar i studios under sommaren så att en skiva från årets tävling kan ligga klar i butikerna dagen efter att tävlingen har ägt rum.¹⁵² Våren 2006 beslutade SVT att dra sig ur JESC, som anordnas av

¹⁴⁹ Miegel och Johansson. s. 274f.

¹⁵⁰ Sparrman. s. 25ff.

¹⁵¹ Grip, Lars. *Tittarögon. En rapport om vad som bestämmer TV-utbudet*. Vårdsskildringsrådets skriftserie nr. 30. 2003. s. 17ff.

¹⁵² Fakta om programmet bygger på informanternas uppgifter samt http://sv.wikipedia.org/wiki/Lilla_Melodifestivalen, 2006-04-28 och <http://www.svt.se/svt/lillamelodifestivalen> 2006-04-28. Jag vill poängtera att jag inte strävar efter att återge en korrekt bild av programmet så som det ”verkligt är” utan att jag vill fånga informanternas ”verklighet” och deras uppfattningar. Om det ibland strider mot gängse uppfattningar låter jag vara osagt.

den europeiska radio- och TV-unionen, EBU, med anledning av att tävlingen anses ha blivit alltför kommersiell. Istället anordnas en final för de nordiska länderna, Melodi Grand Prix Junior. Sverige är första arrangör och tävlingen äger rum i november i Stockholm. TV4, som också är medlem i EBU, har dock beslutat att ta över stafettpippen från SVT och delta i JESC. Därmed kommer två melodifestivaler för barn kommer att gå av stapeln i höst.¹⁵³

Informanterna

Beatrice, Malin, Elisabeth, Evelina, Amanda och Molly har deltagit i *Lilla*

Melodifestivalen under två olika år. Då de alla sex är väl bekanta med programmet och har följt det föregående år och därtill har ett stort intresse av sång, musik och dans, såg de det som en rolig utmaning att pröva sina vingar genom att söka in. Information om programmet har de fått via SVTs hemsida eller av programledarna på *Bolibompa*. Elisabeth, Beatrice och Malin kommer från mindre städer i västra Sverige. Beatrice och Malin har sökt till *Lilla Melodifestivalen* ett tidigare år men blev då inte uttagna. Amanda och Molly är boende i Stockholmstrakten och Evelina kommer från en liten ort i västra Sverige. Hon har tidigare sökt till programmet *Souper Troupers*, en sångtävling i TV4, men aldrig kommit till final. Amanda och Molly medverkade i tävlingen ett tidigare år än övriga informanter och ger i vissa avseenden en annan bild av deltagandet än Elisabeth, Beatrice, Malin och Evelina, vilka är väldigt samstämmiga i sina tankar och svar. Viktigt att poängtera är att Amanda och Molly mötte ett annat produktionsteam, med till synes något annorlunda tillvägagångssätt gentemot barnen, något vilket självklart påverkar uppfattningen om deltagandet i sin helhet.

Makt – eller vem bestämmer?

Lilla Melodifestivalen är en sprakande show som sänds en kväll i TV. Detta kräver givetvis ett gediget förhandsarbete och de tävlande får hjälp av stylist, koreografer, sångcoacher och musiker på sin väg mot ett lyckat framträdande. Frågan är vem som är den styrande i denna process av förberedelser. Är det de tävlande barnen eller ett vuxet produktionsteam som har en idé till en häftig föreställning? Informanterna ger här lite olika svar.

Under sommaren spelas de tävlandes låtar in i studios. Det är vuxna musiker som sätter kompet, det vill säga arrangerar musiken till barnens sång. Därmed kan låten också ändra karaktär, då musikerna till varje låt skapar ett speciellt sound, såsom disco, reggae eller salsa. Kompet görs innan själva sången spelas in. Huruvida detta görs i enighet med de tävlande barnen, tycks bero på vilket år man deltar. Beatrice och Malin berättar att musikerna ringde

¹⁵³ ”TV4 tar över lilla schlager-EM”(2006-04-21) *Göteborgsposten*.

hem och frågade vilken typ av sound tjejerna ville ha och hur de hade tänkt sig sin låt.

Därefter skickades ett förslag hem för kommentar. Evelina berättar att hon hade lite synpunkter på sin låt vilket musikerna rättade till när hon kom till studion och sjöng in.

Evelina: Nä, melodin... alltså man fick ju göra det, typ spela gitarr eller så för att komma lite mer in i melodin, men jag kom ju bara på liksom hur det skulle låta och så och sen de som ordnar skivan, och själva låten, de fick ju finlipa det lite och lägga på trummor och trumpeter och allt sånt där. Så att det blir en riktig melodi, för det gjorde ju inte jag.

Ylva: Okej, men fick du vara med och säga om du tyckte att det lät bra eller dåligt?

Evelina: Dom skickade... när de hade gjort ungefär hur det skulle vara, så skickade de en skiva hem till mig och så fick jag lyssna igenom den och säga vad jag tyckte och så fick jag ringa och säga det. Och sen så, för jag tyckte att det var lite ändringar som skulle göras, så gjorde vi ju det när jag var där och spelade in skivan. Så vi fick ju tycka till också. För det skulle ju kännas bra för oss också.

Det år Amanda och Molly deltog gjordes inspelningen bara någon vecka innan presskonferensen. De var inte lika nöjda med sitt arr som övriga informanter. De hade heller inte lyssnat igenom inspelningen utan fick höra den första gången i samband med presskonferensen då låtarna spelas upp för samtliga deltagande.

Ylva: Vem hade arrat låten för er?

Amanda: Det var en TV-producent som de hade bestämt, och när vi kom dit så fick vi vårt arr, och så skulle vi sjunga in den.

Molly: Ja, och jag gillade inte arret alls.

Amanda: Inte jag heller.

Molly: För vi hade ett arr innan, för min mammas pojkvän är musiker, och han hade gjort ett arr till oss innan vi skickade in den, och det var jättebra tyckte vi, och då så sa han producenten att han hade gjort det ganska likt, men så var det typ värsta metaldata...

Amanda: För vi fick inte kopiera helt. Men då var det mera lite lugnt, för förut var det mer kongas och lite svängigt.

Molly: Mer salsaaktigt.

Ylva: Han hade gjort det lite mer soft?

Amanda: Ja.

Molly: Det var såhär (sjunger)... konstigt.

Amanda: Så då känner man såhär...jaha. Jag insåg inte i början... för vi fick typ lyssna på det en gång och sen så skulle vi sjunga in det. Så det var lite jobbigt.

Molly: Ja, det var det. Man hade typ velat höra det innan man kom dit så att man hade kunnat lyssna in allting.

Amanda: Och vi hade ju inte lyssnat på inspelningen förrän på presskonferensen, och jag tyckte att det lät sådär, för jag tyckte att jag, att vi båda, sjöng lite halvfalskt ibland, eller att det inte var den absolut bästa inspelningen så att säga. Jag hade gärna velat ändra på den.

Amanda och Molly fick alltså inte samma möjligheter som övriga informanter att kommentera arrangemanget och arbeta fram något gemensamt. De fick inte heller behålla det arrangemang som de var nöjda med utan fick ett nytt.

Presskonferensen för tävlingen hålls i september och där får barnen, utöver att möta pressen, också träffa varandra för första gången. Dagen inleds med lekar för att de tävlande

ska få en chans att lära känna varandra. Efter att de presenterat sig för TV och tidningar, tar stylisterna, sångcoacher och danslärare över och börjar planera för hur barnen ska se ut under själva tävlingen. Informanterna beskriver att de till stylisten fick säga hur de tänkt sig kläder och färger varpå denna utformar ett förslag. Likaså frågar koreografen hur mycket dans de vill ha i sin låt och spelar därefter in ett videoband med varje tävlandes rörelser på som barnen får öva på hemma fram till tävling.

Evelina: Ja, alltså på presskonferensen så träffade jag också koreografen, och så stylisten också, hon som gjorde våra kläder och sådär, och då så sa jag ju att jag ville ha väldigt mycket dansare och att jag ville ha mycket dans. Och till stylisten sa jag att jag ville ha färgglatt och helst nån kjol och så, och sen så ringde stylisten till mig och sa vilka färger jag skulle ha och så sa jag att det var okej, och så skickade hon koreografen hem ett band till mig där hon dansade som jag skulle dansa, och så fick jag öva in det. Och egentligen skulle jag ha dansat mycket mer än vad jag gjorde, men det orkade jag inte med så vi fick ja, tagga ner det lite.

Elisabeth säger att hon inte fick bestämma så mycket över kläder och dans men att hon kunde ge tips på vad hon tycker om. Elisabeth blev väldigt nöjd med resultatet av stylistens och koreografens arbete, och hon tror också att hon nog hade kunnat säga till om hon inte blivit nöjd, åtminstone med hjälp av sin mamma.

Ylva: Fick du bestämma själv då hur du ville dansa?

Elisabeth: Det var ju... jag fick inte bestämma nåt... så mycket själv, men jag fick ge tips på vad jag tyckte om för stil, som sånhär disco sa jag då. Och då vart det bara så att de skickade hem det där bandet efter den där första dan. För då fick man också gå ut till de där två som satt där, det var hon som sydde kläderna och hon som gjorde dans.

Ylva: Jaha. Fick ni välja kläder själva då?

Elisabeth: Nä, inte det heller. Vi fick ge lite tips då också, vad vi tyckte om. Det var ett kort med mig där jag hade tights och en kepa, och så blev det ju nästan sen.

Ylva: Var du nöjd med de kläder du fick sen?

Elisabeth: Jaa./---/Jag blev väldigt nöjd med allting.

Ylva: Och om du inte hade blivit nöjd, hade du kunnat säga det då tror du?

Elisabeth: Ehh... jag vet inte riktigt. Både och. Jag hade kanske fått säga till mamma, så hade hon liksom vara med mig, eller så skulle hon säga att "såhär kan du säga". Hon ger mig lite tips när jag är nervös eller så.

För Amanda och Molly var presskonferensen lite av en besvikelse. En stylist hade ringt hem till dem och frågat efter favoritfärg och utifrån det redan gjort en uppsättning kläder. Molly och Amanda blev dock slutligen nöjda med resultatet av kläder och dans men menar att det är synd att man inte hade mer att säga till om.

Amanda: Efter presskonferensen så fick vi gå till ett rum där vi först fick lyssna igenom alla låtar, och sen fick man, eller vissa fick prova kläder redan då. Och det fick vi göra, och då var det såhär... då hade en tjej bara hämtat en massa kläder.

Molly: Eller köpt.

Amanda: Ja, köpt, och typ bestämt att det här ska ni ha på er. Nu får ni prova här.

Molly: Hon hade ritat en bild, vi såg en bild på bordet och så fanns det massa kläder i rummet och så var det, hade hon typ skissat på kläder till våra dansare, och så var det

värsta pumpakläderna, som vi tyckte var jättefula. Och så sa hon att ”det här ska era dansare ha på sig, det är jättefint”. Och vi typ jaha...

Amanda: Fast jag var iallafall glad att jag slapp ha på mig dom.

Ylva: Men fick inte ni säga någonting om vad ni ville ha på er?

Molly: Egentligen inte.

Amanda: Alltså hon hade ju kunnat fråga, men man var ju blyg då, eller rädd att man skulle säga något fel. Så då kunde man liksom inte bara ”Nej tack”.

Molly: Ja, som att vi vill inte ha dom här kläderna.

Amanda: Det var jättetantiga kläder, som var gamla och jättefula, och vi var såhär, jag kände nästan för att börja gråta, och var liksom ”nej, jag trodde att det här skulle bli jätteroligt, att prova kläder”, för dom förra året, dom hade jättefina kläder.

Molly: Vi fick typ värsta sexiotskläderna, med små dressar och grejor. /---/ Vi pratade med våra föräldrar och sa att det här känns inget kul, vi vill inte vara med om vi måste ha dom här kläderna på oss. Man vill ju inte bli utskämd av alla som kollar.

Amanda: Så då ringde dom till stylisten, och så fick vi nya kläder.

Ylva: Skönt! Men ni kände inte att det var nånting ni hade vågat säga själva, du sa innan att man inte riktigt vågade det?

Amanda: Nä, inte första gången för då var det som att ”här, prova den här klänningen, nähä, den passade inte, okej, men prova denna istället”.

Ylva: Så dom ringde inte er innan och frågade?

Molly: De hade typ frågat vilken färg vi gillade.

Amanda: Och då hade jag sagt blå, och då var det typ ljusblått med gröna hästar på mina kläder.

Ylva: Men bestämde de lika mycket över dans och rörelse också?

Molly: Ja, vi hade fått ett band hemskickat innan där de visade hur vi skulle gå och stå och så. ”Jag är Molly och jag är Amanda” och så var det två stycken som gjorde vår dans och mimade.

Amanda: Fast jag tyckte ändå att, för jag ville ju inte göra min egen dans, så jag blev ändå ganska nöjd men koreografen, den passade.

Molly: Ja, den var bra. Fast det hade varit roligt om man hade fått vara med och bestämma lite./---/ Alltså bara vara med, i själva... medan man pratar om det, även om man inte får bestämma någonting, så vill man ändå vara med. I själva skapandet.

Att det var två olika team som jobbade med programmet de år de sex informanterna deltog framgår tydligt. Amanda och Molly upplever sig ha haft mindre möjligheter att komma med egna synpunkter än övriga informanter. De belyser också, liksom Elisabeth, att det som barn i underordnad ställning är svårt att gå i polemik med en yrkesverksam vuxen på dennes arena. En förälder, med samma position åldersmässigt, kan lättare säga ifrån. Vidare har de två teamen olika uppfattningar om hur mycket smink deltagarna ska ha. Amanda och Molly fick redan inför presskonferensen tydliga instruktioner att inte bära smink, och hade inte heller speciellt mycket smink under tävlingen. De kommenterar att deras projektledare var noga med att det inte skulle vara för mycket smink utan att de skulle se naturliga ut, att man skulle ”vara barn” som Molly säger. De tycker också att de tävlande året efter bar för mycket smink och såg ut som ”minivuxna”. De fyra övriga informanterna hade smink. Malin säger att sminket inte syns så mycket när man väl är i rutan, men att det var väldigt mycket när man satt framför spegeln. ”Man kände sig typ som en docka eller nåt”. Som nämnts tidigare kommer jag i

följande kapitel att återkomma till hur olika diskurser om barndom kan formuleras genom attribut såsom kläder och smink. Det är bara Amanda och Molly som kommenterar det faktum att det var en vuxen stab som fixade allting åt dem. Min uppfattning är att övriga informanter inte uppfattade det som något problem, eller ens upplevde det som att de inte var delaktiga. De fyra andra informanterna hade ju också större möjlighet att ge synpunkter på kläder, musik och dans än Amanda och Molly. Malin svarar på min fråga om hon tycker att hon var med och bestämde i programmet: ”Ja, över vårt framträdande, men inte direkt över andra grejor. Och det var ju det som behövdes. Vi syntes ju där och det är ju viktigast”. Det är tydligt att det centrala för informanterna inte är att få sitta med och bestämma i alla skeden utan det faktum att de ska få sjunga och tävla med sin låt i TV.

Att vara med i TV

En medverkan i *Lilla Melodifestivalen* innebär en enda kväll i TV. Under transkribering och genomläsning av alla intervjuer, blir det tydligt att själva deltagandet i TV, är störst för de informanter som medverkat i *Lilla Melodifestivalen*. Detta beror självklart också på att det är en annan typ av program som ges mycket mer utrymme i media än *REA* och *Lilla Aktuellt*. Informanterna deltar inte bara i TV, utan syns i tidningsreportage och intervjuer. Intressant är även att barnen från de tre programmen medverkar på olika villkor. De barn som deltar i *REA* och *Lilla Aktuellt* gör det som representanter för en grupp, de symboliserar det generella barnet medan de medverkande i *Lilla Melodifestivalen* deltar för att de har skapat något. De har skrivit en låt varpå programmet är format utifrån deltagarnas musikskapande. Under mina möten med informanterna pratade vi dels om hur det kändes att vara med i TV och varför man vill vara det, men också om de upplever någon slags kändisskap och hur det i så fall är. Tankar om själva tävlingsmomentet och hur det är att tävla i TV har fått en egen rubrik.

Alla informanter säger sig ha blivit positivt bemötta av kompisar och familj. Amanda och Molly som går på en sångskola, berättar om viss konkurrens från klasskompisar då även andra från skolan skickat in bidrag, men ej kommit med. Detta var dock något som släppte efter hand. Malin och Beatrice berättar om den fantastiska och obeskrivliga känslan av att plötsligt se sig själv i TV, men säger också att det fortfarande är svårt att begripa.

Ylva: Hur var det att vara med i TV?

Malin: Askul!

Beatrice: Ja, verkligen!

Malin: Det var... fast alltså det kändes inte som om man var med i TV, det känns inte som det fortfarande, att man har varit med. För att...ja... jag vet inte riktigt varför det känns så, men...

Beatrice: Och när man ser sig själv i tidningar och så.

Malin: Man fattar inte riktigt hur stort det är...

Beatrice: Nä.

Malin: Man tänker ”oj, där är jag” och sen så är det inget mer med det.

Beatrice: Det känns inget att se sig själv i tidningen, man förstår ändå inte att det är en själv. Man liksom, det är lite svårt att fatta.

Efter tävlingen åker informanterna ut på turnéer till olika köpcentra runt om i landet där de sjunger och säljer sina skivor.¹⁵⁴ Evelina menar att det är näst intill ofattbart att plötsligt vara en av dem som deltog, och en av dem som nu är ute på turné.

Evelina: Först var det ”åh, herregud, där är ju jag!” Så det var riktigt, det är såhär lite kusligt och så, men sen har det... jag sitter och kollar på det varje dag fortfarande, jag tycker att det är jätteroligt, alltså det är mycket bra låtar som har varit med i år får jag säga, jättebra. Så det var ju en chock att se sig själv på TV, och sen är man ute på turné nu, så det är överkligt, är det.

Leif Furhammar skriver att ett intresse för kändisar ofta ingår som en del av socialisationsprocessen för barn och unga. Han menar att kändisen kan fungera som personlighetsförstärkande föredöme och idol och ser barns mimande till kändisfavoriternas låtar som ett prövande, övande och smakande av nya attityder, kroppsspråk och uttrycksmöjligheter.¹⁵⁵ Elisabeth berättar om hur hon ofta lekt kändis och hur hennes lek nu blivit till verklighet. Elisabeth anser också att hon är tillräckligt känd för stunden.

Ylva: Hur var det att vara med i TV?

Elisabeth: Det var jättekul, det var liksom... min dröm nästan... för jag har ju alltid velat vara sådär kändis och så vart det så. Jag har typ lekt det en massa gånger, att nu leker vi att jag är kändis och sjunger den här låten och så brukar jag dansa och mima lite till. Och sen... men då ändå var det ju inte på riktigt.

Ylva: Och så blev det på riktigt.

Elisabeth: Mm. Och så kommer alla värsta... när man är på turné, på köpcentra och så, då blir det, sen efteråt så får man ju köpa skivor och så, och då får vi artister sitta där och signera. Det är kul. Att alla kommer och vill ha ens autograf.

Ylva: Varför vill man bli känd?

Elisabeth: Eh. Jag vet inte riktigt. Jag tycker bara, det vart bara ett intresse att bli känd... för det verkar så kul... och det var det.

Ylva: Tycker du att du är känd?

Elisabeth: Tillräckligt. När jag blir större ska jag nog bli ännu mer känd. Och uppträda nånans. För jag vill uppträda mer - och fortsätta med det.

Furhammar skriver vidare att en kändis enligt en vida spridd definition är ”en person som är känd uteslutande för att han eller hon är känd”.¹⁵⁶ Termen kändis kan både symbolisera något positivt och är då närmast synonymt till idol, men kan också vara något klart nedsättande och inbegripa en kritik mot kändisfenomenet som uttryck för vulgaritet och ytlighet. Furhammar

¹⁵⁴ Av utrymmesskäl går jag inte in djupare på turnerande efter tävlingen. Det ligger även utanför ramen för uppsatsens frågeställning.

¹⁵⁵ Furhammar. s. 149.

¹⁵⁶ Ibid. s. 143.

menar vidare att ordet kändis ofta inte i första hand förknippas med kompetens utan med ett omeriterat deltagande i TV.¹⁵⁷ Intressant är att inga informanter lyfter fram stoltheten över sitt bidrag och sin kompetens utan de fokuserar i huvudsak på synligheten i TV. Inte heller media framhåller att de deltagande i *Lilla Melodifestivalen* är där just i kraft av sin kompetens och av att ha skapat något som vuxna anser vara bra. Lars Grip skriver att ett deltagande i TV har blivit en av nycklarna till ett liv i offentligheten, då det som visas blir en angelägenhet för alla. ”Berömmelse är en begärlig egenskap i ett samhälle där man bara finns till om man syns och hörs.”¹⁵⁸ Även Amanda och Molly menar att TV är en arena där man blir sedd. De resonerar kring att det är skillnad på att vara någon ”vem som helst” och på att vara någon i hela Sverige. De poängterar dock att man självklart är någon och något även om man inte syns i TV.

Ylva: Hur kändes det att vara med i TV?

Amanda: Jag tycker att det var en jättehärlig känsla.

Molly: Det var såhär stort, just att alla kunde se att jag är här.

Ylva: Varför tror ni man vill vara med i TV? Varför ville ni vara med?

Amanda: Det var ju mest för att ja, nu kommer folk att titta på mig, och då kommer dom kanske att veta vem jag är, att bli en kändis.

Molly: Man blir liksom nån. Man är inte bara vem som helst, utan man bli **nån**.

Amanda: Fast jag tycker att man ändå kan vara någon, utan att vara med i TV.

Molly: Absolut, men då är man verkligen nån i hela Sverige, eller vad man ska säga.

Amanda: Då är man ju sedd i TV, att hon sjöng bra.

Molly: Ja, som att ”åh, jag såg dig i TV”.

Känslan av kändisskap hos informanterna påverkas också av var i landet man bor. I Stockholm, eller i större städer är konkurrensen av andra TV-profiler, andra kändisar stor. Evelina som kommer från en liten ort och som tävlade ensam, är den informant som i störst utsträckning har märkt av en ökad uppmärksamhet. Hon hade dock aldrig förväntat sig att det skulle vara så pass många.

Evelina: Första gången jag kom till skolan, alltså man kände sig nästa lite ”uh, hallå, prata med mig!” Alla mina kompisar kom ju direkt och pratade med mig, men de lite yngre de gick och viskade och tittade på mig så man ville nästan säga ”hej, jag är inte farlig”. Det var lite... men sen började de ju prata med mig, men just första dagen var lite speciell. /---/ Det är många som tittar, just när jag är på köpcentrat så märker man att det är många som tittar och ”kolla där är hon” och så. Där på höstlovet var jag och badade på ett badpalats och då hörde jag plötsligt några sjunga min låt, och då tittade jag runt mig och då stod några där och sjöng min låt och sjöng, sjöng jättelänge. Och då tänkte jag att jag får väl gå fram till dom och fråga om de såg *Lilla Melodifestivalen*, så det gjorde jag, och då frågade dom om det var jag som sjöng nummer X, och när jag sa ja, så sa dom ”ja, jag sa ju det, det var ju hon!!” Så man har ju märkt att det är folk som tittar på en och så.

Ylva: Hur känns det då?

¹⁵⁷ Ibid. 145ff.

¹⁵⁸ Grip. s. 9.

Evelina: Både och. Det är ju roligt men och lite sådär, nä men sluta titta! Det känns lite sådär att man nästan börjar undra om man har något konstigt på sig eller nåt. Men tillslut förstår man ju att det är för att man har varit med i TV.

Ylva: Hade du tänkt dig att det skulle vara så, så pass många som kände igen dig?

Evelina: Nä, det hade jag faktiskt inte, att det skulle vara några trodde jag nog, men inte att det skulle vara så många som kände igen mig.

Människors blickar och viskande är kändisskapets baksida. Evelina belyser dessa negativa aspekter och beskriver hur hon själv kan bli osäker på huruvida hennes kläder eller utseende är fel, innan hon inser att de tittar för att hon har varit med i TV. Beatrice och Malin tävlade i en större grupp och får därmed mest uppmärksamhet när de är i grupp. De menar att även om det finns folk som tittar, så är det på en ganska lagom nivå vilket tjejerna uppskattar.

Malin: Det har inte betytt så mycket med kändisskap och så, eftersom vi är en grupp så... så det är skönt att det blir lite steg för steg så.

Beatrice: Ja, det är mer gruppen som får...

Malin: Ja, om vi liksom går hela gruppen så kan man känna av det.

Beatrice: Men annars känns det inte så mycket. Det är nog skillnad för dom som är ensamma tror jag.

Ylva: Hade ni hoppats på att det skulle vara en större känsla av kändisskap?

Malin: Nej. Det är ändå så att folk tittar lite, men det är inte sådär hysteriskt och det är väldigt skönt. Som det är för dem i Idol. Så det är skönt att det är på en mer lagom nivå. Det är väldigt lagom allting.

Tävling

Lilla Melodifestivalen fick efter årets omgång en del kritik i media, där det bland annat framfördes synpunkter på att barnen utnyttjades och att de kunde ta skada av att delta i tävlingen där någon vinner och någon annan förlorar.¹⁵⁹ Poängräkningen i JESC, där vissa deltagare får noll poäng, är en av anledningarna till att SVT beslutat sig för att lämna tävlingen. Beatrice, Malin, Elisabeth samt Evelina som alla deltog under samma år, säger sig inte på något vis ha känt någon press. De är väldigt samstämmiga i sina tankar kring tävlingen, och poängterar att den goda kamratandan, de nya kompisarna och den spännande veckan innan tävlingen var den största behållningen. Samt förstås också att ha blivit uttagen till programmet. Då de inte har upplevt något större tävlingsmoment är det därmed inte heller främmande för att barn skulle tävla i musik. Beatrice och Malin menar att det framför allt är vuxna som lägger fokus på själva tävlandet, medan det för barnen bara är en liten del i något mycket större.

Ylva: Men det här att det var en tävling, tänkte man på det?

Beatrice och Malin: Nej.

Malin: Eller ja, det gick ju sådär ”vem kommer att vinna” men det spelar ingen roll för att förut tänkte man såhär att ja, alltså en del artister som har varit med i

¹⁵⁹ Swartling, Peter. (2005-10-08) ”Sluta utnyttja barnen, SVT” *Expressen*.

Melodifestivalen säger såhär att ”det spelar ingen roll hur det går för jag är ändå så nöjd”, och det trodde jag aldrig att jag skulle, eller jag trodde inte på det innan, men det var verkligen så att bara man var nöjd med framträdandet så hade man vunnit.

Beatrice: Ja, och liksom att komma med.

Malin: Ja, och den veckan!

Beatrice: Ja!

Malin: Så jag kände liksom inget behov av att vinna, utan det var så mycket annat som alla fick göra, som det nu efteråt och så. Så det är liksom bara, dom som vann nu då, de får ju bara åka till Europa, och det är inget annat sen som de får göra kanske, mer än vad vi får göra. Det är kanske lite mer intervjuer då men, det spelar ingen roll./---/ Och vinsten var att få komma dit och träffa alla, och få uppleva allt det här, roliga! Alltså det har varit så himla kul så det är inte sant så kul vi har haft! För att ja, alla borde få uppleva sånt.

Ylva: Känner ni att det mest är folk utifrån, eller vuxna, som jag, som kommer och frågar om själva tävlingen och så?

Beatrice: Ja.

Malin: Ja, det har ju liksom stått i tidningar och så att ”ingen sån stor press på barnen” men det har inte varit någon press.

Beatrice: Nej. Man blir sådär sur när det står sånt. För de har inte varit med där uppe och de vet inte hur det är liksom.

Malin: De skriver liksom att ja, att föräldrarna vill dra in pengar på sina barn, men liksom det... och man blir så arg, för man tjänar liksom inte mycket på det här. Det man tjänar är liksom glädjen och kompisar och sånt. Som man träffade där uppe.

Evelina lyfter fram samma sak och säger angående tävlingen att ”det kändes bara som något roligt man skulle göra i TV”. Hon tycker också att de som bestämmer borde prata med deltagarna och få deras syn på saken.

Evelina: Jag tycker att dom verkligen borde prata med oss om det, för jag har inte pratat med någon som har sagt att det har varit dåligt och jag tycker att det är dåligt att de säger sådant när de inte har pratat med oss.

Elisabeth tycker att det är bra att man kan tävla i musik. Hon talar under intervjun mycket om att man vet vad som är ens ”rätta jag” och att det är viktigt att man får möjlighet att visa det. Inte heller hon upplevde någon press eller krav.

Ylva: Var det viktigt att tävla, eller tänkte du att det var en tävling du var med i ?

Elisabeth: Nej, det var bara roligt, roligt att uppträda. Fast en gång drömde jag en mardröm om att jag förlorade och att alla gick och skrattade åt mig. Fast då gav mamma mig tips om att ifall det skulle bli så - fast det visste hon att det inte skulle - men ifall att det skulle bli så, så får du säga såhär: “Gör det bättre själv!”

Ylva: Tycker du att det är bra eller dåligt att tävla i musik?

Elisabeth: Det är bra. För då får man gå upp på scen och visa sitt rätta jag. För om man tycker om musik och man tycker om att få utstråla sig själv, då är det ju bra att söka in till såna här tävlingar, eller i alla fall att gå och uppträda.

Amanda och Molly vann *Lilla Melodifestivalen* det år de deltog och fick därmed även tävla ute i Europa. De har sålunda ytterligare erfarenheter om vad en tävling i musik kan innebära.

Ylva: Men hur var det att tävla i TV då? Om vi börjar med här i Sverige, tänkte ni på att det var direktsändning och så?

Molly: Ja, det var typ det första man tänkte på, när de började rulla den där trailern, och filmade i studion. Att ”nu är vi i TV! JAA! Nu syns vi!”

Ylva: Och sen vann ni? Hur var det?

Amanda: Det var jätteroligt! Man kunde knappt tro det, för vi var ju inte direkt segertippade så att säga och då var det ”oj, vi vann, vi vann verkligen!”

Molly: Jag var helt chockskadad själv först!

Amanda: Ja, att vinna hela allting. Man hade inte ens kunnat tänka sig det.

Efter en dryg månad bar det av till Junior Eurovision Song Contest. Tiden däremellan bestod av att hämta sig och sedan ladda om. Molly säger: ”Man kan ju inte bromsa utan plötsligt händer det bara, att nu åker vi.” Tjejerna menar att det var ett större tävlingsfokus på JESC även om alla arrangörer gör sitt bästa för att det inte skulle vara så. De berättar vidare att hela veckan gick väldigt snabbt, med en mängd olika intryck som det var svårt att hinna smälta.

Ylva: Var det ett större tävlingsfokus här än i Sverige?

Amanda: De sa ju aldrig egentligen att det var en tävling, men det var ju...

Molly: Det kändes liksom i luften på ett annat sätt.

Amanda: Ja, det var ändå mer som att ”jag är här för att vinna” fast de sa ju inte att det viktigaste är att ni vinner eller nåt sånt. Dom sa ju typ att ”ja, nån kommer att vinna och då kommer dom att få stå här på scenen och sjunga sin låt”.

Molly: Fast det sa de ju i Sverige också. Och då hoppas man bara att det ska bli vi.

Amanda: Ja, men de hade ju inte sagt något sånt, eller de sa inte att det här är en tävling, men det var ändå så att, det här **är** en tävling, det var som en oskriven lag eller vad man säger. Att alla visste ju att det var där för att tävla, för så hade inte vi sett det, men vissa var ju sådär jättenervösa och föräldrarna skällde på dom för att de inte hade gjort sitt bästa. /---/

Molly: Det var typ på själva tävlingen, och innan, timman innan så sprang alla runt och var helt hysteriska och visste inte vad de skulle göra, och vissa var bara helt apatiska och bara satt och stirrade ut i luften.

Amanda: Och men, efter, då var det ju också vissa som grät för att de inte hade vunnit.

Molly: Och att de inte hade gått som de tänkt. Det är ganska jobbigt för det blir så mycket på en gång, och sen när det är slut, då förstår man det inte riktigt, för det har hänt så mycket, på så kort tid.

Precis som i *Lilla Melodifestivalen* samlas alla deltagare en vecka innan själva tävlingen.

Inför tävlingen i Sverige är det framförallt för att öva in hur man ska gå och stå framför kameran, testa ljud och ljus, hur allting funkar och för att bli varm i kläderna. Veckan i JESC såg annorlunda ut berättar Amanda och Molly.

Amanda: Det var mer att man var uppdelad... att nu ska ni ha kul och ha roligt och det var typ disco varje kväll och det var alltid en massa aktiviteter som man skulle göra. Åka till ett Trolland och åka bob och man skulle göra det. Och vi fick repa en gång innan. Fast vi hade en reptid på trettiofem –fyrtio minuter där man fick köra igenom låten gång på gång på gång. På scenen. Och sen hade de filmat en gång, och då gick vi och kollade på en skärm en gång. Och det var jättebra, för då såg man typ hur man såg ut och så. Och sen så frågade dom var vi ville lägga in repriserna på vårt bidrag, när dom kör igenom alla nummer, så då fick vi välja repris och det var jättebra.

Molly: Just att man fick välja själv. Att den här biten tycker jag är extra bra och så.

Ylva: Men var det för mycket aktiviteter tycker ni?

Molly: Det var liksom så mycket, man blev så trött.

Amanda: Ja, man orkade inte.

Molly: Man hade kunnat vara där en vecka till, innan, för att hinna smälta lite emellan.

Amanda: Ja, för det var liksom bara pang på.

Molly: Och sen var det plötsligt slut. Och man bara ”oj”.

Ylva: Vad var tanken med att göra så mycket hela tiden då tror ni?

Molly: ”Friendship and Fun” var liksom själva grejen. Att man skulle bli kompis med alla deltagare och så. Men det var ju inte riktigt så, för det var ändå uppdelat, att nu är det Sveriges tur att åka bob, så det var ju ändå såhär enskilt.

Arrangörerna vill alltså skapa en känsla av ”friendship and fun”, men av Amanda och Mollys berättelse tycks det som om det centrala trots allt är tävlingsmomentet som hela tiden finns närvarande. Molly och Amanda säger vidare att det är både bra och dåligt att tävla i musik. De menar att det i JESC blir ett problem med så många olika typer av musik. Det är ju inte en renodlad schlagerfestival där alla sjunger schlagers utan det finns så många olika stilar vilket gör det svårt att bedöma. Amanda och Molly hade mindre möjligheter att påverka sitt deltagande än övriga informanter. De fick också delta i JESC vilken gav dem både positiva men också negativa upplevelser. I slutet av vår intervju frågade jag dem därför om de någon gång har ångrat att de ställde upp i *Lilla Melodifestivalen*. Svaret var dock entydigt: ”Absolut inte”!

Barn i TV?

Vad tycker då informanterna om att barn medverkar i TV? Alla sex uppger att de tror att det är viktigt att barn får andra barn att identifiera sig med. Att se barn som aktörer i TVn kan bidra till att man själv kanske söker till olika program och att man tänker ”kan dom kanske jag kan”. Evelina uttrycker det som att det är viktigt att barn också får ”tycka till”. Amanda och Molly tycker att det kan vara mer barn i TV. Intressant är att de, i motsatt till barnen som medverkade i *REA* absolut kan tänka sig barn som nyhetsreportrar och också som programledare för *Lilla Melodifestivalen*.

Ylva: Är det bra eller dåligt att barn är med i TV?

Amanda: Det beror på, i vilket sammanhang. För det är kul med *REA*, eller *Lilla Aktuellt*, fast då kanske inte barn är så mycket med direkt, och läser nyheter, men om det är, om de skulle göra typ ett mini-Idol, då skulle jag floppa ur.

Molly: Ja, men det var som det där *Wild-Kids*, det är fånigt att man gör en dokusåpa för barn. Då har man gått för långt.

Amanda: För även om det inte var på samma villkor, tror jag...så var det...

Molly: Bara själva idén. Ja, vi bor ute i skogen och får klara oss själva.

Ylva: Ska det finnas fler program där barn medverkar tycker ni?

Amanda: Det beror så på vad det är för typ av program. Jag skulle tycka att det var kul om ett barn var hallåa nån gång ibland, eller läste upp nyheterna, det skulle vara kul, nån gång ibland bara.

Molly: Det borde *Lilla Aktuellt* ta med.

Amanda: Ja. Fast inte på skämt, utan allvarligt.

Ylva: Skulle barn kunna vara programledare för t ex *Lilla Melodifestivalen*?

Amanda: Ja, det tror jag skulle kunna funka om man typ har valt ut, och pratat med barn och valt ut dom som verkar säkra. Det skulle nog kunnat vara ganska kul, fast på ett sätt är det en nackdel för dom som vinner bara "Ja, nu ska vi krama programledaren som är en kändis" Och så är det inte det.

Beatrice och Malin menar att det viktigaste är att barn syns i TV. De tror inte att de som tittar tänker så mycket på vem som har gjort förhandsarbetet eller hittat på själva programmet. På mina frågor om det är viktigt att barn gör sina egna program, eller om det bör vara mer barn i TV, säger de att det inte får bli för mycket press på barnen. Därmed anammar de en vuxen inställning att barnen måste skyddas, en inställning som de tidigare kritiserat. Anna Sparrman skriver att barn ofta är medvetna om kritiska diskussioner kring populärkulturella fenomen och exemplifierar med hur några flickor på ett fritidshem diskuterar ämnet Spice Girls. Medvetenheten om de vuxnas kritik mot denna popgrupp, gör att flickorna måste ta ställning till sina egna ståndpunkter i förhållande till andras åsikter. Barnen kan då inta ett reflexivt förhållningssätt vilket innebär att de reflekterar över såväl sina egna som andras åsikter. På så vis kan flickorna bli medaktörer till skapande av ett allmänt kritiskt förhållningssätt till Spice Girls.¹⁶⁰ På liknande vis synliggör här Malin och Beatrice att de är väl medvetna om den diskussion som pågått om barns medverkan i olika TV-program och kommenterar den i detta sammanhang utifrån ett kritiskt (vuxet) perspektiv.

Ylva: Varför är det roligt att se barn i TV då?

Malin: Man känner väl igen sig lite. Det är nog ganska viktigt när man kollar på TV

Beatrice: Ja, för när man kollar på stora melodifestivalen så är allt så stort, det är såhär vuxna som är med.

Malin: Och man typ tänker att dit kan vi aldrig nå. Men Lilla melodifestivalen kanske man ändå känner att det är möjligt att vara med i. Det blir något att sträva efter. Att man känner igen sig lite tror jag. Och det är ju väldigt roligt.

Ylva: Tycker ni att det ska finnas program som är påhittade och gjorda av barn?

Malin: Jag tror inte att det spelar så stor roll. Tittarna tänker ju på vad som syns i TV och det är klart att om det finns någon som är intresserad av det, så är väl det bra, men det är inget direkt behov av det, för det ser man ju inte ändå. Även om det sägs att det är barn som har gjort programmet så tror jag inte att barnen tänker så på det./--/ Men mer barn... jag vet inte riktigt...det är väl ganska lagom som det är... lite grann sådär. Det får ju inte var för stor press... jag vet inte om det är någon press på dom som är med i REA heller, men det är ju väldigt roligt.

Ylva: Så viktigast är då att barn syns?

Båda: Ja.

Elisabeth tycker att det är viktigt att barn ges möjlighet att delta och hon tror att det är något som alla drömmer om. Även Elisabeth belyser vilken oerhört dignitet TV-mediet har och menar att barn ibland till och med kan säga att det har varit med i TV för att för en stund skilja ut sig från mängden och "bli någon".

¹⁶⁰ Sparrman, s. 170.

Elisabeth: Ja, det tycker jag, för barn som jag... man har nästan en önskan om att få vara med i TV och så. Det var min högsta önskan att få bli artist och få vara med i TV och så.

Ylva: Varför tror du att man vill vara med i TV?

Evelina: Det vill man nog för att... det är väldigt stort. Det är lite synd om de barnen som inte kommer med och som blir lite kaxiga, tycker jag.

Ylva: De som söker och inte kommer med?

Elisabeth: Nä, men dom som... Att om jag t ex kommer med, då kanske den andre säger såhär att det har jag också gjort. Det är lite synd att det ska vara så, men nu är det så.

Ylva: Du menar att man säger att man själv också varit med i TV fastän man inte har det.

Elisabeth: Ja, ungefär så. Så det är lite synd om dom, de ska inte behöva skryta om att de också har varit med...fast de inte har det.

Ylva: Varför tror du att man gör så då? Skryter om att man har varit med fastän man inte har det?

Elisabeth: Eh.. Jag vet inte...

Ylva: Tror du att det för att det är någonting som alla vill? Att få vara med i TV?

Elisabeth: Ja, kanske därför. Jag vet inte riktigt...

Evelina tror också, i likhet med övriga informanter, att TV är ett sätt att bli känd på och att däri ligger en del av lockelsen.

Ylva: Varför tror du att man vill vara med i TV?

Evelina: Jag tror att det är liksom får... TV är något man ser på nästan varje dag och att liksom få vara med i TV själv, kanske att man känner sig lite populär och så att alla känner igen en och så, men jag vet inte...

Ylva: Tror du att TV är ett sätt att bli känd på?

Evelina: Ja, det tror jag.

Avslutningsvis skall sägas att trots att informanterna uppehåller sig mycket kring betydelsen av att få vara med i TV och känslan av att vara känd, så är det bara en del av deras totala upplevelse av att medverka i *Lilla Melodifestivalen*. Den mediala uppmärksamheten och den förändrade vardagen har självklart spelat roll, men ingår som en del av en helhet som lika mycket består av att under en veckas tid få träffa nya vänner och vuxen personal, bo på hotell, testa kläder och smink, få se hur ett program blir till och vara en del av det. Informanterna beskriver deltagandet i termer som ”den bästa veckan i mitt liv”.

ANALYS OCH SAMMANFATTANDE REFLEKTIONER

I föregående kapitel presenterades barnens synpunkter och tankar kring att delta i TV. I detta avsnitt gör jag en djupare analys av informanternas tankar samt återkopplar till de frågor jag ställde inledningsvis och sätter dem i relation till barnens berättelser. Även här delar jag in kapitlet i underrubriker utifrån centrala teman.

Att vara är att synas

Initialt kretsade min undersökning om barns tankar på sitt deltagande i TV kring aspekter såsom delaktighet och inflytande. Jag var nyfiken på om barnen upplevde sig som jämlikar i relationen till de vuxna och om de ansåg sig vara delaktiga i arbetet med programmen. Under mina möten med informanterna och efterhand som jag samlade material och genomförde analyser, fann jag dock andra infallsvinklar vara nog så viktiga och centrala att belysa. En av dessa handlade om den uppmärksamhet och det synliggörande av ens person som ett deltagande i TV innebär.

TV har aktivt varit med och odlat fram ett behov av att vara synlig, efterfrågad, betraktad och åtråvärd och har, genom sin enorma genomslagskraft, blivit en arena för att tillgodose dessa behov menar Leif Furhammar.¹⁶¹ Dagens samhälle präglas av en strävan efter och ett krav på ökad synlighet.¹⁶² Att man får uppmärksamhet, syns och får känna sig känd, är också något som informanterna lyfter fram som centralt i sitt deltagande i TV. Vetskapen om att hela Sverige kan se just mig, just nu beskriver de som en fantastisk känsla. Molly säger; ”alla kunde se att jag är här”. Med uttrycket gör hon en slags metarefleksion då hon både beskriver jaget i varande sett från insidan samt medvetenheten om andras blickar. Senare menar hon att ”man blir nån” genom deltagandet och ser då på sig själv utifrån, med ett aktivt reflekterande över andras beskådanden och objektiverande.

Barbro Johansson återger Pierre Bourdieus begrepp socialt och kulturellt kapital. Socialt kapital handlar om anseende, prestige och nätverksresurser och kulturellt kapital om utbildning, kunskaper och smak. Johansson menar att kläder och prylar i viss mån är en klass – och statusmarkör eller ett sätt att presentera en viss bild av sig själv.¹⁶³ Jag menar att även ett deltagande i TV är en form av statusmarkör och möjlighet till utökande av socialt kapital. Detta blir framförallt tydligt för de deltagande barnen i *Lilla Melodifestivalen* vilka får en stor

¹⁶¹ Furhammar. 2006. s.150.

¹⁶² Söderlind, Ingrid & Engwall, Kristina. *Var kommer barnen in? Barn i politik, vetenskap och dagspress*. Stockholm. Institutet för Framtidsstudier. 2005. s. 143.

¹⁶³ Johansson. 2005. s. 162f.

medial uppmärksamhet utöver själva synliggörandet i TV. Elisabeth förstärker mitt antagande genom sin berättelse om hur vissa barn utger sig för att ha medverkat i TV fastän så inte är fallet. Deltagandet och synliggörandet i TV bekräftar därmed en speciell och uppsatt position, värd att sträva efter. Viktigt att framhålla är dock att informanterna definitivt menar att man är någon även utan ett deltagande i TV.

Av omgivande vuxna såsom lärare ges barnen snarare ett kulturellt kapital. Klara får uppskattande kommentarer från lärare i allmänhet och samhällskunskapsläraren i synnerhet. Agnes får av sin fröken beröm för att hon framstår som tryggare och säkrare när det gäller att tala inför klassen.

Klara är den informant som minst betonar betydelsen av att ha blivit synliggjord genom TV. Hon menar också att dokusåpor och mediernas framställning av hur ”fint det är att vara känd” och den ekonomiska framgång detta kan leda till, är en starkt bidragande orsak till att fler vill vara med i TV. Johansson hänvisar till journalisten Alissa Quart som, utifrån amerikanska förhållanden, hävdar att unga människors personligheter, självbilder och värderingar blir kraftigt förvridna genom det ”kommersiella vanvett” som omger dem.¹⁶⁴ Quarts resonemang samt Klaras reflektioner kan vidare kopplas till den cypriotiska artikel om deltagande i dokusåpor vilken presenterades i uppsatsens forskningsöversikt. Författarna menar att konstituerandet av vår sociala identitet alltmer präglas av mediabilder genom vilka olika trender förmedlas. De menar vidare att dokusåporna utnyttjar och gör profit på människors behov av att vara omtyckt och få uppmärksamhet.¹⁶⁵ *Lilla Aktuells* redaktör, Heléne Nyman, bekräftar barns intresse för kändisar och artister och menar att det är vad som står överst på barns önskningslista om vad de vill se mer av i programmets nyheter.¹⁶⁶

Intressant är vidare vuxnas syn på synliggörandet av barn i TV. Tidigare har Anna Sparrman refererats för att belysa hur barn förhåller sig till vuxnas kritik av populärkulturella fenomen.¹⁶⁷ Barns synliggörande ses inte alltid med blida ögon och informanternas vetskap om detta framkommer tydligt under intervjuerna. Billa säger exempelvis att hon alltid velat vara med i TV, men är snabb med att tillägga ”inte för att synas”. Hon lyfter dock senare fram den härliga känslan hon får av att veta att hon är sedd. Vuxnas åsikter om barns synliggörande diskuteras även i en artikel skriven av Sparrman och Anne-Li Lindgren. De menar att populärkulturens och den kommersiella marknadens användning av barn ofta kritiseras utifrån

¹⁶⁴ Johansson. 2005. s. 152.

¹⁶⁵ Roussou & Buck. s. 199-210.

¹⁶⁶ Nyman, Heléne. ”TV-nyheter för barn – hur berättar man vad som händer i tredje världen för barn så att det blir begripligt och intressant?” ur: Helander (red) *Barnkultur i skilda världar*. Centrum för barnkulturforskning, Stockholms universitet. Skrift nr. 38. 2006. s. 98.

¹⁶⁷ Sparrman. s. 170.

argumentet att det skapar en önskan om barn att bli synliggjorda och sedda, något som då ses som negativt. När det gäller pedagogiska sammanhang och forskning tycks dock betraktandet och synliggörandet av barn inte rymma några problem.¹⁶⁸

Makt och deltagande

Jag frågade inledningsvis om Sveriges Television bidrar till barns rätt att bli hörda, yttra sig och delta och vilken betydelse detta har för de medverkande barnen. Genom informanternas berättelser har bilden av ett stort förhandsarbete av vuxna vuxit fram. Barnen ges färdigskrivna manus och direktiv för hur de skall agera, får sin musik och koreografi arrangerad och skapad samt sina kläder och sitt utseende bestämda. Sofia Pitt Nielsen frågar om barns rättigheter verkligen stöds i en produktion som till stora delar är vuxenproducerad och befarar att barnen då blir statister i sina egna program.¹⁶⁹ Pitt Nielsens farhågor kan jämföras med nivåerna på Roger A. Harts stege för hur barn ges inflytande och delaktighet i samhället. ”Tokenism” som enligt Hart är ett mycket vanligt sätt att involvera barn på, kännetecknas som nämnts av projekt där barn kan tyckas ha en röst men där de har liten eller ingen möjlighet att påverka innehållet eller framställningen. Därmed är ”Tokenism” inte heller att betrakta som ett fullgott deltagande menar Hart.¹⁷⁰ Ställda mot Harts stege kan informanternas uppgifter inrymmas under ”Tokenism” varpå Pitt Nielsens aningar besannas.

Informanterna är dock av en annan åsikt. De bekräftar visserligen att utformningen av programmen redan var klar när de trädde in samt att de fick tydliga instruktioner och ramar att förhålla sig till, men upplever inte det som något problem eller som något man bör ställa sig frågande till. Vidare beskriver de sig själva som jämlikar i förhållande till de vuxna och menar att det absolut var möjligt att påpeka och genomdriva smärre förändringar vid de tillfällen då något kändes fel, om en replik var främmande eller en regianvisning upplevdes som konstlad. Tydligast framkommer detta hos informanterna från *REA* och *Lilla Aktuellt*. De har en återkommande kontakt med TV-teamet och menar att de successivt vågade säga till om mer saker och framföra fler synpunkter eller förslag. Informanterna från *Lilla Melodifestivalen* framförde i högre utsträckning sina synpunkter med föräldrarna som ombud. Flera av informanterna från *Lilla Melodifestivalen* anser att de vuxna hjälper dem på vägen mot ett bra framträdande och Billa beskriver det till och med som att det var de vuxna som arbetade för barnen; ”de gjorde skitjobbet som jag skulle få stå och skina för”.

¹⁶⁸ Lindgren, Anne-Li & Sparrman, Anna. ”Om att bli dokumenterad: Etiska aspekter på förskolans arbete med dokumentation.” ur: *Pedagogisk Forskning i Sverige*. årg. 8. nr 1-2. 2003. s. 62.

¹⁶⁹ Pitt Nielsen. s. 67f.

¹⁷⁰ Hart. s. 41f.

Billa säger vidare att barn vill ha struktur och fasta ramar för att känna sig trygga och menar att om man avviker från dessa ramar och gör något annat så ”vet man att det egentligen är fel på något sätt”. Billa belyser här något centralt. För även om deltagarna menar att de kan säga ifrån och komma med synpunkter så säger de också att de inte hade förväntat sig någon makt. De är väl införstådda med att de beträder en vuxen arena där de har inget eller litet inflytande och bekräftar, i sin syn på sig själva i förhållande till vuxna, barns underordnade ställning. Carolina menar att det inte vore görligt att låta barn vara de som ringer runt till företag och myndigheter eftersom barnen inte skulle tas på allvar av de uppvuxna. Det man då kan fundera över är vad syftet med ett program som *REA* är. Är det att tittaren ska få se barn som arbetar för sina egna rättigheter och gå i tro att barnen har gjort det mesta av arbetet själva? Men om de deltagande barnen vet att de inte kan göra något förhandsarbete eftersom deras röster inte skulle tas på allvar eller lyssnas på ute i samhället och att deras deltagande i TV dessutom i hög utsträckning bestäms av vuxna, blir då inte barnet som syns i rutan bara en symbol, en representant för barnet med rättigheter, vilken har liten förankring i verkligheten?

Pierre Bourdieu menar att priset för att få tillgång till ett synliggörande i TV rymmer en censur och en förlust av självbestämmande. Han menar att TV utövar ett symboliskt våld mot dem som deltar i TV genom att dessa påtvingas sätt att tala och agera. Symboliskt våld utövas i tyst samförstånd med dem som utsätts för det och många gånger också med dem som utövar det, skriver Bourdieu, eftersom båda parter ofta är omedvetna om att de utövar eller är utsatta för det. Vidare menar han att televisionens synliga aktörer som kan tyckas agera fritt och självständigt i själva verket är marionetter i en struktur som behöver lyftas ut i ljuset.¹⁷¹ Margareta Rönnberg refererar till Berit Ås observerade härskartekniker avseende mäns behandling av kvinnor och menar att de av Ås sju namngivna förtryckarmekanismer är väl tillämpbara på vuxnas bemötande av barn. Undanhållande av information (där utövaren behåller sin dominerande ställning medan den utsatta upplever sig okunnig och dum), påförande av skuld och skam (aktuell inte minst rörande debatten om synliggörandet och populärkulturen) samt objektifiering är tre aspekter som är relevanta för min diskussion.¹⁷²

Amanda och Molly var de informanter som tydligast problematiserade det vuxna förhandsarbetet. Även om de var nöjda med resultatet av sitt framträdande, anser de att det var synd att de inte fick vara med i själva skapandet av sin dans och musik. Artikel 13 i

¹⁷¹ Bourdieu, Pierre. *Om Televisionen*. Stockholm. Brutus Östlings Bokförlag Symposion. Femte tryckningen. 2000. s. 28ff + 55f.

¹⁷² Rönnberg. 2006. s. 70f.

barnrättskonventionen förordar barns rätt till information. Molly menar att även om hon inte får bestämma någonting, så vill hon göras delaktig i resonemanget och tankarna som leder fram till beslut. Hon säger; ”bara vara med, i själva... medan man pratar om det, även om man inte får bestämma någonting, så vill man ändå vara med. I själva skapandet”. Genom att de deltagande barnen undanhålls information och inte ges möjlighet att ta del i utformandet av programmet, upprätthåller vuxna sin dominerande ställning gentemot barnen. Mollys uttalande finner också stöd i Roger A. Hart som menar att även om barn inte kan ha en bestämmanderöst i alla avseenden, ska de erbjudas en möjlighet att delta i hela processen för att förstå hur beslut fattas och strukturen ser ut.¹⁷³ Vidare kan det tyckas motsägelsefullt att först ge barn epitetet artist och sedan helt frånta dem ansvaret för sitt eget uppträdande.

I diskussioner kring barns deltagande i TV menar informanterna att det framförallt är viktigt att barn ges möjlighet att synas i rutan så att de barn som tittar ser andra barn att känna igen sig i och inspireras av. Billa menar att alla åldrar egentligen borde synas lika mycket så att det verkligen blir TV för alla. Att barn skulle kliva in på de vuxnas arena och agera nyhetsuppläsare eller hallåa, ställer sig de flesta informanterna dock tveksamma till. Undantaget är Amanda och Molly som tror att barnen hade klarat av det och tycker att det hade varit roligt att få se. Billa säger att barn är smartare än vuxna, ställer enklare frågor och ställer de frågor man vill veta. Hon menar att vuxna aldrig vågar ställa frågorna som de verkligen vill ha svar på utan går som katten kring het gröt och hoppas på svar ändå.

Informanterna uppger vidare att det förmodligen inte spelar så stor roll vem det är som har producerat programmet. Malin menar att tittarna fokuserar på det som syns i TV och att man inte lägger vikt vid det som inte syns. Därmed blir det inte betydelsefullt om det är barn som har gjort programmet eller ej. Intressant är att informanterna i sina svar först och främst bekräftar att det är den visuella bilden av barnet som är viktig. Att de uppfattar att deras åsikter, drömmar och röster skulle vara intressanta för SVT framkommer inte lika tydligt.

Barbro Johansson skriver att även om barnen som medverkar i *REA* och agerar kompetenta, modiga reportrar, gör det med en vuxen stab i ryggen, så anser hon att det har betydelse vad tittaren ser i rutan. Johansson menar att de barn som tittar på programmet och som ser orädda, kritiskt granskande barn kan inspireras till egna handlingar och förändra sin uppfattning om vad som är möjligt för barn att göra och uppnå.¹⁷⁴ Anne-Li Lindgren tror dock att ett barn som först identifierar sig med ett kompetent barn i TV och sedan inte har något att säga till om i sin egen miljö tidigt skulle kunna bli oerhört cyniskt och hon menar att man på

¹⁷³ Hart. s. 44.

¹⁷⁴ Johansson. 2005. s. 75.

allvar måste ställa sig frågan om vuxna vill att barn ska ha inflytande i samhället. Annars blir delaktighet bara en tom fras.¹⁷⁵ Att barn ges utrymme och synliggörs i TV skulle kunna vara ett steg närmare jämlikhet mellan barn och vuxna. Men jag finner det av största vikt att poängtera att synlighet inte behöver betyda delaktighet. Birgitta Qvarsell använder ett citat av Roger A. Hart för att exemplifiera hur barn ofta framställs: "Children are undoubtedly the most photographed and the least listened to members of society." Qvarsell menar att barnperspektiv många gånger förväxlas med barnfokusering. Att fokusera på barnen är inte samma sak som att låta dem komma till tals.¹⁷⁶

Avslutningsvis betonar informanterna att det av tidsmässiga skäl inte är möjligt att vara mer delaktig i förhandsarbetet av programmet. Deltagandet i TV tar mycket kraft och energi. Agnes berättar om hur trött hon är efter en inspelningsdag och hon säger också att hon snabbt kommer på efterkälken i skolan. Under en hel dag på TV kan kompisarna i klassen ha gått igenom nya räknesätt i matten eller grammatik i svenskan. Trots tidigare beröm började Agnes fröken knota då inspelningarna tog alltmer tid och Agnes fick svårare att få ledigt från skolan. Agnes säger att fler reportrar från *REA* har haft samma bekymmer varpå redaktionen har engagerat fler barn som reportrar så att de kan lättare kan alternera med varandra. Agnes menar att det är bra, men säger också att det inte blir lika många inspelningstillfällen vilket hon tycker är synd. Evelina berättar också om hur hon ibland måste ta ledigt från skolan för att sitta hemma och läsa ikapp eftersom turnéerna hon åker på gör att hon halkar efter. Cecilia von Feilitzen har föreslagit att ämnet medieproduktion kunde införas i skolorna. Syftet är då inte att göra barnen till TV-producenter, utan att genom deras egna produktioner ge dem en ökad medvetenhet om medierna och dess innehåll och skapa möjligheter att komma till tals.¹⁷⁷ Jag diskuterade detta med några av informanterna, och de fann idén möjlig och rentav intressant men menar att de inte tänker på deltagande på det viset. Medieproduktion i skolorna anser de främst skulle vara till för dem som har ett brinnande medieintresse. Därmed framför de implicit att det är synliggörandet och själva medverkandet som i högre utsträckning lockar än att få vara med och bestämma själva programmen.

¹⁷⁵ Kågström, Anna & Heinemann, Kajsa (2000-12-04) "Vuxenlika barn breder ut sig i rutan" *Dagens Nyheter* s. B3.

¹⁷⁶ Qvarsell, Birgitta. "Kultur för lärande – som barns rätt" ur: Alerby, Kansanen, Kroksmark (red) *Lära om lärande*. Lund. Studentlitteratur. 2000. s. 56

¹⁷⁷ von Feilitzen & Hammarberg. s. 68.

TV som arena för föreställningar om barndom

Som visat ovan är det alltså vuxna som styr och skapar barnprogrammen. Bourdieu menar att TV har ett monopol på att utforma världsbilden för en stor del av befolkningen.¹⁷⁸ Intressant blir då att studera vilken världsbild som presenteras genom barnprogrammen. Vilka föreställningar om barndom och vilka barndomsdiskurser går att urskilja genom informanternas berättelser om programmen?

Anmärkningsvärt är valet av namn på program som *Lilla Aktuellt* och *Lilla Melodifestivalen*. I en ordbok har ordet liten betydelsen ”obetydlig i storlek”.¹⁷⁹ Foucault menar att om en diskurs upprepas gång på gång görs den successivt till sanning för hur det faktiskt är och har därmed förminskat vårt synfält.¹⁸⁰ Man kan därför diskutera om namnet *Lilla* i ett barnprogram därmed inte implicit förmedlar värderingar om barns ställning i samhället och upprätthåller dikotomier där det ”stora” ses som norm?

Diskurser verkar och fungerar i hegemoniska fält där vissa diskurser är dominerande och kraftfulla och andra befinner sig i marginalen.¹⁸¹ De diskurser som först blir synliga för mig i mitt möte med informanterna, är diskursen om det kompetenta, stundtals brådmogna, barnet samt diskursen om barnet med rättigheter. Dessa diskurser är också de som förmedlas ut till tittarna. Men efter att skrapat en aning på ytan och trängt djupare ner i informanternas berättelser framträder snart andra diskurser. Anna Sparrman menar i sin avhandling att barn är aktörer som konstituerar sig själva och sin omgivning genom en dialog med bland andra omgivande barnkultur och populärkultur.¹⁸² Barn befinner sig alltså, precis som vuxna, i ett gytter av kulturer och strömningar vilka bidrar med idéer, impulser och ideal som används för att skapa mening och sammanhang. Intressant är hur barns moderna mediekultur många gånger krockar med SVT:s föreställning om hur barn ska vara.

Informanterna berättar om hur de inte får bära smink i programmet. Billa blir till och med tillsagd av producenterna vid ett tillfälle då hon bär ögonskugga. Vidare tillåts inga stora urringningar på tröjor eller andra utmanande eller ”sexiga” kläder. Det är diskursen om det naturliga, oskuldsfulla och oförstörda barnet som ska förmedlas genom rutan och med sin makt och sitt tolkningsföreträde låter vuxna de deltagande barnen bli budbärare för denna diskurs. Därmed blir diskursen om det oskuldsfulla barnet också en diskurs om hur vuxna ser visuellt på barn, då det oskuldsfulla inte bara ligger i barnens agerande utan även i hur vuxna

¹⁷⁸ Bourdieu. 2000. s. 31.

¹⁷⁹ Malmström, Györki, Sjögren (red) *Bonniers Svenska Ordbok*. Stockholm. Bonnier Alba AB. 1996. s. 321.

¹⁸⁰ Johansson. 2000. s. 88.

¹⁸¹ Ibid. s. 46.

¹⁸² Sparrman. s. 206ff.

vill att barn ska se ut. David Buckingham menar att barn ses som en särskild kategori med särskilda karaktäristika, både av sig själva och av vuxenvärlden. De aktuella definitionerna omvandlas till lagar och regelsystem, vilka förkroppsligas i kulturella och sociala praktiker. Dessa bidrar i sin tur sedan till att producera och upprätthålla de beteendemönster vilka ses som typiska för barn.¹⁸³ På liknande vis skriver Anne-Li Lindgren att individer påverkar diskurser samtidigt som diskurser bestämmer hur individer uppfattar sig själva och sin omgivning.¹⁸⁴

Informanterna förhåller sig tydligt gentemot rådande diskurser. Ibland upprätthåller de dem, ibland bestrids de. Billa säger att trots att hon upplevde det som ett påhopp när hon inte fick ha sin ögonskugga, kan hon ändå förstå varför de agerade som de gjorde, med tanke på dagens ”sjuka ideal”. Klara menar att produktionsteamet medvetet valde barn som inte sminkar sig eller klär sig alltför vuxet. Hon menar att ”vi var väldigt, ganska naturliga och fattade det själva. Att man inte kan komma i extra ögonskugga och så” och bekräftar därmed diskursen om det naturliga barnet. Michail Bachtin menar att såväl det skriftliga som det muntliga språket utmärks av det han kallar polyfoni, eller mångstämmighet. Flera olika stämmor kan existera samtidigt och befinna sig i ett dialogiskt samspel.¹⁸⁵ Som Sparrman tidigare visat kan barn inta ett reflexivt förhållningssätt och därmed förhålla sig både till sina egna och till vuxnas åsikter.¹⁸⁶ Amanda och Molly berättar att deras projektledare var noga med att barnen skulle se naturliga ut varpå de inte tilläts bära smink och att de gavs tydliga instruktioner om detta inför presskonferensen. Molly och Amanda menar dock att om man är runt tolv tretton år så kanske smink är något man bär till vardags och känner sig fin i varpå det kan kännas naket eller ovant att bli fotograferad utan det. Barbro Johansson skriver att det som associeras med ungdom idag är åtråvärt både för dem som är äldre och dem som är yngre och att smink och kläder är betydelsefulla element när flickor gör ålder och kön.¹⁸⁷ De deltagande barnen ges inte möjligheten att presentera sin egen bild av vem de är utan blir en representant för den diskurs, den barndom, som producenten finner passande och vill förmedla. Senare kritiserar dock Amanda och Molly årets deltagare i *Lilla Melodifestivalen* som bar smink och menar att de såg ut som ”minivuxna”. De ställer sig också frågande till att man i ett program för barn låter en känd artist framträda med flera unga tjejer som juckar omkring honom, något som ägde rum i senaste tävlingen. Med en annan stämman anammar de

¹⁸³ Buckingham. s. 6f.

¹⁸⁴ Lindgren. s. 180.

¹⁸⁵ Olsson, Anders. ”Intertextualitet, komparation och reception” ur: Bergsten (red) *Litteraturvetenskap – en inledning*. Lund. Studentlitteratur. 1998. s. 56ff.

¹⁸⁶ Sparrman. s. 170.

¹⁸⁷ Johansson. 2005. s. 196ff.

således en syn på barn som oskuldsfulla och i behov av skydd från det som kännetecknar vuxenvärlden.

Charlotte Tullgren beskriver i sin avhandling hur barns lek på förskolan, vilken anses vara barns fria uttrycksmedel, i själva verket är väl reglerad och styrd i syfte att skapa det ”normala” barnet och den ”normala” barndomen. Tullgren menar att genom att vuxna i normalitetens namn utestänger vissa sätt att leka och visst innehåll, styrs barnen till att se på sig själva på ett visst sätt och gör det till norm.¹⁸⁸ Foucault menar att makt idag verkar genom att människor anpassar sig till normer varpå makten arbetar genom självdisciplinering.¹⁸⁹ De i TV deltagande barnen får inte presentera sig själva och sina egna värderingar utan verkar som redskap för att styra tittarna (och dem själva) mot en diskurs som vuxna anser god eller moraliskt riktig. Barnen blir på det viset snarast en symbol, en representant för något, varpå den diskurs som skapas bakom kameran är diskursen om det onaturligt naturliga barnet.

¹⁸⁸ Tullgren, Charlotte. *Den välreglerade friheten. Att konstruera det lekande barnet.* (diss) Malmö. Malmö studies in educational sciences. No. 10. 2004. s. 112ff.

¹⁸⁹ Ambjörnsson. s. 21.

AVSLUTANDE DISKUSSION

Syftet med uppsatsen var att synliggöra vilka tankar och synpunkter barn som medverkar i TV har på sitt deltagande. Informanternas upplevelser har belysts utifrån perspektiv såsom inflytande, känsla av delaktighet och möjligheter till påverkan, betydelsen av att få medverka i TV samt tankar om kändisskap och att bli sedd.

De aspekter som informanterna framförallt framförde som centrala i sitt deltagande var den uppmärksamhet och känslan av kändisskap som följer i spåren av att ha medverkat i TV samt upplevelsen av att vara lite speciell, att ”bli nån”. Informanterna bekräftade vidare ett vuxet förhandsarbete av produktionen, men de allra flesta såg inget problem i detta utan menade att det ändå fanns möjligheter att påverka och genomföra egna ändringar under arbetets gång. Några informanter ifrågasatte dock de vuxnas makt vid utformandet av programmen och efterfrågade större möjlighet att delges information och beslut. Informanterna såg sig i huvudsak som jämlikar till de vuxna men förmedlade också implicit sin underordnade ställning och vuxnas makt och tolkningsföreträde. Att barn syns i TV är viktigare än att de ges möjlighet att vara med i förhandsarbetet av produktionen eller sitta med och åhöra beslut anser informanterna och betonar vidare tidsaspekten och barns skolgång som ett omöjliggörande för barn att medverka mer och på fler sätt, än vad de redan gör.

Uppsatsen syfte var vidare att sätta ovan nämnda aspekter i relation till barnrättskonventionens artiklar 12, punkt 1, artikel 13, punkt 1 samt artikel 31, punkt 2 samt till olika barndomsdiskurser och föreställningar om barndom. Inledningsvis beskrevs hur barnrättskonventionen rymmer flera tånjbara formuleringar och därmed skapar utrymme för olika tolkningsmöjligheter och ställningsstaganden. Det kan tyckas lätt att försvara en produktion med att man följer barnrättskonventionen då man faktiskt ger barn möjlighet att synas i TV, delta i det kulturella livet och få höras i rutan. Anlägger man dock en kritisk blick på produktionen finns där mycket att ifrågasätta.

Vid analysen av intervjuerna med informanterna drar jag slutsatsen att barnen har litet inflytande och bestämmanderätt även om de kan påverka mindre saker i sitt eget deltagande. Jag menar att SVT, genom ett gediget förhandsarbete och planerade av barnens agerande, utseende och repliker, styr barnen och gör dem till representanter för en barndom som vuxna anser passande och moraliskt riktigt. De bilder som ska förmedlas ut till tittaren är diskursen om det naturliga, oskuldsfulla barnet tillsammans med diskursen om det kompetenta, duktiga barnet och barnet med rättigheter. De diskurser som kan urskiljas genom informanternas

berättelser är dock diskursen om barnet som symbol eller representant för en passande barndom och diskursen om det onaturligt naturliga barnet.

De elva informanterna berättar med glädje om sitt deltagande och ingen av dem ångrar att de ställde upp. Många beskriver det som något av de roligaste de har varit med om och det kan tänkas att informanterna förmodligen har vuxit genom deltagandet och blivit säkrare och tryggare som personer. Även om de i vissa avseenden har mer negativa synpunkter på sitt deltagande, så betvivlar jag att de skulle hålla med om beskrivningen av dem som symboler eller representanter för vuxnas barndomsideal. Utan att ifrågasätta informanternas upplevelser, vilka är sanna och riktiga, vill jag dock åter belysa Bourdieus begrepp symboliskt våld vilket verkar genom att både de som utsätts för det och utövarna gör detta omedvetet.¹⁹⁰ Därför finner jag det av vikt att ställa frågan om det räcker med vetskapen om att barnen gläds åt utrymmet, att de får vara med i TV, synas och höras, när de i själva verket har ganska lite att säga till om och implicit uttrycker de vuxnas makt och tolkningsföreträde. Upprätthålls då inte bara de av Foucault benämnda sanningsregimerna, där sättet att se och tänka om barndom består och där vuxna alltjämt är norm?

SVTs strävan efter att involvera barn i programmen och därmed göra dem synliga är ett steg i rätt riktning mot en ökad jämlikhet mellan barn och vuxna. SVT följer också i flera avseenden den internationella deklARATIONEN med riktlinjer för barnprogram som skrevs 1995. I den står dock att barn inte ska utnyttjas (Bilaga 1). Risker är att synliggörandet av barnen endast gör dem till rekvisita och statister i barnprogrammen, och där man kan hävda att de utnyttjas genom att de blir symboler eller representanter för en diskurs vuxna tycker om och anser vara viktig för barnen. För att detta ska undvikas krävs ett vidare arbete med reflektioner över varför barnen ska delta, hur de ska delta och att barnen själva ges möjlighet att komma till tals och delges information och beslut. Viktigt att poängtera är att jag inte finner det felaktigt att skilja mellan barn och vuxna och att jag inte menar att syftet skulle vara att ge barnen total bestämmanderätt eller få dem att operera helt på egen hand. Däremot anser jag, med stöd hos Hart, att det är eftersträvansvärt att nå den punkt där barnen själva vågar ta egna initiativ, där de vågar säga ifrån och också kan be de vuxna om hjälp därför att de vet att de blir lyssnade på och bemötta med respekt.

Avslutningsvis skall påpekas att min uppsats inte strävar efter att ge några generella svar eller tolkningar på vad ett deltagande i TV innebär. Jag har visat på de nyanser och olika åsikter som strider på det barnkulturella fältet och har därefter gjort mig till uttolkare av dem.

¹⁹⁰ Bourdieu. 2000. s. 30.

Det tål att upprepas att svaren kunnat bli annorlunda av andra frågor eller av en annan tolkning. Detta är min tolkning av unika händelser och jag hoppas att den stimulerar till vidare reflektioner och frågor. Barns deltagande i TV är ett område som kräver mer forskning och framtida studier. Genom att ifrågasätta, belysa och problematisera hur barns deltagande tar sig uttryck i TV kan barns underordnade ställning i samhället kanske successivt förändras.

OMRÅDEN FÖR FRAMTIDA PROBLEMATISERING

Under arbetets gång har en rad reflektioner, frågor och områden för framtida problematiseringar uppstått. Informanternas synpunkter om att tiden är ett hinder för delaktighet, äger riktighet då barn idag arbetar heltid genom att de går i obligatorisk skola. Ett tänkbart studieområde eller projekt, skulle därför kunna vara vilka möjligheter som finns till ett samarbete mellan en medieproduktion i skolan och public service. Kanske det också skulle bidra till att fler barn ges möjlighet att få utrymme i medierna och inte bara de som SVT väljer ut genom casting.

Som ovan nämnts finner jag det angeläget att vuxna funderar över varför barn ska synas i TV och problematiserar avvägningen mellan de olika målen, barnens deltagande kontra tittarsiffrorna och ekonomi. Många gånger väljer barnen inte själva sitt deltagande utan föräldrar eller andra vuxna fattar beslut ovan deras huvuden. Ett exempel är programmet *Nannyjouren* på TV3 där familjer med ”trilskande” barn får hjälp av en Nanny som inför bevakande kameror läxar upp barnen och får ”fason” på dem. En intressant, men ur forskningsetisk svår uppgift är att belysa vad de barnen har för tankar kring att ha synliggjorts inför hela svenska folket? Liknande aspekter rör alla de barn och ungdomar som får sina artistdrömmar starkt ifrågasatta och sågade av en kritisk jury i talangtävlingen *Idol*. Att belysa och jämföra public services och de kommersiella kanalernas syn på och framställning av deltagande barn är ytterligare en intressant infallsvinkel.

Vidare kan man fundera över vad de deltagande barnen som inte svarade på min förfrågan om att medverka i en intervju har för upplevelser av sitt deltagande? Exempelvis återkom inga barn från programmet *Wild Kids*, vilket är en dokusåpa för barn. Anledningen därtill kan jag bara spekulera kring. Är det skillnad på olika program och är ett visst deltagande att föredra framför ett annat? Vad tänker alla de barn som inte själva deltar men som varje dag ser andra barn i TV?

REFERENSER

Litteratur

- Ambjörnsson, Fanny. *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer.* (diss) Stockholm. Ordfront. 2004.
- Berger, Arthur Asa. *Kulturstudier. Nyckelbegrepp för nybörjare.* Lund. Studentlitteratur. 2004.
- Boëthius, Ulf. "Ungdomar, medier och moraliska paniker" ur: Fornäs, Boëthius, Reimer (red) *Ungdomar i skilda sfärer.* Fus-rapport nr 5. Stockholm. Brutus Östlings Bokförlag Symposion. 1993.
- Bourdieu, Pierre. *Kultursociologiska texter.* Stockholm. Brutus Östlings Bokförlag Symposion. 1994
- Bourdieu, Pierre. *Om Televisionen.* Stockholm. Brutus Östlings Bokförlag Symposion. Femte tryckningen. 2000.
- Brembeck, Helene (red) *Det konsumerande barnet.* Göteborg. Etnologiska föreningen i Västsverige. 2001
- Broadly, Donald. (red.) *Kulturens fält.* Göteborg. Daidalos. 1998.
- Buckingham, David. *After the death of the childhood. Growing up in the age of electronic media.* Cambridge. Polity Press. 2000.
- Dahlgren, Petra. *Vilken bild ger svenska medier av barn? En granskning av nyhetsflödet i press, radio och TV.* Stockholm. Rädda Barnen. 2001
- Doverborg, Elisabeth & Pramling Samuelsson, Ingrid. *Att förstå barns tankar. Metodik för barnintervjuer.* Stockholm. Liber. 2000.
- Eckert, Gisela. *Wasting time or having fun? Cultural meanings of children and childhood.* (diss.) Linköping studies in art and science; 226. Linköping. 2001.
- Ehn, Billy & Löfgren, Orvar. *Kulturanalyser.* Malmö. Gleerups. 2001.
- von Feilitzen, Cecilia. "Barn, ungdomar, vuxna och äldre i TV" ur: Kjell Nowak m.fl. (red.) *Folket i TV. Demografi och social struktur i televisionens innehåll.* Stockholms Universitet. Centrum för masskommunikationsforskning. Mass. 14. 1989.
- von Feilitzen, Cecilia & Hammarberg, Thomas. – *Om TV: s och barns rättigheter.* Vårdsskildringsrådet nr 16. Stockholm. 1996.
- von Feilitzen, Cecilia & Carlsson, Ulla (red.) *Children and Media. Image. Education. Participation.* The UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen. Göteborg. Nordicom. 1999.
- von Feilitzen, Cecilia. "Sveriges Television, Sveriges Radio och publikens ålder. Några reflektioner." ur: *Hela Sveriges radio och TV- en antologi om framtidens public serviceuppdrag.* Rapport från utredningen om radio och TV i allmänhetens tjänst. Ku. 1999:08. Stockholm. 1999
- von Feilitzen, Cecilia. "Blir barns medieanvändning allt friare" ur: Anne Banér (red) *Barns fritid.* Stockholms universitet. Centrum för barnkulturforskning. Skrift 35. 2003.
- Furhammar, Leif. *Sex, såpor och svenska krusbär. Television i konkurrens.* Stockholm. Ekerlids förlag och Stiftelsen Etermedia i Sverige. 2006.
- Gadamer, Hans-Georg. *Sanning och metod i urval.* Göteborg. Daidalos. 1997.
- Grip, Lars. *Tittarögon. En rapport om vad som bestämmer TV-utbudet.* Vårdsskildringsrådets skriftserie nr. 30. 2003.
- Halldén, Gunilla. "Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp" ur: *Pedagogisk Forskning i Sverige.* årg. 8. nr 1-2. 2003.
- Hamilton, Carl. *Det infantila samhället. Barndomens slut.* Stockholm. Bokförlaget Prisma. 2004.

- Hart, Roger A. *Children's Participation: The Theory and Practice of Involving Young Citizens in Community Development and Environmental Care*. London. Earthscan publications Ltd. UNICEF. 1997.
- Hartman, Sven. "Barnets rätt och barns tankevärld" ur: Mathiasson (red.) *Janusz Korczak och barnens värld*. Lund. Studentlitteratur. 2004.
- Helander, Karin. *Barndramatik och barndomsdiskurser*. Lund. Studentlitteratur. 2003.
- Hill, Annette. "The Idea of Learning. Young Viewers of Reality TV in the U.K." ur: von Feilitzen (red) *Young People, Soap Operas and Reality TV*, Yearbook 2004. Göteborg. Nordicom. 2004.
- James, Jenks & Prout. *Theorizing Childhood*. Cambridge. Polity Press. 1998.
- Johansson, Barbro. *Kom och ät! Jag ska bara dö först*. (diss) Göteborg. Etnologiska föreningen i Västsverige. 2000.
- Johansson, Barbro. *Barn i konsumtionssamhället*. Stockholm. Norstedts Akademiska Förlag. 2005.
- Johansson, Eva. "Att närma sig barns perspektiv" ur: *Pedagogisk Forskning i Sverige*. årg. 8. nr 1-2. 2003.
- Kjær, Bjørg. *Børn og barndom på fritidshjem. Et folkloristisk studie av fortolkning og forhandling om barnlig identitet*. Etnologiska institutionen, Göteborgs universitet. 2005.
- Kvale, Steinar. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund. Studentlitteratur. 1997.
- Liliequist, Marianne. *Nybygggarbarn. Barnuppfostran bland nybyggare i Frostvikens, Vilhelmina och Tärna socknar 1850 – 1920*. (diss) Stockholm. Carlsson. 1994.
- Lindgren, Anne-Li. "Att ha fokus på barns aktivitet. Hur förskolan blev norm i välfärdsstaten" ur *Barnets Bästa. En antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering*. Sandin, Bengt & Halldén, Gunilla (red) Stockholm. Symposium. 2003.
- Lindgren, Anne-Li & Sparrman, Anna. "Om att bli dokumenterad: Etiska aspekter på förskolans arbete med dokumentation." ur: *Pedagogisk Forskning i Sverige*. årg. 8. nr 1-2. 2003.
- Malmström, Györki, Sjögren (red) *Bonniers Svenska Ordbok*. Stockholm. Bonnier Alba AB. 1996
- Miegel, Fredrik & Johansson, Thomas. *Kultursociologi*. Lund. Studentlitteratur. 2003.
- Norman, Karin. *Kulturella föreställningar om barn. Ett socialantropologiskt perspektiv*. Stockholm. Rädda Barnen. 1996.
- Nyman, Heléne. "TV-nyheter för barn – hur berättar man vad som händer i tredje världen för barn så att det blir begripligt och intressant?" ur: Helander (red) *Barnkultur i skilda världar*. Centrum för barnkulturforskning, Stockholms universitet. Skrift nr. 38. 2006.
- Olsson, Anders. "Intertextualitet, komparation och reception" ur: Bergsten (red) *Litteraturvetenskap – en inledning*. Lund. Studentlitteratur. 1998.
- Persson, Magnus. "Populärkultur i skolan: Traditioner och perspektiv" ur: Persson (red) *Populärkulturen och skolan*. Lund. Studentlitteratur. 2000.
- Prout, Alan & James, Allison. "A New Paradigm for the Sociology of Childhood? Provenance, Promise and Problems" ur: James & Prout (ed.) *Constructing and Reconstructing Childhood. Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. London/ New York. Routledge Falmer, second edition. 1997.
- Prout Alan. *The future of childhood*. London/ New York. Routledge Falmer. 2005.
- Qvarsell, Birgitta. "Masskultur från barns perspektiv. Om den kommersialiserade kulturen på barnens fritid och i skolan" ur: Berefelt (red) *Den förförda barnkulturen. Om den kommersiella masskulturen*. Centrum för barnkulturforskning, Stockholms universitet. Skrift nr 13. 1988.
- Qvarsell, Birgitta. "Kultur för lärande – som barns rätt" ur: Alerby, Kansanen, Kroksmark (red) *Lära om lärande*. Lund. Studentlitteratur. 2000.

- Qvarsell, Birgitta. "Barns perspektiv och mänskliga rättigheter. Godhetsmaximering eller kunskapsbildning?" ur: *Pedagogisk Forskning i Sverige*. årg. 8. nr 1-2. 2003.
- Qvarsell, Birgitta. "Barns rätt till kultur – för lek, studier och arbete" ur: Banér (red) *Barns rätt till kultur*. Centrum för barnkulturforskning. Stockholms universitet. Skrift nr. 37. 2005.
- Reimer, Bo. "Senmoderna miljöer. Massmedier och organisationen av det privata och det offentliga". ur: Fornäs, Boëthius, Reimer. (red) *Ungdomar i skilda sfärer*. FUS-rapport nr 5. Stockholm. Brutus Östlings Bokförlag Symposion. 1993.
- Roussou, Nayia & Buck, Michaela. "Reality Shows in Cyprus. New Media 'Fallout'?" ur: von Feilitzen (red) *Young People, Soap Operas and Reality TV*. Yearbook 2004. Göteborg. Nordicom. 2004.
- Rudh, Agneta. "Att blicka ut i världen genom barnets ögon" – perspektiv och metodik i samtal med barn. Psykologexamensuppsats. Psykologiska institutionen. Stockholms universitet. 2000.
- Rydin, Ingegerd. *Barnens röster. Program för barn i Sveriges radio och television 1925-1999*. Etermedierna i Sverige. 2000.
- Rönnerberg, Margareta. "Vad är skräp? Nekrolog över skräpkulturbegreppet" ur: Berefelt (red) *Den förförda barnkulturen? Om den kommersiella masskulturen*. Centrum för barnkulturforskning, Stockholms universitet. Skrift nr 13. 1988.
- Rönnerberg, Margareta. "Nya medier" - men samma gamla barnkultur? Uppsala. Filmförlaget. 2006.
- Schiratzki, Johanna. *Barnrättens grunder*. Lund. Studentlitteratur. 2002
- Sparrman, Anna. *Visuell kultur i barns vardagsliv: bilder, medier och praktiker*. (diss) Tema Barn. Linköpings universitet. 2002.
- Sunesson Sune. "Inledning" ur: *Övervakning och straff*. M. Foucault. Lund. Arkiv Förlag. 1987.
- Söderlind, Ingrid & Engwall, Kristina. *Var kommer barnen in? Barn i politik, vetenskap och dagspress*. Stockholm. Institutet för Framtidsstudier. 2005.
- Tullgren, Charlotte. *Den välreglerade friheten. Att konstruera det lekande barnet*. (diss) Malmö. Malmö studies in educational sciences. No. 10. 2004.
- Turner, Graeme. *British Cultural Studies. An Introduction*. London/ New York. Routledge, third edition. 2003.
- Ödman, Per- Johan. *Tolkning Förståelse Vetande. Hermeneutik i teori och praktik*. Norstedts förlag. Göteborg. 1994.

Offentligt tryck

SOU 2006: 45. *Tänka framåt men göra nu. Så stärker vi barnkulturen*. 2006.

Otryckta källor

Pitt Nielsen, Sofia. *Barndomsarenaen. Dansk og svensk børne-tv som skueplads for forestillinger om børn og barndom*. Specialeafhandling på Kommunikation. Roskilde Universitetscenter. 2001.

Tidningsmaterial

- Falkenström, Erika. (2003-09-22) ”Småstjärnorna offrar barnen”. *Svenska Dagbladet* s. A5.
- Furhammar, Leif (2005-04-09) ”TV-KRÖNIKA: Inställsamt och larvigt. Måste små barn tilltalas som små barn?” *Dagens Nyheter* Arkivet. Hämtad 2005-10-21.
- Kågström, Anna & Heinemann, Kajsa (2000-12-04) ”Vuxenlika barn breder ut sig i rutan” *Dagens Nyheter* s. B3.
- Swartling, Peter. (2005-10-08) ”Sluta utnyttja barnen, SVT” *Expressen*.
- ”TV4 tar över lilla schlager-EM”(2006-04-21) *Göteborgsposten*.

Webbsidor

- www.svt.se/rea. 2006-04-21.
- www.svt.se/lillaaktuellt. 2006-04-21.
- http://sv.wikipedia.org/wiki/Lilla_Melodifestivalen, 2006-04-28.
- <http://www.svt.se/svt/lillamelodifestivalen> 2006-04-28.
- http://www.mcs.bc.ca/ya_ladd.htm 2006-06-06

Övriga källor

- Konventionen om barnets rättigheter*. Förenta Nationerna.

BILAGA 1

The Children's Television Charter

1. Children should have programmes of high quality which are made specifically for them and which do not exploit them. These programmes, in addition to entertaining, should allow children to develop physically, mentally and socially to their fullest potential.
2. Children should hear, see and express themselves, their culture, their language and their life experiences, through television programmes which affirm their sense of self community and place.
3. Children's programmes should promote an awareness and appreciation of other cultures in parallel with the child's own cultural background.
4. Children's programmes should be wide-ranging in genre and content, but should not include gratuitous scenes of violence and sex.
5. Children's programmes should be aired in regular slots at times when children are available to view, and/or distribute via other widely accessible media or technologies.
6. Sufficient funds must be made available to make these programmes to the highest possible standards.
7. Governments, production, distribution and funding organisations should recognize both the importance and vulnerability of indigenous children's television, and take steps to support and protect it.

May 29, 1995

Källa: von Feilitzen, Cecilia & Hammarberg, Thomas. – *Om TV: s och barns rättigheter*. Vårdsskildringsrådet nr 16. Stockholm. 1996.

BILAGA 2

Roger A. Harts steg för hur barn görs delaktiga.

8) Youth-initiated, shared decisions with adults is when projects or programs are initiated by youth and decision-making is shared among youth and adults. These projects empower youth while at the same time enabling them to access and learn from the life experience and expertise of adults.

7) Youth-initiated and directed is when young people initiate and direct a project or program Adults are involved only in a supportive role.

6) Adult-initiated, shared decisions with youth is when projects or programs are initiated by adults but the decision-making is shared with the young people.

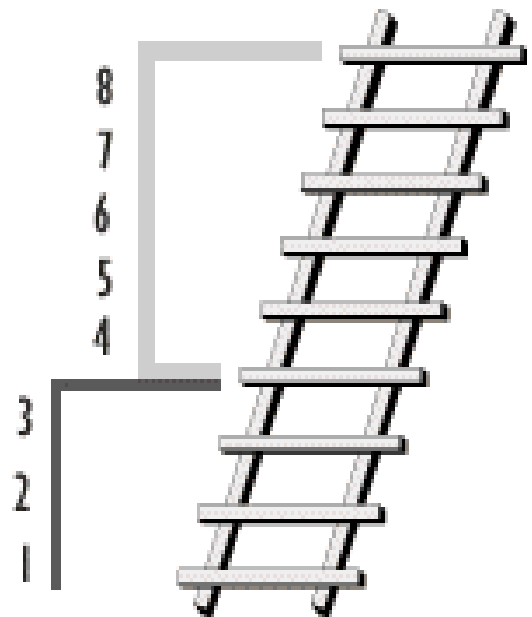
5) Consulted and informed is when youth give advice on projects or programs designed and run by adults. The youth are informed about how their input will be used and the outcomes of the decisions made by adults.

4) Assigned but informed is where youth are assigned a specific role and informed about how and why they are being involved.

3) Tokenism is where young people appear to be given a voice, but in fact have little or no choice about what they do or how they participate.

2) Decoration is where young people are used to help or "bolster" a cause in a relatively indirect way, although adults do not pretend that the cause is inspired by youth.

1) Manipulation is where adults use youth to support causes and pretend that the causes are inspired by youth.

Källa: http://www.mcs.bc.ca/ya_ladd.htm 2006-06-06

BILAGA 3

Till berörda barn och föräldrar.

Mitt namn är Ylva Ågren och jag studerar vid Centrum för barnkulturforskning på Stockholms universitet. Som en del av mina studier ingår det att skriva ett längre examensarbete (magisteruppsats).

I mitt arbete vill jag belysa vad barn som medverkat i TV har för tankar och upplevelser av sitt deltagande. Jag skulle därför vilja genomföra intervjuer med er som deltog i Lilla Melodifestivalen. Jag är nyfiken på att få veta:

Hur det kändes att vara med i TV

Hur det var att tävla i TV

Vilka reaktioner ni fick av kamrater och skola när ni berättade att ni skulle vara med i programmet och när ni hade varit med

Varför ni ville vara med i TV och om ni har varit med förut

Om ni vill vara med i TV igen

Hur ni tycker att bemötandet av TV-teamet och programledarna var

Om ni nu i efterhand skulle vilja ändra på något i programmet eller på ert eget deltagande.

Om ni tycker att det är bra eller dåligt att barn deltar i TV

Om ni tycker att det bör vara mer barn i TV

Jag har bett produktionsansvarig för Lilla Melodifestivalen på SVT att förmedla kontakten till er. Detta för att jag inte vare sig har rätt till, eller vill, kontakta er utan ert medgivande. Jag har därför inte fått era adresser eller andra kontaktuppgifter utan om ni är intresserade av att medverka i en intervju, så får ni kontakta mig. Intervjuerna sker på plats som vi kommer överens om tillsammans, exempelvis hemma hos er. Självklart får föräldrar eller andra anhöriga delta under intervjutillfället. Alla namn och personuppgifter kommer att behandlas helt och hållet konfidentiellt, det vill säga att inga personers namn eller ålder kommer att finnas utpekade i rapporten. När intervjuerna är gjorda kommer jag på plats att återge det som sagts för att ge er en möjlighet att korrigera eller ändra era uppgifter. Jag kommer att spela in intervjuerna för att sedan skriva ut dem på papper. Tillsammans kan vi lyssna igenom vad som sagts och självklart får barn och föräldrar läsa igenom min utskrift och också senare min användning av intervjuerna i uppsatsen för synpunkter eller korrigeringar. Detta för att det i så

hög utsträckning som möjligt skall vara barnets upplevelse som berättas och inte en vuxens tolkning.

Forskning om barn och media efterlyser undersökningar där barnen själva får berätta om sina upplevelser kring att delta i TV och media. Alltför ofta är det vuxna som gör analyser och uttalar sig i positiva eller negativa ordalag om barnens medverkan. FN:s konvention om barnets rättigheter säger att barn har rätt att få komma till tals och få sina åsikter beaktade. Därför tycker jag att det är viktigt att fråga barnen själva.

Vill ni delta i min undersökning, har frågor eller vill få något förtydligat är ni varmt välkomna att ringa mig på telefon --- mobil ---, eller via mail ---.

Senast den **1 november** behöver jag få veta om ni vill medverka i en intervju.

Med vänlig hälsning

Ylva Ågren

Liknande brev skickades till deltagarna från *REA* och *Wild Kids*.